

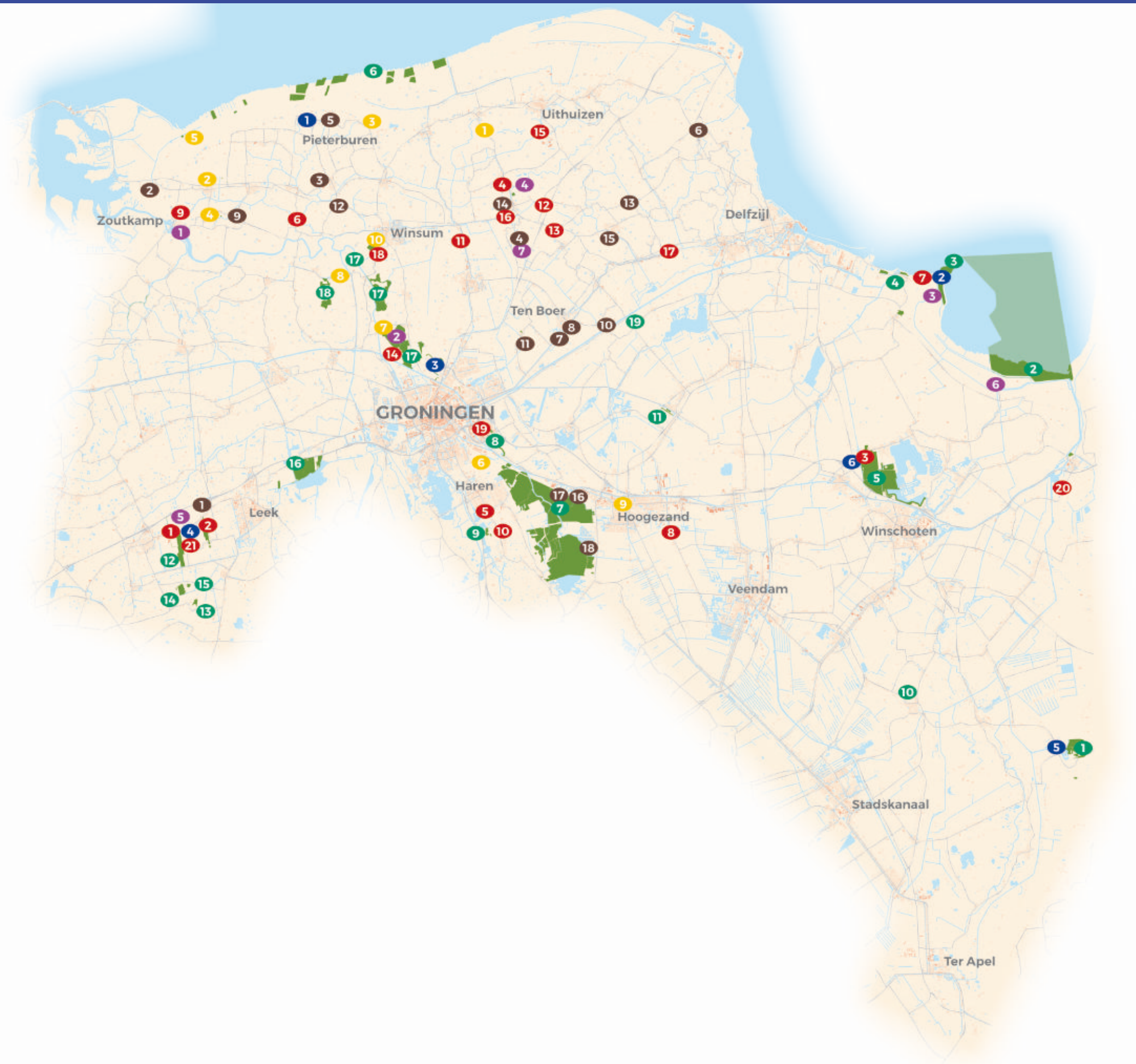

Elke vierkante meter telt

Het Groninger
Landschap

Het Groninger Landschap in kaart

LEGENDA

Natuurterreinen

- 1 Bourtangerveld, Bourtange
- 2 Dollard, Finsterwolde (o.a. Dollardkwelders en wadplaten)
- 3 Polder Breebaart en Punt van Reide, Termunten
- 4 Groote en Kleine Polder, Termunten
- 5 Landgoed Ennemaborg, Midwolda
- 6 Groninger kwelders en binnendijkse parels (o.a. Klutenplas en Feddema's plas)
- 7 Hunzedal (o.a. Zuidlaardermeer, Westerbroekstermade-polder, Kropswolderbuitenpolder, Leinwijk, Wolfsbarge, Oostpolder, Onnerpolder, Oosterpolder en Harener Wildernis)
- 8 Hunzezone en Hunzeboord, Groningen
- 9 't Hemrik, Haren
- 10 Dokter Hommesbos, Onstwedde
- 11 Overbos bij Fraeylemaborg, Slochteren
- 12 Landgoed Coendersborg, Nuis
- 13 Harense Bos, Zevenhuizen
- 14 Nanninga's Bos, Zevenhuizen
- 15 Bolmeer, Zevenhuizen
- 16 De Onlanden, Lettelbert (Lettelberterpetten en oeverlanden Leekstermeer)
- 17 Reitdiep (o.a. Koningslaagte en Paddepoel)
- 18 Medenertilsterpolder, Ezinge
- 19 Katerhalsterbos, Overschild

Erfgoed

- 1 Coendersborg, Nuis
- 2 Iwema Steenhuis, Niebert
- 3 Ennemaborg, Midwolda
- 4 Borg Ewsum, Middelstum
- 5 Villa De Vennen, Haren
- 6 Luchtwachtoren 701, Warfhuizen
- 7 Bunkers Fiemel, Termunten
- 8 Veenborg Welgelegen, Sappemeer
- 9 Kalkoven en Kaap Garmt, Zoutkamp
- 10 Villa Weltevreden, Glimmen
- 11 Boerderij De Haver, Onderdendam
- 12 Boerderij Plaats Melkema, Huizinge
- 13 Boerderij Occo Reintiesheerd, Stedum
- 14 Boerderij Paddepoel, Adorp
- 15 Villa Barmerhoek, Doodstil
- 16 Molenhuis, Westerwijtwerd
- 17 Steenfabriek Rusthoven, Wirdum
- 18 Boerderij Klein Garnwerd, Garnwerd
- 19 Boerderij Euvelgunnerheem, Groningen
- 20 Boerderij Mellemaheerd, Bad Nieuweschan
- 21 Boerderij Niebert

Vakantiewoningen

- 1 Enkhuizen, Zoutkamp
- 2 Harssensbosch, Adorp
- 3 Olle Tjoard, Termunten
- 4 Ewsum, Middelstum
- 5 Börgbloemke en Coendersborg, Nuis
- 6 Trekkershutten, Finsterwolde
- 7 Molenaarswoning, Westerwijtwerd

Bijzondere plekken

- 1 Helwerder Wierden, Usquert
- 2 Boerenerven Ulrum, Ulrum
- 3 Oude Dijk, Den Anel
- 4 Wierdekerkhof Olle Weem, Houwerzijl
- 5 Eendenkooi Nieuw Onrust, Hornhuizen
- 6 Klooster Yesse, Haren
- 7 Wierdebegraafplaats, Wierum
- 8 Wierde, Feerwerd
- 9 Klokrentoren, Hoogezand
- 10 Fruitgaard Oldenzijl, Winsum

Molens

- 1 Nieberter molen, Niebert
- 2 De Onderneming, Vierhuizen
- 3 De Lelie, Eenrum
- 4 Zeldenrust, Westerwijtwerd
- 5 De Vier Winden, Pieterburen
- 6 Ceres, Spijk
- 7 Bovenrijge, Ten Boer
- 8 De Widde Meuln, Ten Boer
- 9 De Zwaluw, Zuurdijk
- 10 Fram, Woltersum
- 11 Germania, Thesinge
- 12 Hollands Welvaart, Mensingeweer
- 13 De Leeuw, Zeerijp
- 14 De Hoop, Middelstum
- 15 Stormvogel, Loppersum
- 16 Amerikaanse windmotor De Putter,
- 17 Amerikaanse windmotor Koetse Tibbe
- 18 Amerikaanse windmotor Kikkoman

Bezoekers- en informatiecentra

- 1 Bezoekerscentrum Waddenkust, Pieterburen
- 2 Bezoekerscentrum Dollard, Termunten
- 3 Bezoekerscentrum Reitdiep, Noorderhoogebrug
- 4 Informatiecentrum Coendersborg, Nuis
- 5 Informatiecentrum Terra Mora, Bourtange
- 6 Bezoekerscentrum Ennemaborg, Midwolda

Inhoudsopgave

Jaarverslag 2021

Directieverslag 2021	5
Verslag Raad van Toezicht	7
Jaaroverzicht 2021	10
Beschermen, beheren en onderhouden	13
Thema 1: Beschermen en ontwikkelen	14
Stijgers en dalers in de Groninger natuur	18
Mensen bij ons werk betrekken	20
Thema 2: Betrokkenheid en draagvlak	22
Thema 3: Samenwerking en belangenbehartiging	26
Organisatie	31
Financiële positie	41
Toekomst- en risicoparagraaf	45
Verantwoordingsverklaring goed bestuur	53

Jaarrekening 2021

Geconsolideerde balans per 31 december 2021	55
Geconsolideerde staat van baten en lasten over 2021	59
Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening 2021	61
Toelichting op de geconsolideerde balans 31 december 2021	63
Toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten over 2021	67
Specificatie en verdeling kosten naar bestemming	75
Enkelvoudige balans per 31 december 2021	79
Enkelvoudige staat van baten en lasten 2021	86
Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening van Stichting Het Groninger Landschap	87
	89

Overige gegevens 2021

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	91
---	----

Bijlage 1:

Overzicht van in- en uitgaande kasstromen	94
---	----

Alle in dit verslag vermelde bedragen zijn te lezen in veelvouden van 1.000 euro, tenzij uitdrukkelijk anders vermeld.

Foto voorzijde: René Oosterhuis in Zuidelijk Westerkwartier (foto: Marleen Annema)

Blauwe reiger

Directieverslag 2021

In 2021 bestond Het Groninger Landschap 85 jaar. Een jubileum stemt tot terugblikken, maar we keken ook vooruit. Met ons jubileumcadeau – het Groninger Natuurfonds – raakten we de kern van onze organisatie. Aankopen en beschermen doet de stichting al 85 jaar en dat blijven we doen. Het is onze bijdrage aan de Groningse natuur en het landschap. Mensen zien en waarderen dat. Het Groninger Natuurfonds past in deze traditie. Onze oproep om concreet een steentje bij te dragen – door een vierkante meter natuur of een veelvoud te doneren – kreeg veel bijval. Begin december 2021 passeerden we de grens van 200.000 euro. Daarmee is Groningen 26.666 m² natuur rijker. Het Groninger Natuurfonds levert daarmee een blijvende bijdrage aan het Groninger landschap.

Meer natuur dichtbij

Groningers willen méér natuur dichtbij. Ze voelen de urgentie. De biodiversiteit staat onder enorme druk. Mensen weten: doen we niets, dan raken we steeds meer biodiversiteit kwijt. Elke vierkante meter telt, luidt de titel van dit jaarverslag. Onze historie bewijst dat. Stap voor stap, meter bij meter, stellen wij natuur en landschap in onze provincie veilig. Al onze natuurterreinen en monumenten liggen er verzorgd bij. Onze natuurgebieden beheren we met visie, vervallen monumenten knappen we op en blijven we goed onderhouden. In het Hunzedal kopen we al zestig jaar minimaal eens per jaar een perceel. Inmiddels ligt er een aaneengesloten natuurgebied dat zich heeft ontwikkeld tot een bijzonder vogelparadijs, befaamd onder vogelaars. We gaan door met het uitbreiden van de natuur in het Hunzedal, perceel voor perceel. Er komt een dag dat een deel van het Hunzewater, dwars door de stad Groningen, weer vanuit Drenthe via het Reitdiep naar de Waddenzee stroomt.

Uitbreiding Landgoed Coendersborg

Belangrijke aankopen deden we in 2021 op Landgoed Coendersborg in Nuis. Met de donaties aan het Groninger Natuurfonds kochten we een natuurperceel om het authentieke houtsingellandschap te herstellen. Houtsingels die bestaan uit kruiden, struiken en bomen van verschillende soorten en leeftijden zitten vol leven. Daarnaast konden we het Landgoed Coendersborg aan de westzijde uitbreiden met maar liefst 23 hectare. Met deze aankoop vergroten we ons natuurareaal, maar helpen we ook onze pachter om zijn bedrijf te extensiveren. Het pachtbedrijf komt ruimer in de grond te zitten en krijgt daarmee een beter toekomstperspectief. Ook natuur en landschap gaan erop vooruit. We herstellen kilometers aan houtsingels en maken de graslanden

bloemrijker. Uiteindelijk gaat het ons om de biodiversiteit; de vleermuizen, dassen, vlinders en vogels die van de natuurmaatregelen profiteren. En om de bezoekers van het landgoed die ervan genieten.

Grote projecten afgerond

Een aantal langlopende projecten werden in 2021 afgerond. Neem de projecten Natuurherstel Polder Breebaart en Atlantikwall in Termunten. Half september vond de officiële opening plaats door gedeputeerde Henk Staghout. Er is veel gebeurd. De bunkers Fiemel, het vogelbroedeiland, de vogelkijkhut, ons bezoekerscentrum Dollard, het uitdiepen van de waddeul in Polder Breebaart: allemaal namen we ze de afgelopen jaren onder handen. In 2021 leverden we De Haver in Ouderendam op, één van de drie monumentale boerderijen met aardbevingsschade die we van NAM hebben overgenomen. De gerestaureerde boerderij straalt weer als vanouds en belangrijk: wordt weer gebruikt. Inmiddels bewoont een gezin de nieuwe woning in de boerenschuur.

Lokaal een verschil maken

Het bieden van nieuw toekomstperspectief voor boerderijen in het aardbevingsgebied geeft veel voldoening. Wat start met een maatschappelijk probleem, namelijk aardbevingschade, ontwikkelt zich tot een innovatief project waaraan met veel deskundigheid en betrokkenheid wordt gewerkt. We brengen de monumenten weer tot leven. Voor elk erfgoed vinden we een passende bestemming. Dat geldt voor De Haver, maar ook voor Villa Barmerhoek in Doodstil, boerderij Melkema in Huizinge - waar het dorp afgelopen jaar kerkte en we de boerderij verduurzamen met innovatieve concepten - en zeker voor molen Zeldenrust met molenaarswoning in Westerwijtwerd. Een paar jaar geleden stond de molen er verzakt bij, het huis was onbewoonbaar verklaard. Nu draait de molen weer en viert mensen hun vakantie in de molenaarswoning. We weten op die plekken echt een verschil te maken.

Beschermen is mensenwerk

Het jaar 2021 was voor ons wederom een bewogen periode vanwege het coronavirus. Veel publieksactiviteiten gingen niet door, onze bezoekerscentra waren grotendeels gesloten. Van de vier grote festivals ging alleen het Paddenstoelenfestival op de Ennemaborg in Midwolda door, met coronatoevangsbewijs. Hoezeer de organisatie de contacten had gemist, bleek op onze medewerkersdag. Aan een lange eettafel, met de prachtige Ennemaborg op de achtergrond, zaten tweehonderd vrijwilligers. Een ongelooflijk mooi beeld. De rollen waren omgedraaid. Ditmaal zorgden wij – de medewerkers – voor de bediening, omdat de vrijwilligers Het Groninger Landschap altijd helpen. Onze vrijwilligers dragen de organisatie, met hun passie, kennis en gedrevenheid. Ook onze Beschermers, bedrijfsvrienden en donateurs maken ons werk mogelijk. Beschermen is en blijft mensenwerk. Zonder draagvlak, hulp en financiële bijdragen kunnen wij geen natuurgebieden, monumenten en cultuurhistorische objecten aankopen en beheren. We moeten het met elkaar doen. Onze achterban voelt zich sterk betrokken. Dat bleek ook tijdens de drukke online nieuwjaarsbijeenkomst en de Beschermersdag in het Forum in Groningen, waarmee we het jubileumjaar afsloten. De zaal zat vol.

Nieuwe generatie

Een nieuwe, jongere generatie dient zich aan. Dat zagen we op vele fronten. Zo was het Groninger Natuurfonds in trek bij een jongere generatie. Die generatie verbindt zich minder snel aan een organisatie, maar komt wel in actie voor concrete projecten. Er meldt zich daarnaast een nieuwe jongere groep vrijwilligers aan, onder meer studenten die de handen uit de mouwen willen steken. Ook binnen de werkorganisatie vond een verjonging plaats. Enerzijds omdat mensen met pensioen gingen, anderzijds door het aannemen van een nieu-

we lichter twintiger. Treffend voorbeeld is onze nieuwe natuurbeheerder Jesper Schothorst, die bij ons als jeugdboswachter begon en na een leer-werkplek zijn jongensdroom in vervulling ziet gaan om te werken in de natuur. Met de nieuwe generatie ontstaat meer dynamiek in de organisatie. Met onze inzet op jeugdeducatie en de natuurlessen op basisscholen werken we alvast aan de beschermers van morgen.

Investeren in de toekomst

Financieel sluiten we 2021 positief af. Het positieve resultaat is het gevolg van een aantal schenkingen en nalatenschappen. Uiteraard zullen deze bedragen volledig aan de doelstelling worden besteed. We worden steeds vaker benaderd door mensen die de mogelijkheid verkennen van nalaten aan Het Groninger Landschap, zowel financieel als in natura, bijvoorbeeld door het nalaten van een boerderij of woning. Het geschonken vertrouwen verheugt ons. We zijn particulieren dankbaar voor alle financiële bijdragen. We hebben in 2021 meer uit kunnen geven aan projecten en aankopen dan begroot. Dat komt mede door de aankopen op Landgoed Coendersborg, die we deels zelf hebben bekostigd. Voor onze projecten zijn we enorm gelopen door de jaarlijkse bijdrage van de Nationale Postcode Loterij, maar ook door het Waddenfonds – onder meer voor Natuurherstel Polder Breebaart, Atlantikwall en Kleine Polder – en de regeling 'Groot onderhoud waaronder Restauratie Rijksmonumenten' (GRRG) van de provincie Groningen. De GRRG-subsidie maakt de vele restauraties mogelijk. Onze exploitatie is onder controle. De totale inkomsten uit Beschermers, pachters en vakantiewoningen blijft stabiel. Voor het beheer van natuurgebieden binnen het Natuurnetwerk Nederland, voorheen de Ecologische Hoofdstructuur, is de beheersubsidie verhoogd van 75 naar 84 procent van de beheerkosten. Onderwijl investeren we volop om extra inkomsten te generen. Nieuwe vakantiewoningen, zoals de molenaarswoning in Westerwijtwerd en de nieuwe vakantiewoning in de werkschuur op Landgoed Ennemaborg, en de verhuur van de geresatureerde monumentale boerderijen, dragen bij aan een gezonde exploitatie.

Marco Glastra

Directeur

Verslag Raad van Toezicht

Het Groninger Landschap levert een grote toegevoegde waarde aan de provincie Groningen. Bij de aankoop in 2021 van 23 hectare op Landgoed Coendersborg kwamen meerdere ingrediënten – vergroten natuurareaal, stimuleren duurzame landbouw, behoud van landschap en genieten van natuur en landschap – samen. Belangrijke gebeurtenis voor de Raad van Toezicht was begin vorig jaar de benoeming van een nieuwe voorzitter. Eind 2020 kwam de mededeling dat Greetje de Vries-Leggedoor terugtrad als voorzitter van de Raad van Toezicht. Voor de openstaande vacature is gekozen voor een versnelde procedure. Twee maanden later, in februari 2021, vond de benoeming plaats van Emme Groot als nieuwe voorzitter. Als oud-burgemeester van Delfzijl, geboren en getogen Groninger, en ex-voorzitter van Economic Board Groningen beschikt Groot over bestuurlijke en politieke ervaring en een breed netwerk binnen het bedrijfsleven.

Gevraagd en ongevraagd advies

De rol van de Raad van Toezicht is in de eerste plaats: toezicht houden op het door de directeur/bestuurder gevoerde beleid. De directie is belast met het bestuur van de stichting en neemt besluiten op het gebied van beleidsvorming, grondaankopen, begroting, jaarverslag en jaarrekening. De Raad van Toezicht geeft gevraagd en ongevraagd advies, en oefent het toezicht uit op basis van schriftelijke stukken, die periodiek in vergaderingen worden besproken in aanwezigheid van de directeur. De begroting, de jaarrekening, het jaarverslag en ook besluiten tot aankoop worden ter goedkeuring voorgelegd aan de Raad van Toezicht. Afgelopen jaar keurde de Raad van Toezicht meerdere beleidsdocumenten goed, zoals het jaarverslag 2020, de jaarrekening 2020 en de begroting 2022. Ook vond goedkeuring plaats van de functiewaardering en toetsing van de beloning van de directeur. Als werkgever houdt een commissie van de Raad van Toezicht ieder jaar een functioneringsgesprek met de directeur. In 2021 vond dat gesprek in juni plaats.

Aankopen

Aankoopbesluiten van de directeur voor erfgoed en voor natuur buiten het Natuurnetwerk Nederland behoeven goedkeuring van de Raad van Toezicht. In 2021 zijn drie besluiten over aankopen genomen. Verreweg de grootste aankoop, namelijk 23 hectare waarvan een deel buiten het Natuurnetwerk Nederland, vond plaats op Landgoed Coendersborg. De Raad van Toezicht ging akkoord met de aankoop. Naast het versterken van de kwaliteit

van het landschap draagt de aankoop bij aan duurzame landbouw. Daarover zijn afspraken gemaakt met de pachter. Daarnaast is goedkeuring gegeven voor het verwerven van een perceel bij steenfabriek Rusthoven in Wirdum en een houtsingel op Landgoed Coendersborg. De Raad van Toezicht ging akkoord met het aanvaarden van een legaat, namelijk de boerderij aan 't Pad 5 in Niebert. De boerderij en het erf verrijken het houtsingellandschap van het Zuidelijk Westerkwartier en bieden kansen voor een nieuwe bestemming, zoals een vakantiewoning.

Klankbord voor directie

Naast haar rol als toezichthouder treedt de Raad van Toezicht op als klankbord voor de directie. De Raad van Toezicht heeft zich in 2021 laten informeren over meerdere dossiers. Een dossier betrof het standpunt van Het Groninger Landschap over faunabeheer dat is verwoord in de Visie Faunabeheer. In de terreinen loopt de organisatie aan tegen een aantal lastige dilemma's rond faunabeheer die vragen om heldere keuzes. Zo vormt predatie een knelpunt bij de bescherming van weidevogels en kustbroeders. Het Groninger Landschap zet actief in op preventie, onder meer door het plaatsen van rasters. Pas als preventie onvoldoende soelaas biedt, komt afschot als laatste redmiddel in beeld. Ook het Beheerplan Iwema Steenhuis is toegelicht. Elk natuurgebied van Het Groninger Landschap heeft een eigen beheerplan, waarin de beheerinspanningen voor achttien jaar staat beschreven. In Iwema Steenhuis gaat Het Groninger Landschap hoofdzakelijk door op de ingeslagen weg. De Raad van Toezicht liet zich ook uitgebreid informeren over het vrijwilligersbeleid. Het Groninger Landschap drijft op vrijwilligers. In september waren de leden, zelf ook vrijwilligers, aanwezig tijdens de medewerkersdag op Landgoed Ennemaborg in Midwolda. Achter de borg stond een lange tafel, waar de vrijwilligers een lunch kregen. De Raad van Toezicht heeft veel waardering voor het werk en het enthousiasme van de vrijwilligers.

Vergaderingen

De Raad van Toezicht vergaderde afgelopen jaar vier keer. Daarnaast vonden enkele online-contactmomenten plaats, onder meer rond de benoeming van de voorzitter. Tijdens het tweedaags werkbezoek gingen de leden op vrijdag 29 en zaterdag 30 oktober naar de Kop van Noord-Holland en Texel. In Noord-Holland brachten ze een bezoek aan terreinen van Landschap Noord-Holland, op Texel bezochten ze terreinen van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. Ook zijn gesprekken gevoerd met collega's van de Raad van Toezicht van Landschap Noord-Holland.

Zelfevaluatie en integriteitsbeleid

Het functioneren van (de leden van) de Raad van Toezicht wordt elk jaar geëvalueerd. Vanwege de coronabeperkingen werd de zelfevaluatie van 2020 naar 2021 doorgeschoven. Met de evaluatie stelt de Raad van Toezicht haar eigen functioneren ter discussie. Dat gebeurt met externe begeleiding. Besloten is onder meer om een visie op toezicht op te stellen. De visie maakt helder en transparant op welke wijze bij Het Groninger Landschap toezicht wordt gehouden. In 2021 is met deze visie een start gemaakt. Als onderdeel van het integriteitsbeleid van Het Groninger Landschap overleggen alle leden van de Raad van Toezicht een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) en ondertekenen ze een integriteitsverklaring. In de verklaring geven de leden onder meer aan dat ze geen andere (neven)functies bekleden die tot een belangenconflict met hun taak als toezichthouder zouden kunnen leiden. Dit is in lijn met de richtlijnen van het CBF en de Code Wijffels.

Leden van de Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht bestaat uit zeven leden en is zodanig samengesteld dat verschillende deskun-

digheden en aandachtsgebieden zijn vertegenwoordigd, om daarmee op relevante aspecten van de organisatie toezicht te kunnen houden. Leden van de Raad van Toezicht worden benoemd door de Raad van Toezicht. Voor de leden is statutair een zittingsduur bepaald van vier jaar, met een mogelijkheid voor een tweede termijn van eveneens vier jaar. De leden treden af conform een rooster van aftreden. November 2021 werd Raymond Klaassen herbenoemd als lid van de Raad van Toezicht. Indien één of meer vacatures openstaan, wordt een profielschets opgesteld. De Raad van Toezicht stelt een wervingsprocedure vast en benoemt vervolgens op basis van een schriftelijke voordracht het nieuwe lid. Omdat Greetje de Vries-Leggedoor eind 2000 per direct terugtrad als voorzitter van de Raad van Toezicht, is gekozen voor een versnelde sollicitatieprocedure, zonder advertentie en oproepen in lokale media. Februari 2021 trad Emme Groot aan als nieuwe voorzitter. De Raad van Toezicht heeft een Financiële Audit Commissie. Deze commissie ondersteunt en adviseert de Raad van Toezicht bij het uitvoeren van haar verantwoordelijkheid op het gebied van de financiën. In deze commissie zijn twee leden van de Raad van Toezicht vertegenwoordigd.

Besluit goedkeuring jaarrekening en jaarverslag

De Raad van Toezicht heeft de jaarrekening en het jaarverslag goedgekeurd en de directie/bestuurder decharge verleend voor het in 2021 gevoerde bestuur.

Haren, 18 mei 2022

Hieronder volgt de samenstelling van de Raad van Toezicht per verslagdatum. Daarbij is tevens de eventuele functie en deelname aan de Financiële Audit Commissie vermeld.

Emme Groot (voorzitter)

Bert Scholtens (vice-voorzitter en Financiële Audit Commissie)

Saskia van Gessel

Rutger Dijsselhof (Financiële Audit Commissie)

Gerdien Postma

Raymond Klaassen

Natasja Lubbers

Vogelkijkhut Kiekkaaste bij Nieuwe Statenzijl

Jaaroverzicht 2021

Januari

- Online nieuwjaarsbijeenkomst voor vrijwilligers en medewerkers
- Position paper over energietransitie en landschap
- Zorgen over stroomkabel dwars door Schiermonnikoog, Waddenzee en Groninger kwelders
- Samenwerking van LandschappenNL met Nationale Postcode Loterij voor vijf jaar verlengd

Februari

- Provincie Groningen geeft subsidie voor de restauratie van vier Rijksmonumenten: veenborg Welgelegen, Plaats Melkema en korenmolens van Niebert en Westerwijtwerd
- Blaarkoptweeling geboren in potstal bezoekerscentrum Reitdiep
- Schaatsen op het Zuidlaardermeer

Maart

- Emme Groot benoemd als voorzitter van de Raad van Toezicht
- Het Groninger Landschap 85 jaar! Oprichting van het Groninger Natuurfonds
- Aanplant 'jubileumbos' bij Nanninga's Bos
- Afronding versterking molen Zeldenrust in Westerwijtwerd
- Broedeiland Polder Breebaart klaargemaakt voor het komende broedseizoen
- Melkema gaat van het gas! Grachtwater verwarmt boerderij
- Gemeenteraad Eemsdelta neemt unaniem een motie aan tegen windmolens op de zeedijk van de Eems-Dollard

April

- Samen met andere natuurorganisaties brief aan gemeenteraad Groningen gestuurd met zorgen over plaatsing van windmolens bij Roodehaan, o.a. vanwege zeearend
- Eerste film in de jubileumreeks van 'Parels in het Groninger landschap'
- Vogelgriep slaat toe: honderden dode vogels langs Groningse kust
- Vereniging van Groninger Gemeenten plant boom in Coendersborg en doneert 100 vierkante meter voor Groninger Natuurfonds vanwege 100-jarig jubileum
- Broedpoging van zeearenden in Hunzedal mislukt; kuiken overleden aan de vogelgriep
- Eerste broedgeval van bontbekplevier in de Klutenplas
- Dak van ringoven steenfabriek Rusthoven afgedekt met leemlaag en ingezaaid met bloemrijk mengsel

Mei

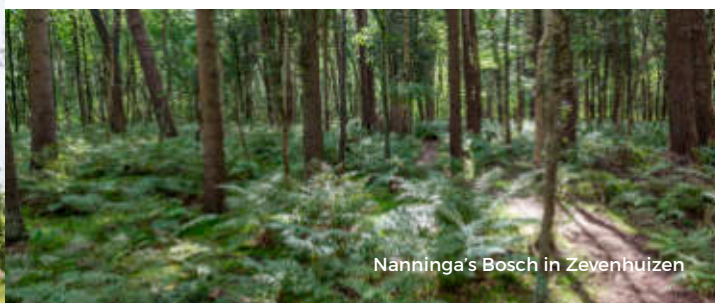
- Het Groninger Landschap overstelpt met foto's voor kalender 2022
- Operatie Bosgeelster in de tuin van borg Welgelegen: graszode met bolletjes geplagd om na de restauratie van de tuin weer terug te plaatsen
- Werkbezoek met wethouder Jongman van gemeente Groningen en Collectief Groningen West naar weidevogelgebied De Oude Held, bedreigd door natuurcompensatie voor woningbouw op De Suikerzijde
- Eerste aankoop Groninger Natuurfonds

Juni

- Gezamenlijke oproep van zeven Groningse natuurorganisaties voor behoud van vleermuizen en weidevogels op en rond De Suikerzijde
- Bezoekerscentra en erfgoed weer geopend voor publiek
- Winnaars fotowedstrijd kalender 2022 bekend gemaakt
- Wie jarig is trakteert: alle 270 basisscholen in de provincie Groningen ontvangen een pakket om het schoolplein om te toveren in een natuurparadijs

Boerderij De Haver in Onderdendam

Nanninga's Bosch in Zevenhuizen

Juli

- Het Groninger Landschap ontvangt cheque van 21.000 van Openbaar Onderwijs Groningen voor natuureducatie op basisscholen
- Plaatsing van faunatunnel onder A28 maakt snelweg passeerbaar voor otters en andere dieren
- Fluisterboot de Raidomp vaart voor het eerst naar het natuurgebied Tusschenwater van Het Drentse Landschap
- Vernieuwde bezoekerscentrum in koetshuis Ennemaborg open voor het publiek
- Melkema voorzien van een nieuw rieten dak

Augustus

- Start herinrichting Kleine Polder bij Termunterzijl
- Contra expertise in opdracht van natuurorganisaties toont aan dat weidevogelgebied Polder De Oude Held niet opgeofferd hoeft te worden voor natuurcompensatie voor woningbouw Suikerzijde

September

- 200 vrijwilligers vieren 85-jarig jubileum tijdens Medewerkersdag op de Ennemaborg
- Molen De Vier Winden in Pieterburen bestaat 175 jaar
- Restauratie boerderij De Haver feestelijk afgerond
- Feestelijke oplevering projecten Natuurherstel Polder Breebaart en Atlantikwall
- Start restauratie van historische tuin veenborg Welgelegen
- Start optimalisatie weidevogelgebieden Paddepoel en Koningslaagte

Beschermersdag in Groninger Forum

Oktober

- Oplevering groot onderhoud van molen Kikkoman in Leinwijk
- Officiële opening van nieuw bezoekerscentrum in koetshuis Ennemaborg
- 1750 bezoekers op Paddenstoelenfestival Ennemaborg
- Uitbreiding met 23 ha van Landgoed Coendersborg

November

- Jubileumeditie van Beschermersavond in het Groninger Forum
- Het werk van HGL en de andere provinciale Landschappen wordt al 25 jaar ondersteund door de Nationale Postcode Loterij
- Rechter legt werkzaamheden in weidevogelgebied De Oude Held voorlopig stil
- Het Groninger Landschap ontvangt een legaat bestaande uit woonboerderij en grond aan 't Pad in Niebert

December

- Het Groninger Natuurfonds passeert de €200.000-grens
- Nieuwe vakantiewoning in molenaarshuis van molen Zeldenrust in Westerwijtwerd klaar voor de verhuur

Paddenstoelenfestival
op Landgoed Ennemaborg in Midwolda

Vriend Moving Spirits plant bomen bij Nanninga's Bos in Zevenhuizen

Beschermen, beheren en onderhouden

Al 85 jaar zetten we ons in voor het beschermen, beheren en behouden van natuur, landschap en cultureel erfgoed in de provincie. Door het aankopen en beschermen van waardevolle natuurgebieden en rijksmonumenten stellen we ze voor altijd veilig. Het is onze bijdrage aan de Groningse natuur en haar landschap.

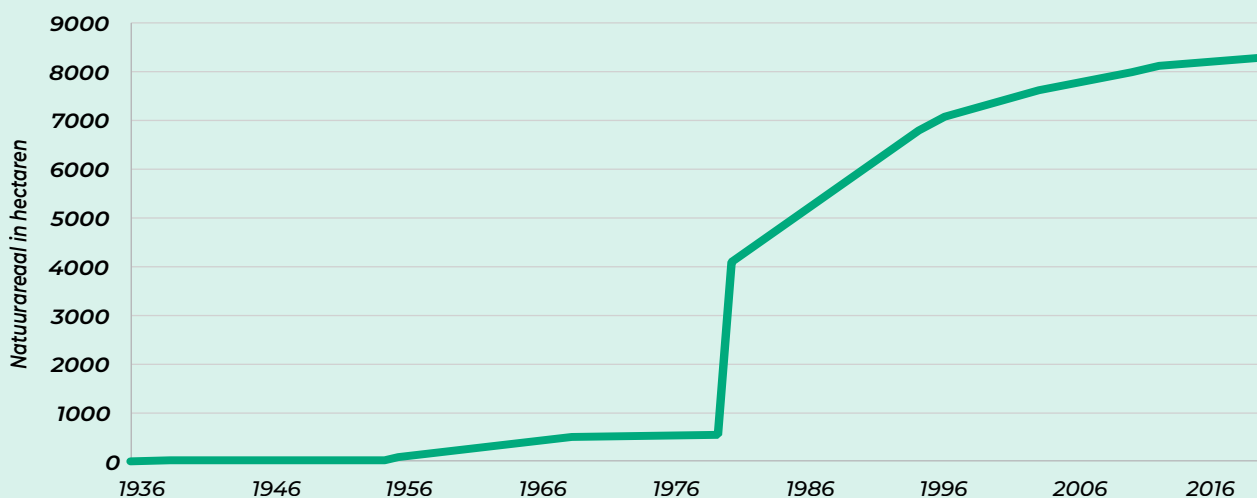

8.298 ha

Natuurgebied

+ 25 ha

Al 85 jaar nemen we terreinen en monumenten over. Ons bezit groeit alsmaar door. Soms met een groeispurt, zoals de overname van de Dollard in 1981, maar meestal gestaag. Elke vierkante meter telt. Stap voor stap maken we onze provincie mooier en groener.

18 molens

Waaronder
3 Amerikaanse windmotoren

4 borgen

Ennemaborg, Coendersborg,
Veenborg Welgelegen, Ewsum

77 Bijzondere plekken

Waaronder: 4 trekkershutten, 8 woningen,
18 boerderijen, 5 villa's, 10 uitkijktorens,
2 militair erfgoed en 30 archeologische monu-
menten

Thema 1: Beschermen en ontwikkelen

Coendersborg in Nuis

‘Ons geschenk aan de natuur’

Eigendom biedt de beste garantie voor bescherming. Door eigenaar te worden, stellen we natuur en erfgoed veilig voor de toekomst. Belangrijkste aankoop in 2021 is de uitbreiding van Landgoed Coendersborg. De natuur profiteert en het toekomstperspectief voor onze pachter voor een natuurvriendelijke landbouw verbetert. Meerdere restauraties lopen. Voor een gezonde exploitatie zoeken we voor elk monument een functionele bestemming.

Op Landgoed Coendersborg vond in 2021 de grootste uitbreiding plaats sinds de aankoop in 1956. Maar liefst 23 hectare is aangekocht, zowel binnen als buiten het landgoed. De aankoop was een samenwerking met de provincie Groningen (Prolander) en pachters Jan Oenema en Joke Ausma. “Al drie generaties pacht de boerenfamilie weilanden op het landgoed. Met hoevepacht. De weilanden gebruiken ze als landbouwgrond”, vertelt Bert Speelman, natuurbeheerder van Het Groninger Landschap. Met Jan en Joke bereikte de stichting een doorbraak. Naar ieders tevredenheid. “We werken intensief samen. Het zijn jonge mensen met hart voor natuurvriendelijke landbouw.”

Houtsingels herstellen

Het was puzzelen met percelen. Door uiteindelijk 23 hectare aan te kopen, komt iedereen als winnaar uit de bus. Zowel de natuur als het boerenbedrijf. “Enkele graslanden op het landgoed zijn nu bestempeld als natuur. We vormen ze om tot kruidenrijk grasland, boordevol pinksterbloemen en paardenbloemen. De houtsingels rondom de weilanden herstellen we. We verplaatsen de rasters, zodat extra ruimte ontstaat. Een ideale houtsingel bestaat uit meerdere lagen: kruiden, struiken en bomen van verschillende soorten en leeftijden. Kleine zoogdieren, broedende zangvogels, vlinders en insecten: elke laag heeft zijn eigen bewoners.” Want daar is het Speelman om te doen: de biodiversiteit van het karakteristieke houtsingellandschap een boost geven. Vijf kilometer houtsingel pakt hij in totaal aan, waarvan de helft buiten het landgoed. “De verbetering voor zowel natuur als het landbouwbedrijf werd mogelijk door aan de westzijde van het landgoed cultuurgrond over te nemen, deels op eigen kosten. Daarmee bieden we het boerenbedrijf van Jan en Joke toekomstperspectief. Op de gronden gaan ze natuurvriendelijk boeren.”

Aankoop Groninger Natuurfonds

Rondom Coendersborg speelt meer. In het voorjaar van 2021 maakte Speelman nog een doorbraak mee: de eerste aankoop van het prille Groninger Natuurfonds, het jubileumgeschenk van Groningers aan de Groninger natuur. “Vlakbij het landgoed kon-

den we een langgerekt perceel verwerven. De houtsingels op het perceel hebben we versterkt met struiken, zoals hazelaar, kardinaalsmuts en Gelderse roos. Ook zijn er fruitbomen geplant. Dit jaar leggen we een poel aan.” Het perceel ligt aan ‘t Pad, een eeuwenoude onverharde weg tussen Marum en Tolbert, waar Het Groninger Landschap eind 2021 een bijzondere nalatenschap ontving: een keuterij met een hectare grond. “Op het erf grazen reeën, aan de rand staat een fraaie houtsingel. Momenteel ontwikkelen we een plan voor een nieuwe bestemming van de keuterij. Een optie is om de keuterij te verbouwen tot vakantiewoning. Een perfecte locatie is het, een oase van rust en ruimte, en op een steenworp afstand van Landgoed Coendersborg.”

Monumentale waarde

Dat Het Groninger Landschap zorgvuldig met oude boerderijen omgaat, bewijzen de drie boerderijen die in 2017 van de NAM zijn overgenomen. Alle drie kampten ze met aardbevingsschade, waardoor wonen er niet langer veilig was. Het Groninger Landschap bedacht een inventieve oplossing: bewoning in de schuur, terwijl het voorhuis intact blijft. “De monumentale waarde staat voor ons voorop. Daarin doen we geen consensus”, benadrukt Jan Harm Eppinga, medewerker erfgoed van Het Groninger Landschap, “maar tegelijkertijd moet een gebouw wel een functie krijgen. Bij leegstand is niemand gebaat, zeker het monument niet. Voor een gezonde exploitatie zoeken we voor elk monument een functionele bestemming.” September 2021 werd boerderij De Haver in Onderdendam, na een ingrijpende restauratie, feestelijk geopend. Later dat jaar trokken de eerste bewoners in de nieuwe, duurzame woning in de schuur.

Eppinga kijkt tevreden terug op de restauratie. “De nieuwe moderne woning gaat prachtig op in de oude schuur.”

Verduurzaming monumenten

Al voor de opening werkte Eppinga aan de volgende restauratie, die van Melkema in Huizinge. Ook daar verschuift de woonfunctie naar de schuur. De derde boerderij met aardbevingsschade, de Occo Reintiesheerd in Stedum, wordt binnenkort op dezelfde manier aangepakt. Bijzonder aan Melkema is de energievoorziening. “We gebruiken de gracht als duurzame energiebron. Op de bodem van de gracht ligt een buis van 1.200 meter, die de warmte gaat leveren voor een warmtepomp. Het systeem werkt, maar de warmtepomp vraagt veel elektriciteit. De elektriciteit nemen we af van de lokale energiecoöperatie Middelstroom, een vereniging van plaatselijke inwoners die duurzame energie uit de buurt leveren.” Het Groninger Landschap heeft duurzaamheid hoog in het vaandel. Bij elke restauratie benut Eppinga zoveel mogelijk de duurzame kansen. Dat lukt meestal – “In De Haver liggen de zonnepanelen in de krimp van de schuur, waar niemand ze kan zien” – maar niet altijd. Tussen duurzaamheid en monumentale waarde bevindt zich een spanningsveld. Als voorbeeld noemt hij glisolatie. “Omdat de monumentale waarde voorop staat, kiezen we toch voor monumentenglas en niet voor HR++ of triple glas. We nemen wel het monumentenglas met de hoogste isolatiewaarde.”

Verbouwprojecten afgerond

Eppinga heeft een groot aantal verbouwprojecten onder handen. Meerdere kwamen vorige jaar gereed. Het Koetshuis Ennemaborg bijvoorbeeld, in Midwolda. “Het dak van het Koetshuis is volledig geïsoleerd, er staan zonnepanelen en een lucht-

warmtepomp. Het monument kreeg een nieuw interieur, een kleine winkel en een bezoekerscentrum. Blikvanger is de spannende nachtbeleefruimte in de nok, waar vooral kinderen de nachtdieren van het landgoed ervaren. Met een zaklamp gaan ze op zoek.” Ook molen Zeldenrust in Westerwijtwerd draaide weer, eindelijk na vijf jaar gesteggel met de NAM. Net als de boerderijen kampte de molen met ernstige aardbevingsschade. Hij zakte door zijn fundament. “De molen kreeg in 2021 een nieuwe fundering met een speciale beton- en ijzerconstructie. Molen en molenaarswoning, die de NAM in 2019 aan ons overdroeg, zijn weer opgeknapt en vormen nu één geheel.” De molenaarswoning verbouwde Eppinga tot vakantiewoning. Met een nieuwe keuken en sanitair, en geveerd in authentieke kleuren. De woning is in trek. “Het was meteen volgeboekt. De reacties zijn heel enthousiast. Inmiddels werken we aan de verbouw van de volgende vakantiewoning, namelijk de werkschuur op Landgoed Ennemaborg.”

Molen Zeldenrust draait weer

Net als De Haver kampte molen Zeldenrust in Westerwijtwerd met ernstige aardbevingsschade. De molen zakte langzaam opzij. Jaren van overleg en gesteggel over normen en technische oplossingen volgden. Een hoofdpijndossier, erkent Dokter. “Omdat we een grote professionele partij zijn, konden we het hoofd koel houden. Voor een particulier was dat een hel geweest. Uiteindelijk kregen van de NAM geld en groen licht om de schade zelf aan te pakken. Onder de molen ligt nu een nieuwe betonnen fundering, waar de hele molen op rust. Een aardbevingsbestendige oplossing, waardoor de molen komende zomer, na vier jaar stilstand, weer kan draaien.” Dan opent eveneens het molenhuis, overgenomen van de NAM, de deuren. “Het monumentale huis krijgt een opknapbeurt en richten we in als vakantiewoning voor zes personen.” Dit jaar, in 2021, gaat Het Groninger Landschap met de volgende restauratie aan de slag. “Plaats Melkema in Huizinge is nu aan de beurt. Daar passen we dezelfde filosofie toe als voor De Haver, dus met bewoning in de schuur. Het rieten dak van de grote schuur, dat lekte, is vorig jaar wel al vervangen. Daarna pakken we de renovatie van boerderij Occo Reintiesheerd in Stedum aan en daarna hopelijk de boerderij van Thies Dijkhuis in de Hunzezone. Eentje per jaar, het zijn stuk voor stuk grote renovaties.”

Molen Kikkoman bij Kropswolde

Molen Kikkoman weer als nieuw

In natuurgebied Leinwijk, aan de oostkant van het Zuidlaardermeer bij Kropswolde, staat een Amerikaanse windmotor, Kikkoman geheten. Na meer dan twintig jaar trouwe dienst - Kikkoman draait er sinds de eeuwwisseling - onderging de molen in 2021 een grote onderhoudsbeurt. De molen werkte nog wel, maar liep op zijn laatste benen. Restauratie was hard nodig. Tandwielen waren versleten, ijzeren delen verroest. Een half jaar lag de molen gedemonteerd in de werkplaats, waar de molenbouwer hem weer als nieuw maakte. Versleten tandwielen zijn vernieuwd, verroeste delen gestraald en onderdelen vervangen. Sinds december 2021 draaien de ijzeren wieken weer in Leinwijk. De Amerikaanse windmotor is vernoemd naar de sponsor van het natuurgebied: Kikkoman in Sappemeer. De Japanse sojasausfabrikant zet zich in voor een schone omgeving. Met duurzame windenergie pompt de windmotor troebel en voedselrijk water uit het Zuidlaardermeer het gebied in, waar rietlanden en waterplanten het water zuiveren. De molen zorgt dat vissen heelhuids Leinwijk bereiken om te paaien. Toen de molen werd gerestaureerd, nam een elektrische pomp zijn taak over.

Stijgers en dalers in de Groninger natuur

Welke soorten zijn het afgelopen jaar voor- of juist achteruit gegaan?

Weidevogels Reitdiepgebied

Nu eens goed nieuws over de weidevogels: vorig jaar kende het Reitdiepgebied een uitmuntend broedseizoen. Met maar liefst 559 territoria in Paddepoel, waarvan 91 gruttoparen. Het rustige voorjaarsweer hielp een handje. Veel jongen vlogen uit. Het beste seizoen in jaren, terwijl het seizoen in 2020 nog dramatisch verliep.

Vogelgriep laaide op

De vogelgriep hield in 2021 huis onder de Groninger vogels. Vele honderden dode vogels zijn onder meer in de Dollard gevonden. Het ging om brandganzen, zilvermeeuwen, kokmeeuwen, kauwen, kraaien en buizerds die waren getroffen door vogelgriep. Mei 2021 sneuvelde in het Hunzedal een jonge zeearend, waarschijnlijk door het eten van brandganzen. Onderzoek door het laboratorium van de Wageningen Universiteit wees vogelgriep als doodsoorzaak aan.

Kluten in de Klutenplas

De Klutenplas, het brakwatergebied vijf kilometer ten noorden van Warffum aan de zeedijk, deed in 2021 haar naam eer aan. Bijna honderd paar kluten broedden er. De kluut kende een goed broedsucces, zelfs het hoogste broedsucces in vijftien jaar tijd. Ook visdieven, kokmeeuwen, kleine plevieren en een bontbekplevier verkozen de Klutenplas om te broeden. Een aantal visdieven gebruikten het gloednieuwe visdiefvlot dat april 2021 is geplaatst.

Fijnsparren geveld door letterzetter

In het Nanninga's Bos in Zevenhuizen greep de letterzetter, een keversoort, in 2021 om zich heen. De letterzetter kreeg vat op de fijnsparren die vroeger zijn aangeplant voor de houtproductie. Ze staan strak in het gelid. De eenvormigheid – één boomsoort, één leeftijd – maakt het bos kwetsbaar. Waar fijnsparren omvallen, schijnt weer zonlicht op de bodem en groeien nieuwe planten en jonge bomen. De variatie maakt het bos weerbaar.

Grutto

Jonge kluut

Midwolder Bouwten trekt akkervogels

Op de Midwolder Bouwten, een akkercomplex aan de oostzijde van Landgoed Ennemaborg in Midwolda, wordt geboerd op natuurinclusieve leest. In 2020 werd de zestig hectare ingericht als landbouwproeftuin. Akkervogels weten de akkers te vinden. In 2021 zijn 21 soorten en honderd broedvogels geteld. Een vooruitgang sinds de start van het project en hoger dan op veel andere akkergebieden zonder natuurinclusieve maatregelen.

Aalscholverkolonie breidt uit

De petgaten langs de Osdijk in Noordlaren waren in 2021 in trek bij aalscholvers. In totaal zijn in april 117 nesten van de aalscholver geteld. Een record. De aalscholvers nestelen in de bomen in een kolonie. De kolonie ligt dicht bij visrijk water, namelijk het Zuidlaardermeer, waar de aalscholvers vaak in groepsverband jagen.

Recordaantal reuzensterms

De Westerbroekstermadepolder, een gebied in het Hunzedal, kreeg in augustus 2021 bezoek van maar liefst 63 reuzensterms. De grootste van onze sterms, met een grote, orangerode snavel met zwarte punt, broedt in Zweden en Finland. Vanaf daar trekken ze na het broedseizoen naar het zuiden. Onderweg deden ze het Hunzedal aan. Nieuw was de soort zeker niet voor het Hunzedal, maar 63 exemplaren bij elkaar was ronduit spectaculair.

Streekkeigen fruitbomen

In de terreinen van Het Groninger Landschap groeien steeds meer fruitbomen. Maar liefst 12 boomgaarden staan er inmiddels, met in totaal 272 fruitbomen. Afgelopen jaar kwam daar met de boomgaard in Rusthoven bij Wirdum een dertiende bij. Bij voorkeur kiest Het Groninger Landschap voor oude streekassen, zoals Groninger Kroon, Spiegelpeer en Winschoter Glorie. Om ook dit historisch erfgoed te behouden.

Brandganzen

Reuzensterm

Mensen bij ons werk betrekken

433

Vrijwilligers

gelijk

Bescherming van natuur en erfgoed is mensenwerk. We willen mensen bij ons werk betrekken. Maatschappelijke steun is voor ons cruciaal. Onze grote achterban van Beschermers, vrijwilligers en Vrienden zijn onze trouwste en beste supporters. Ze ondersteunen ons actief.

Beschermers

15.656

-177

**Vrienden van
Het Groninger Landschap**

35

-2

Facebook

6.921

+131

Twitter

4.324

+448

Instagram

3.100

+1.607

LinkedIn

1.857

+637

**Deelnemers
grote festivals**

1.750

+1750

**Publieks-
activiteiten**

60

+26

**Website
bezoeken**

224.519

+20.301

**Lezers
nieuwbrief**

2.590

+154

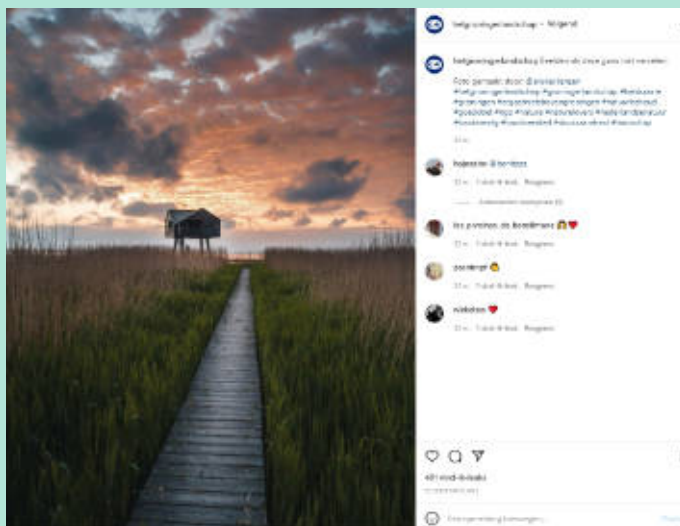

**Leerlingen
natuur-
lessen
op scholen**

1.300

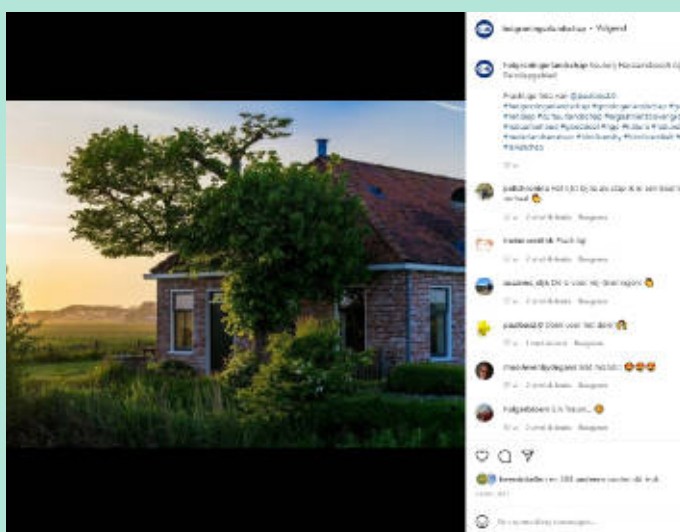
-878

Top 3 Instagram

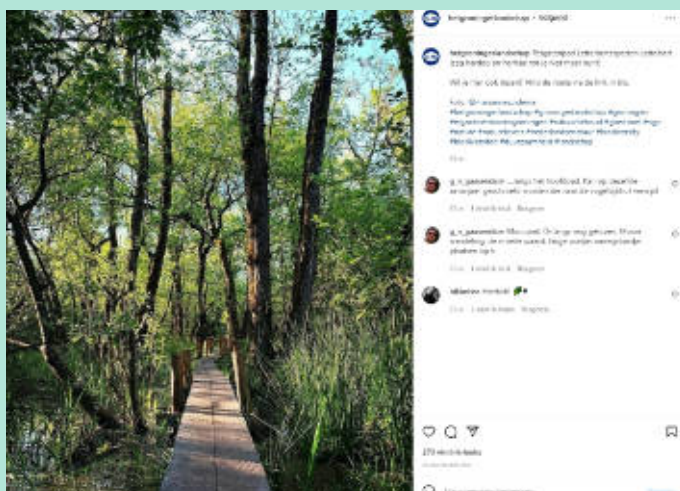
Kiekkaste in Nieuwe Statenzijl

3.600 views

Keuterij Harssensbosch bij Adorp

2.800 views

Petgatenpad Lettelberterpetten in Lettelbert

1.300 views

Thema 2: Betrokkenheid en draagvlak

Vrijwilligersdag op Landgoed Ennemaborg in Midwolda

'Jubileumjaar laat zien hoe geliefd het Groninger landschap is'

Groningers houden van hun landschap. Ze zijn er diepgeworteld, vaak al generaties lang. Betrokkenheid vormt de basis van ons werk. Vrijwilligers, Beschermers, medewerkers, Stadjsers en Ommelanders: wat ons bindt, is onze liefde voor natuur, erfgoed en landschap in Groningen. Een enerverend jaar was het zeker, ons 85-jarig jubileum. Met de oprichting van het Groninger Natuurfonds dat mensen aan de Groninger natuur gaven. Ook de andere jubileumactiviteiten – de gezellige medewerkersdag, de fotowedstrijd en de online serie 'Parels van het Groninger Landschap' – gaven ons jubileum een feestelijk tintje. Uit alles blijkt hoe betrokken Groningers zijn bij hún landschap.

Bij een jubileum horen cadeaus. Niet voor ons als organisatie, vonden we, maar aan de Groninger natuur. Die heeft een positieve impuls hard nodig. Op onze verjaardag van 14 maart, toen de stichting 85 jaar geleden officieel werd opgericht, lanceerden we het Groninger Natuurfonds. Een schot in de roos, stelt Esmée Ronner, medewerker marketing en fondsenwerving van Het Groninger Landschap. "Binnen twee weken steeg de teller naar 50.000 euro. Een daverend succes. Begin december passeerden we de grens van 200.000 euro, goed voor 26.666 m2 nieuwe Groninger natuur."

Natuur aan het hart

De cadeautip viel in de smaak. Het aanbod was dan ook bijzonder. Ronner: "Voor 7,5 euro beschermen we een vierkante meter Groninger natuur. Voor altijd. We zorgen voor aankoop, inrichting én beheer. Het succes laat zien dat Groningers, maar ook veel mensen van buiten de provincie, veel waarde hechten aan de Groninger natuur. De natuur gaat hen aan het hart. Ze willen graag een concrete bijdrage leveren. De donateurs waren veelal jonger dan onze Beschermers. Het fonds past bij de gevers van morgen. Zij willen zich minder snel voor langere tijd binden, maar ze geven wel eenmalige giften aan concrete projecten."

Leeftijd in vierkante meters

Het enthousiasme was groot, overal zag Ronner spontane acties ontstaan. Online juttten mensen elkaar op om bij te dragen. Grootouders kochten voor hun kleinkinderen een vierkante meter, organisaties doneerden ter ere van eigen jubilea en zanger Peter de Haan, van het duo Rooie Rinus & Pé Daalemmmer, riep zijn fans op om voor zijn 65ste verjaardag te doneren. Heel inspirerend, vond Ronner deze spontane acties. Mei 2021 vond de eerste aankoop plaats, namelijk een perceel bij Landgoed Coendersborg in Nuis. "Voor de donateurs organiseerden we een kijk- en plantdag. Ze waren ontzettend enthousiast en kregen de gelegenheid om een boom of struik te planten. De donateurs staken actief de han-

den uit de mouwen, om ook zo bij te dragen aan de ontwikkeling van natuur."

Ruim duizend foto's

De betrokkenheid bij natuur en landschap uit zich op vele fronten. De oproep voor de 2022-kalender van Het Groninger Landschap maakte veel los. Ruim duizend foto's werden ingestuurd. Ronner: "Echt gigantisch veel. We waren overweldigd. Het laat zien hoe geliefd Groningen is. Alle foto's hebben we bekeken en beoordeeld." Na een eerste schifting koos een jury de foto van Riepko Krijthe als winnaar. Een klassiek stillevens is het, genomen in de Kiekkaaste bij Nieuwe Statenzijl. Ook twaalf andere foto's wonnen, samen vormden ze de kalender van 2022. Ook buiten in het veld onderzocht Ronner de betrokkenheid. Zo stond ze in september op de Open Monumentendag bij Melkema in Huizinge. Het was druk, meer dan duizend bezoekers telde ze. "Zoveel positieve verhalen heb ik gehoord. Persoonlijke verhalen, mooie anekdotes en herinneringen werden gedeeld."

Vrijwilligers aan tafel

Na een lange, lastige coronatijd vond in september eindelijk weer een medewerkersdag plaats. Ditmaal op een prachtige locatie, op het Landgoed Ennemaborg in Midwolda. Tweehonderd vrijwilligers vierden met elkaar het 85-jarig jubileum. Het tafereel oogde fraai. "Alle vrijwilligers zaten aan een lange tafel op de historische oprijlaan van het landgoed. De rollen waren omgedraaid. Ditmaal verzorgden wij – de medewerkers van kantoor – de bediening, terwijl anders de vrijwilligers ons altijd helpen. De vrijwilligers zagen elkaar voor het eerst

weer in levenden lijve. De nieuwjaarsbijeenkomst van 2021 vond nog online plaats. Twee- tot driehonderd vrijwilligers proostten destijds voor het scherm mee. Heel bijzonder." Aan het woord is Petra van der Meer, hoofd Publiek & Relatie van Het Groninger Landschap. De vrijwilligers misten hun gezamenlijke activiteiten die door coronabeperkingen niet doorgingen. "Van alle festivals ging in 2021 alleen het Paddenstoelenfestival op de Ennemborg door."

Concreet bijdragen

Ook Van der Meer was getroffen door de sterke band van Groningers met hun omgeving. Dat bleek bij het Natuurfonds, maar ook uit de vele schenkingen en nalatenschappen. "Mensen willen graag concreet bijdragen. Voor het Thies Dijkhuisfonds, opgericht ter ere van Thies Dijkhuis, kwamen talloze donaties binnen. We besteden het geld aan het opknappen van boerderij Euvelgunnerheem en het terugbrengen van de Hunze in de stad Groningen. Eind 2021 ontvingen we een schenking om de natuurwaarden op een perceel aan 't Pad in Nuis te versterken. Het gaat om het perceel van een boerderijtje dat via een legaat werd verkregen. Dergelijke schenkingen voor specifieke doelen ontvangen we steeds vaker. Dat verheugt ons. Particulieren en organisaties vinden het belangrijk om in hun eigen regio concreet bij te dragen."

Trakteren op school

Wie jarig is trakteert. Hét thema voor het 85-jarig jubileum was biodiversiteit. Dat gold voor het Groninger Natuurfonds, maar ook voor het cadeau van Het Groninger Landschap aan alle 270 basisscholen in de provincie. "Alle basisscholen kregen van ons een cadeaubox, waarmee ze het schoolplein konden omtoveren in een natuurparadijs. De dozen hebben we persoonlijk afgegeven bij de scholen. In de box zat een groot insectenhotel - gemaakt door gevangenen van de Mesdagkliniek, de P.I. Ter Apel en cliënten van zorgboerderij Golden Raand - vogelhuisjes, posters van bodemdieren, insecten en vogels, en een boekje met opdrachten. De scholen reageerden enthousiast." De jeugdeducatie kreeg in 2021 een forse financiële injectie. Met een gift van Openbaar Onderwijs Groningen ging een speciaal Jeugdeducatiefonds van start.

Feestelijke afsluiting in Groninger Forum

Pas in november konden we ons jubileum vanwege de coronamaatregelen samen met onze Beschermers vieren. Van der Meer: "We sloten het jubileumjaar feestelijk af op een bijzondere locatie, het Forum in de stad Groningen. Het was volle bak met zo'n tweehonderd Beschermers. Mensen uit de organisatie presenteerden hun plannen en projecten en gingen het gesprek aan. Camera-man Ruurd Jelle van der Leij vertelde over de nieuwe natuurfilm van Ruben Smit, bekend van 'Nieuwe wildernis' en 'Wad'. Zijn nieuwe film gaat over de grutto. Van der Leij liet alvast prachtige beelden zien."

Filmreeks 'Parels van Het Groninger Landschap'

Vorig jaar brachten we een serie films uit. Enerzijds om ons jubileum te vieren, anderzijds omdat veel excursies door coronabeperkingen niet doorgingen. Om mensen toch mee te nemen in de terreinen, schakelden we over op 'online' excursies. In elke aflevering bezoeken filmmakers Lara Harbers en Ewout Zwaagman een parel van Het Groninger Landschap. Van de kwelders langs de Waddenkust tot het Hunzedal, van Bourtange tot het Reitdiep. Prachtige beelden laten ze zien. Onderwijl interviewt Lara Harbers mensen die zich inzetten voor Het Groninger Landschap, zowel natuurbeheerders als vrijwilligers. "Ik houd van de natuur", vertelt Jannie Stel, vrijwilliger van Team Bourtange, in een film. Ze geniet van het Bourtangerveld bij Bourtange en komt er vaak. "We tellen de vogels en vlinders, en houden in de gaten wat er groeit en bloeit." De filmreeks duurde van april tot december 2021 maar valt nog altijd te bewonderen op onze website en YouTube.

Leerlingen met cadeaubox van Het Groninger Landschap

Thema 3: Samenwerking en belangenbehartiging

Waddenzee

'Samenwerken zit in onze genen'

Ons werk vraagt om samenwerking. Alleen door het bundelen van krachten kunnen we natuur, landschap en erfgoed beschermen. Dat geldt voor onze eigen terreinen – waar we het beheer en onderhoud gunnen aan boeren en lokale ondernemers – maar ook daarbuiten. Dat geldt voor weidevogels, voor windturbines, voor natuurinclusieve landbouw en bij uitstek voor de Waddenzee, waar samenwerken de sleutel is voor een goed waddenbeheer.

Samenwerken zit in onze haarvaten, al 85 jaar lang. "Beheer van natuurterreinen en onderhoud aan ons erfgoed doen we niet zelf. Dat besteden we bewust uit aan boeren en ondernemers uit de omgeving", vertelt Marco Glastra, directeur van Het Groninger Landschap. De organisatie komt op voor de belangen van natuur, landschap en erfgoed in onze provincie. Bij voorkeur staat Glastra daarbij niet op de barricaden. Liever zit hij vroegtijdig met partijen om tafel om kwesties te bespreken en werkt hij samen aan oplossingen. Maar dat lukt niet altijd. "Dan zetten wij een stap naar voren en stellen we ons op als hoeder van het landschap. Daar deinzen we niet voor terug. De urgentie is groot. Met de biodiversiteit en de kwaliteit van het landschap is het dramatisch gesteld. Dat is mede aan overheden te wijten. Landelijk vragen natuur- en milieuorganisaties steeds vaker met succes om een uitspraak van de rechter. Urgenda dwingt het kabinet om het klimaatbeleid aan te passen, hetzelfde gebeurt met stikstofdossier."

Geen windturbines op zeedijk

Vroegtijdig constructief overleg ontbrak, toen waterschap Hunze en Aa's besloot om meerdere windturbines te plaatsen op de zeedijk van de Eems-Dollard. De turbines zouden grenzen aan de kwelders en het open wad van Het Groninger Landschap. Het plan viel in verkeerde aarde. "Hoge turbines op de zeedijk tasten de weidsheid van de Waddenzee aan en hinderen vogels en vleermuizen. Het staat haaks op het provinciaal beleid om windturbines te clusteren." Het Groninger Landschap bundelde de krachten; met de Coalitie Wadden Natuurlijk – waarin collega-terreinbeheerders en de Waddenvereniging zitten – en met dorpen langs de zeedijk. Ze vormden een front. "Naar het waterschap, de provincie en de gemeente Eemsdelta trokken we gezamenlijk op. De gemeenteraad van Eemsdelta besloot uiteindelijk unaniem om geen medewerking aan de plaatsing te verlenen. Daarmee was het plan van de baan. Het waterschap wil de windturbines nu op het industrieterrein van Delfzijl plaatsen. Zo kunnen ze aan hun klimaatambities voldoen, zonder natuur en landschap te schaden."

Oog voor natuur en landschap

Ook bij de stad Groningen baren nieuw windturbines zorgen. Twee mogelijke locaties wees de gemeente aan: Westpoort en Roodehaan. Over de gemeentelijke klimaatambitie is Oscar Borsen, beleidsmedewerker Natuur en Landschap van Het Groninger Landschap, te spreken. "We zien de noodzaak om te verduurzamen. Tegelijkertijd kijken we kritisch naar de locatiekeuze van hoge windturbines. Bij Roodehaan grenzen de turbines aan ons natuurgebied, namelijk het Hunzedal. Eén molen staat bijna in de Hunzezone. We maken ons zorgen over de zeearenden die in de omgeving van de turbines broeden, omdat er in Nederland en Duitsland al meerdere zeearenden door draaiende wieken zijn gedood. Ganzen vliegen door de turbines naar weilanden om te grazen." Borsen sprak mee in de klankbordgroep en zocht steun bij MEERdorpen, belangenvereniging van de inwoners van de dorpen Middelbert, Engelbert, Euvelgunne en Roodehaan, die zouden uitkijken op de turbines. Sindsdien trekken de partijen samen op. "Met elkaar zoeken we naar oplossingen. Zo haalt Meerbos, een plan van MEERdorpen voor een nieuw bos tussen de A7 en de lintdorpen Engelbert en Middelbert, de turbines uit het zicht. Het bos voorkomt bovendien dat ganzen er gaan grazen. Voor de zeearenden pleiten we voor een radar, waardoor de wieken even stilstaan. Zo'n systeem verkleint de kans op dodelijke slachtoffers."

Samen met weidevogelboeren

Ook wanneer niet direct de eigen natuurterreinen in het geding zijn, zet Het Groninger Landschap soms een stap naar voren. "Dat doen we als de bedreiging de natuurwaarden op provinciaal niveau raakt", legt Glastra uit. Voor Polder De Oude

Held is dat het geval. De gemeente Groningen wil woningbouw op de vloeivelden van de voormalige Suikerunie. Om de natuurwaarden te compenseren, wezen ze de polder aan als leefgebied voor vleermuizen en geoorde futen, ten koste van de weidevogels die er nu leven. Een foute keuze, stelt Glastra. "Polder De Oude Held is één van de belangrijkste weidevogelgebieden van Groningen, de kraamkamer voor andere populaties. Met het Actieplan Weidevogels Groningen zetten we alle zeilen bij om de Groninger weidevogels te redden. Landbouw- en natuurorganisaties trekken daarin samen op en voeren maatregelen uit. Dan is het niet uit te leggen dat gemeente Groningen gelijktijdig een van de beste weidevogelgebieden opoffert, terwijl er alternatieven zijn." Negen Groninger natuurorganisaties trokken hard aan de bel. Met een gezamenlijk standpunt, dat goed is voor de grutto, de vleermuis en de geoorde fuut, een petitie, een kijkdag, veel bestuurlijk overleg en juridische stappen. "Door een uitspraak van de rechter moest het werk worden stilgelegd. De gemeente roept dit over zich af. Met vroegtijdig overleg was dit niet nodig geweest."

Waddenbeheer vergt samenwerking

Samenwerken is voor Het Groninger Landschap essentieel om resultaten te boeken. Dat geldt voor de weidevogels, voor natuurinclusieve landbouw en bij uitstek voor de Waddenzee. "Het gaat niet goed met de natuurkwaliteit van de Waddenzee. Dat komt mede door menselijke activiteiten, waaronder keuzes uit het verleden zoals de sluiting van

de Zuiderzee en Lauwerszee. Als oorzaak wijst de Algemene Rekenkamer ook naar het versnipperde waddenbeheer." Aan het woord is Marre Walter, directeur van de Beheerautoriteit Waddenzee. Met haar collega's heeft ze de opdracht om de beheerkrachten te bundelen. Ze trekt daarbij op met het Beheerderscollectief Waddenzee, waarin de vijf 'beherende' overheden, terreinbeherende organisaties en Groningse kweldereigenaren aanschuiven. Ook Het Groninger Landschap zit aan tafel, als beheerder van kwelders en de Dollard. Walter: "We willen de natuurkwaliteit verbeteren door de samenwerking tussen de beheerders te versterken. De Waddenzee is meer dan de som der delen, meer dan de gebieden van de verschillende beheerders bij elkaar opgeteld."

Oog voor het geheel

Walter zet met de beheerders een Waddenzeebrede bril op. Een rijke Waddenzee vraagt om oog voor het ecosysteem als geheel. Ze maakt zich zorgen. "Overal vinden menselijke activiteiten plaats. Van visserij tot recreatie, van zout- tot gaswinning. Maar kan het Waddenecosysteem de optelsom van al deze activiteiten wel aan?" vraagt ze zich af. Beheerders moeten samenwerken als waren zij één beheerder. Als voorbeeld noemt ze de handhaving. "Nu gebeurt het dat instanties langs elkaar heen werken. Waarom niet gezamenlijk varen op inspectieschepen? Zoals Het Groninger Landschap doet op de Dollard. Dan kan het schip vaker uitvaren en krijgt de natuurbeheerder van Het Groninger Landschap beter zicht op de Dollard." Walter ziet ook kansen op zeedijken, waar handhavers nu los van elkaar toezicht houden. Ze bespeurt een kentering. "Laatst gaven Harbers, minister van Infrastructuur en Waterstaat en van der Wal-Zeggelink, minister voor Natuur en Stikstof, expliciet aan dat natuur in de Waddenzee het hoofddoel is. Ongelooflijk belangrijk dat die insteek wordt waargemaakt. Daar kan de stem van beheer aan bijdragen."

Crutto

Polder Breebaart en Punt van Reide in Termunten

Organisatie

Het Groninger Landschap zet zich sinds 1936 in voor behoud, beheer en ontwikkeling van natuur, landschap en erfgoed in de provincie Groningen. Het Groninger Landschap is een stichting met een Raad van Toezicht en een directeur/bestuurder. De stichting is statutair gevestigd in Groningen en houdt kantoor in Haren, op het adres Rijksweg 333.

In de statuten staat het doel als volgt beschreven:

Het doel van de stichting is het bevorderen van het behoud, de ontwikkeling en het scheppen van hetgeen in natuur en landschap in de provincie Groningen waardevol te achten is in natuurwetenschappelijk, geografisch, structureel, cultuurhistorisch of visueel opzicht, het verwerven, restaureren, onderhouden, beheren en exploiteren van (rijks)monumenten, alsmede het vergroten van het maatschappelijk draagvlak voor het voorgaande en voorts al hetgeen met een en ander rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn.

Over de wijze waarop deze doelen gerealiseerd worden stelt de statuten:

De stichting tracht haar doel onder meer te bereiken door:

- Het verwerven, inrichten, restaureren, beheren, exploiteren en openstellen van gronden en (rijks)monumentale gebouwen.
- Voor het doel noodzakelijke financiële middelen te vergaren, zoals subsidies, schenkingen, nalatenschappen en opbrengsten uit de exploitatie.
- Het verrichten van onderzoek, verzamelen van gegevens en het uitgeven van publicaties.
- De belangen van natuur, landschap en erfgoed, gelegen in de provincie Groningen, actief te behartigen.
- Samen te werken met inwoners, bedrijven, overheden en organisaties, die actief zijn in de provincie Groningen.
- Het geven van voorlichting en educatie.

Onder Het Groninger Landschap vallen de juridische eenheden Stichting Beheer Borgterrein Ewsum, Stichting Weltevreden en Stichting Odd Fellow Huis Welgelegen.

Het Groninger Landschap is door het CBF erkend als goed doel op basis van toetsing van zeven punten van beoordeling: missie, middelen, activiteiten en organisatie, doelrealisatie, governance, verantwoording en belanghebbenden.

Organisatiestructuur

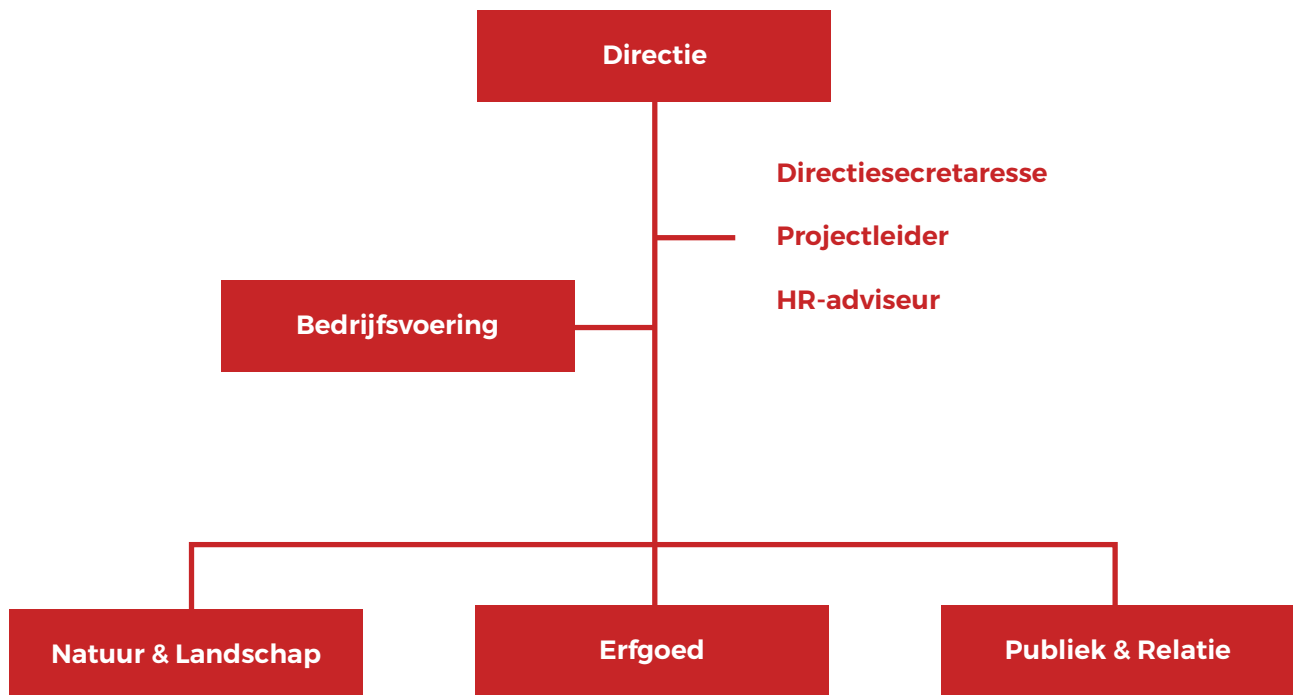
Het Groninger Landschap staat onder leiding van de directeur/bestuurder. De directie bestaat uit één persoon. De directie is belast met het bestuur van de stichting en neemt besluiten op het gebied van beleidsvorming, grondaankopen, begroting, jaarverslag en jaarrekening. De

Raad van Toezicht houdt toezicht op het door de directeur/bestuurder gevoerde beleid. De Raad van Toezicht oefent het toezicht uit op basis van schriftelijke stukken, die periodiek in de vergaderingen worden besproken in aanwezigheid van de directeur. De begroting, de jaarrekening, het jaarverslag en het meerjarenbeleidsplan worden ter goedkeuring voorgelegd aan de Raad van Toezicht.

De werkorganisatie telt vier afdelingen, namelijk Natuur & Landschap, Erfgoed, Publiek & Relatie en Bedrijfsvoering. Aan elke afdeling staat een hoofd. De hoofden van de afdelingen en de directeur vormen samen het managementteam. Een aantal stafmedewerkers valt rechtstreeks onder de leiding van de directeur.

Voor het terreinbeheer is de provincie Groningen onderverdeeld in vier rayons, te weten: noord, west, oost en zuid. In elk rayon is een natuurbeheerder verantwoordelijk voor het dagelijkse beheer van de terreinen, de planvorming en uitvoering van plannen en de communicatie met externen.

Organogram

Samenstelling directie, bestuur en het toezichthoudend orgaan

De directie en het bestuur van Het Groninger Landschap werd in 2021 gevormd door M.J. (Marco) Glastra.

Nevenfuncties:

- Lid van bestuur Stichting De Ploeg in Stad en Ommeland
- Lid van de raad van advies van Vereniging Groninger Monument Eigenaren

De Raad van Toezicht bestond in 2021 uit zeven leden en is zodanig samengesteld, dat verschillende deskundigheids- en aandachtsgebieden zijn vertegenwoordigd om op alle relevante aspecten van de organisatie toezicht te kunnen houden. De leden zijn benoemd door de Raad van Toezicht. Voor de leden is statutair een zittingsduur bepaald van vier jaar, met een mogelijkheid voor een tweede termijn van eveneens vier jaar. In lijn met de richtlijnen van het CBF en de Code Wijffels is vastgesteld dat geen van de leden andere (neven)functies bekleden die tot een belangenconflict met hun taak als toezicht-houder zouden kunnen leiden. De leden treden af conform een rooster van aftreden.

De Raad van Toezicht had per **31 december 2021** de volgende leden:

E.A. (Emme) Groot, voorzitter Raad van Toezicht

Functie in het dagelijkse leven:

- n.v.t.

Nevenfuncties:

- Voorzitter RvC Woonborg Vries
- Lid RvC Dynhus Balk
- Voorzitter NEC Delfzijl
- Lid Comité van aanbeveling Stichting Leergeld Delfzijl, Appingedam en Loppersum;
- Bestuurlijk adviseur EBC, herontwikkeling NAM-locaties
- Bestuurslid Stichting Boek Blauwestad
- Voorzitter Raad van Toezicht Stichting Openbaar Onderwijs Marenland

L.J.R. (Bert) Scholtens, vice-voorzitter Raad van Toezicht

Functie in het dagelijks leven:

- Hoogleraar Duurzaam Bankieren en Financiering – Faculteit Economie en Bedrijfskunde, Rijksuniversiteit Groningen

Nevenfuncties:

- Professor Finance - School of Management University of Saint Andrews, Scotland, UK
- Visiting Professor - Université Paris I Panthéon-Sorbonne

N. (Natasja) Lubbers, lid Raad van Toezicht

Functie in het dagelijks leven:

- zelfstandig interim professional in de (semi-)publieke sector

Nevenfuncties:

- n.v.t.

R.H.G. (Raymond) Klaassen, lid Raad van Toezicht

Functie in het dagelijks leven:

- Onderzoeker Rijksuniversiteit Groningen
- Onderzoeker bij Grauwe Kiekendief - Kenniscentrum Akkervogels (deeltijd)

Nevenfuncties:

- bestuurslid Ringersvereniging
- bestuurslid Vogelringstation Schiermonnikoog

S. (Saskia) van Gessel, lid Raad van Toezicht

Functie in het dagelijkse leven:

- Rechter (in opleiding)

Nevenfuncties:

- lid Toezichtsraad GroenLinks

R. (Rutger) Dijsselhof, lid Raad van Toezicht

Functie in het dagelijks leven:

- Financieel directeur Abiant Holding B.V.
- Financieel directeur Coöperatie voor de Agrarische Bedrijfsverzorging Abiant U.A.

Nevenfuncties:

- n.v.t.

G.W. (Gerdien) Postma, lid Raad van Toezicht

Functie in het dagelijks leven:

- Directeur / eigenaar Postma Vastgoed Consultancy
- Register Makelaar/- Taxateur
- Vastgoed Consultant

Nevenfuncties:

- Landelijk zittingslid Huurcommissie
- RvC-lid Woongroep Marenland te Appingedam
- Bestuurslid afd. Noord & lid Ledenraad Vastgoed Belang

Rooster van aftreden Raad van Toezicht

Naam	Functie	Benoemd	Herbenoeming	Jaar van aftreden
Dhr. L.J.R. Scholtens	vice-voorzitter	2017	2020	2024
Mw. N. Lubbers	lid	2017	2020	2024
Dhr. R.H.G. Klaassen	lid	2018	2021	2025
Mw. S. van Gessel	lid	2020	2023	2027
Dhr. R. Dijsselhof	lid	2020	2023	2027
Mw. G.W. Postma	lid	2021	2024	2028
Dhr. E.A. Groot	voorzitter	2021	2025	2029

Blauwe Kiekendief

Beloningsbeleid

De leden van de Raad van Toezicht verrichten hun werkzaamheden belangeloos. Het Groninger Landschap verstrekt geen leningen, voorschotten of garanties aan de leden van de Raad van Toezicht.

Bezoldiging directie

De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor het beloningsbeleid, de hoogte van de directiebeloning en de hoogte van andere beloningscomponenten. Het beloningsbeleid en de vaststelling van de beloning past volledig binnen de kaders van de regeling CAO Bos en Natuur, ondernemingsdeel De Landschappen.

Het bezoldigingsbeleid en de vaststelling van de beloning van de directeur van Het Groninger Landschap sluit aan op de regeling beloning directeuren van goededoelenorganisaties (zie www.goededoelennederland.nl).

De regeling geeft aan de hand van zwaartecriteria een maximumnorm voor het jaarinkomen. De weging van de situatie bij Het Groninger Landschap vond plaats door de Raad van Toezicht. Dit leidde tot een zogenaamde BSD-score van 425 punten met een maximaal jaarinkomen van 125.011 euro (1 fte, index 1 juli 2020). Het voor de toetsing, aan de hand geldende maximum relevant jaarinkomen van de directie, de heer M.J. Glastra (1 fte), bedroeg 103.639 euro. Deze beloning bleef binnen het geldende maximum. Het jaarinkomen, de belaste vergoedingen en de werkgeversbijdrage van het pensioen bleef voor de heer Glastra, met een bedrag van 125.290 euro binnen het in de regeling opgenomen maximumbedrag van 201.000 euro per jaar. De belaste vergoedingen en de werkgeversbijdrage pensioen stonden bovendien in een redelijke verhouding tot het jaarinkomen. De hoogte en samenstelling van de bezoldiging worden in de jaarrekening toegelicht in de toelichting op de staat van baten en lasten.

Personeel

Het personeelsbeleid richt zich op een zodanige inzet en ontwikkeling van medewerkers dat de organisatiedoelstelling van Het Groninger Landschap kan worden gerealiseerd. Daarvoor is het van belang dat de medewerkers deskundig en gemotiveerd zijn. Het Groninger Landschap wil een goede werkgever zijn. Dit betekent dat er veel aandacht is voor het ontwikkelen van talenten en individuen en dat de kwaliteit van de arbeidsomstandigheden goed moet zijn. Er wordt aandacht besteed aan thema's als scholing en competentie management.

Het Groninger Landschap had per 31 december 2021 37 medewerkers. Het aantal fte is in 2021 met 0,4 toegenomen tot 30,7. In 2020 bedroeg het aantal fte 30,3.

De medewerkers zijn als volgt verdeeld over de verschillende afdelingen:

	2021
Directie	1,0 fte
Afdeling bedrijfsvoering en staf	7,6 fte
Afdeling natuur en landschap	12,4 fte
Afdeling erfgoed	4,8 fte
Afdeling publiek en relatie	4,9 fte

In de personeelsvertegenwoordiging (PVT) zitten drie personeelsleden die door het personeel worden benoemd. De PVT zit minimaal twee keer per jaar met de directie om tafel.

Het plan van aanpak volgend op de risico-inventarisatie behoeft doorlopend aandacht. Daarnaast is aandacht besteed aan duurzame inzetbaarheid en de balans tussen belasting en belastbaarheid. Een inmiddels jaarlijks terugkerend onderdeel is het onderzoek naar sporen van de ziekte van Lyme in het bloed van buitenmedewerkers. Dit onderzoek vindt jaarlijks plaats in november als het tekenseizoen is afgelopen.

Vrijwilligers

Het Groninger Landschap kan niet functioneren zonder vrijwilligers. Maar liefst 433 vrijwilligers (peildatum 31 december 2021) zetten zich met hart en ziel in om de molens draaiende te houden, mensen te ontvangen in bezoekerscentra, excursies te geven en de planten en dieren te inventariseren. De vrijwillige medewerkers werken met een grote mate van vrijheid en eigen verantwoordelijkheid. Ze opereren vanuit zelfstandige teams, elk met een eigen bestuur. De teams maken jaarplannen en vragen budgetten aan. Deze werkwijze, op basis van een eigen bestuur, is uniek en geeft een extra dimensie aan het vrijwilligerswerk voor de organisatie.

De meeste teams zijn actief in en rond één van de terreinen en (rijks)monumenten. Denk aan het team Hunzedal en het team van molen De Lelie. Door de indeling van teams per gebied vervullen de vrijwilligers de functie van ambassadeur van Het Groninger Landschap in het gebied.

Enkele teams werken aan een specifiek thema. Zo dragen de leden van het Promotieteam actief bij aan de naamsbekendheid van Het Groninger Landschap, steken de vrijwilligers van het Team Groene Buiten Medewerkers de handen uit de

mouwen in de terreinen en voeren de leden van het Monitoringsteam inventarisaties uit van vlin-
ders, vogels en planten. De directie neemt het
besluit tot het instellen van een team.

Vrijwilligersbeleid

Wij vinden het van wezenlijk belang dat er ten aan-
zien van het vrijwilligerswerk bij Het Groninger
Landschap goed beleid is vastgelegd en wordt uit-
gevoerd. In het beleidsplan 'Vrijwilligersbeleid
2021-2025' zetten we de uitgangspunten van ons vrijwilligersbeleid
uiteen: hoe wij het vrijwilligerswerk zien en organi-
seren én wat wij de vrijwilligers te bieden hebben.
Wij benaderen de organisatie van het vrijwilligers-
werk vanuit de volgende thema's: Binnenhalen,

Begeleiden, Basisvoorwaarden, Belonen, Behouden en Beëindi-
gen. Het vrijwilligersbeleid voor de periode 2021-2025 is ontwik-
keld en vastgesteld in overleg met de vrijwilligers.

Vrijwilligerswerk binnen Het Groninger Landschap wordt gedefi-
nieerd als werk dat onverplicht, onbetaald en met enige regel-
maat wordt verricht. Voor een goede binding met het team, de
organisatie en de activiteiten geldt als richtlijn dat een vrijwilliger
zich minimaal 40 uur per jaar voor Het Groninger Landschap inzet
en geregeld de teamvergaderingen bijwoont. Vrijwilligers gaan
een overeenkomst aan met Het Groninger Landschap en voeren
de activiteiten uit voor, namens en onder verantwoordelijkheid
van Het Groninger Landschap. De stichting faciliteert de vrijwili-
gers om ze in staat te stellen hun werkzaamheden zo goed moge-
lijk uit te voeren. Zo worden tal van cursussen gegeven.

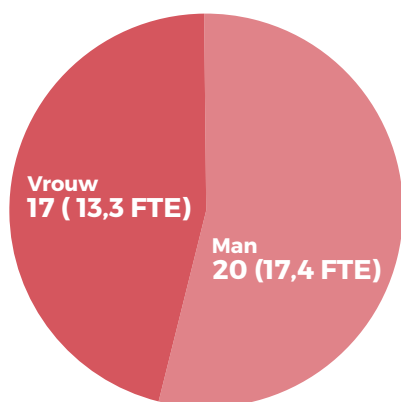

Spreeuwen

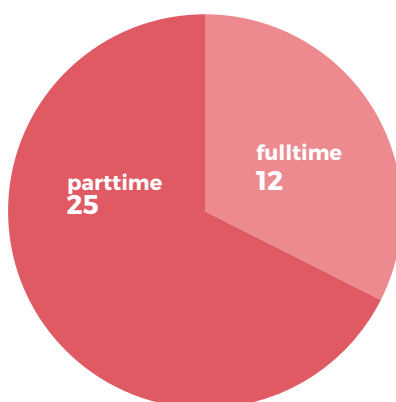
Organisatie in Cijfers

Per 31 december 2021 waren er 37 medewerkers, gemiddeld over het jaar bedroeg het aantal FTE 30,7. In 2020 bedroeg het gemiddeld aantal FTE 30,3. Daarmee is het gemiddeld FTE met 0,4 gestegen.

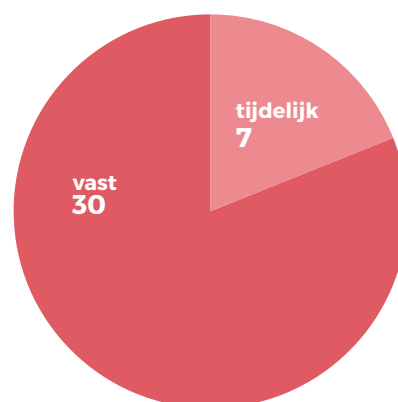
Verhouding man-vrouw

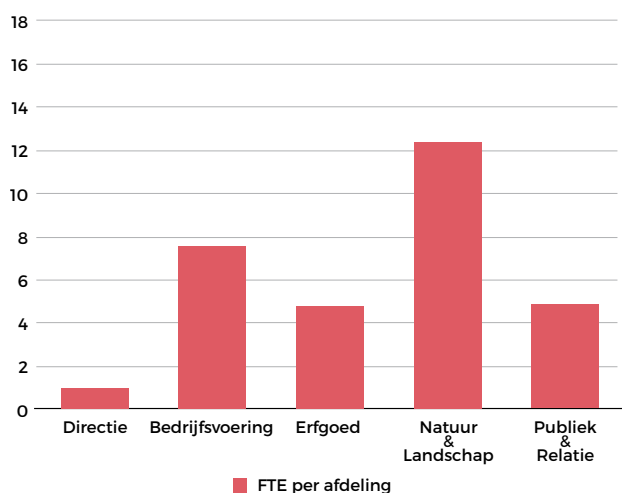
Verdeling parttime/fulltime

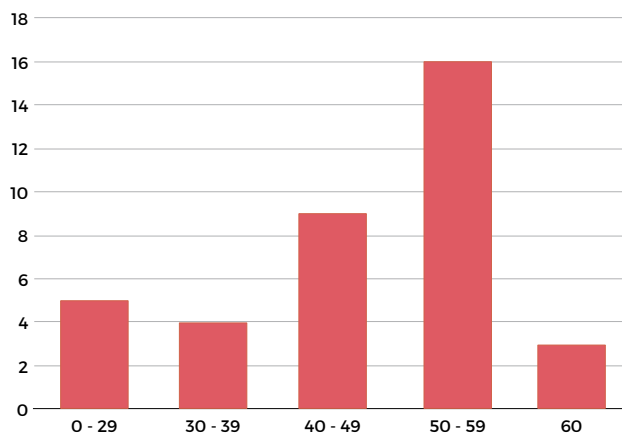
Soort dienstverband

FTE per afdeling

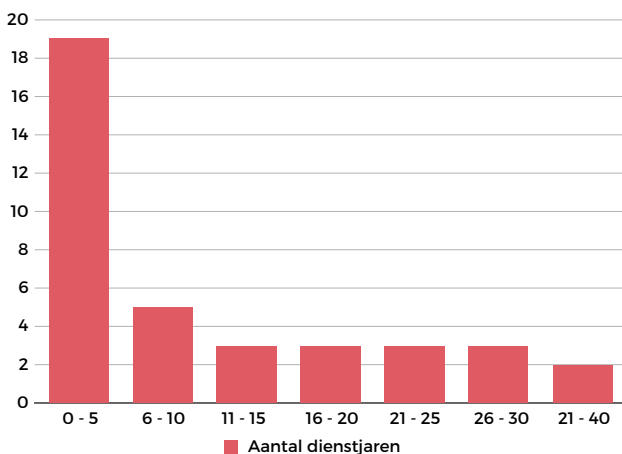

Leeftijdsopbouw ultimo 31 december 2021

De gemiddelde leeftijd is 46 jaar

Aantal dienstjaren

Het gemiddeld aantal dienstjaren is 10,4 jaar.

Ziekteverzuim 2021

Het ziekteverzuimpercentage was in 2021 9,87% (7,78% mannen en 12,02% vrouwen).

Hoewel het ziekteverzuim nog hoog te noemen is, is het ziekteverzuim licht gedaald. Vorig jaar was dit 10,85%. De reden is dat we al een paar jaar te maken hebben met een aantal langdurig zieken. Op het aantal medewerkers is dit direct zichtbaar in een hoog ziekteverzuim. Een aantal van deze medewerkers zullen in de loop van het komende jaar uit dienst treden of zijn bijna hersteld. Daarnaast hebben we met name in de tweede helft van het jaar last gehad van uitval in verband met de coronapandemie.

Landelijk lag dit percentage wederom op 4,9% en in de sector landbouw, bosbouw en visserij op 3,6%.

Uitstroom

Er zijn in 2021 5 medewerkers vertrokken. Te weten:

- natuurbeheerder voor rayon West
- natuurmedewerker voor rayon Zuid
- medewerker publiek en relatie voor de particuliere markt
- medewerker vrijwilligerszaken
- medewerker secretariaat

Instroom

Er is in 2021 1 vacature ingevuld te weten:

- medewerker natuur en landschap

Doorstroom

De medewerker grondzaken, beheerplanning en monitoring is aangesteld als natuurbeheerder rayon West.

Opleidingen

Door medewerkers is voor ongeveer € 13.015,- besteed aan het volgen van opleidingen. Dit is aanzienlijk lager dan gemiddeld. Dit heeft te maken met de pandemie. Trainingen zijn voor een deel verschoven van klassikaal naar online. Dit is niet voor iedereen of alle opleidingen een gewenste vorm van onderwijs.

Integriteitsbeleid

Het is van groot belang dat wij als organisatie integer werken. Onze medewerkers en vrijwilligers willen we een veilige en positieve werkomgeving bie-

den. Als erkend goed doel is het cruciaal dat we ook als organisatie integer werken.

In 2020 is het integriteitsbeleid vastgesteld door de directie.

Het integriteitsbeleid geven we vorm langs vier lijnen:

1. Gedragscode voor medewerkers en vrijwilligers
2. Integriteitsverklaring voor bestuurders en toezichthouders
3. Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG)
4. Borging

Ad 1: Gedragscode

De gedragscode is gericht op het voorkomen, signaleren en melden van situaties die zich kunnen voordoen rondom integriteit.

Ad 2: Integriteitsverklaring

Er is een integriteitsverklaring opgesteld die door alle leden van de raad van toezicht en de directeur-bestuurder is getekend.

Ad 3: Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG)

Van alle huidige (vrijwillige) medewerkers wordt een VOG gevraagd. Het overleggen van een VOG is een vast onderdeel van de aanstelling van een (vrijwillig) medewerker.

Ad 4: Borging

In de gedragscode staat aangegeven bij welke vertrouwenscontactpersonen personen melding kan worden gemaakt van ongewenst gedrag. De rol van vertrouwenscontactpersonen wordt uitgevoerd door twee personeelsleden van Het Groninger Landschap. Om vertrouwelijkheid te borgen en de drempel voor een melding te verlagen, kan ook melding worden gedaan bij een externe vertrouwenspersoon. De rol van externe vertrouwenspersoon is ondergebracht bij een professionele organisatie. Met ingang van 2022 is er ook een extern meldpunt voor (vermoedens van) schendingen van integriteit.

Het is belangrijk om te duiden wat het verschil is tussen een klacht en een integriteitsissue.

Aanvullend op de regeling wordt daarom zowel intern als extern toegelicht wat de verschillen zijn in het soort melding en de vertrouwelijkheid van de behandeling.

Het integriteitsbeleid wordt gepubliceerd op de website en intranet van de stichting.

Er zijn in 2021 geen meldingen binnengekomen m.b.t. integriteitsschendingen of meldingen van ongewenst gedrag.

Ontwikkelingen

In 2021 is de RI&E (risico-inventarisatie en evaluatie) opnieuw uitgevoerd onder begeleiding van Stigas. Hierbij zijn mogelijke veiligheids- en gezondheidsrisico's voor medewerkers in kaart gebracht en is er een plan gemaakt voor het oplossen hiervan.

De personeelsvertegenwoordiging (PVT) bestaat uit drie personeelsleden. In 2021 zijn er twee leden afgetreden en twee nieuwe leden benoemd. De PVT zit minimaal twee keer per jaar met de directie om tafel. In het afgelopen jaar is er in juni en december een overleg geweest met de PVT. Onderwerpen van gesprek waren: Gedragscode HGL, Lief en leed, HGL vooruit, begroting 2022 / jaarverslag 2021, huisvesting.

In 2021 werden volgens cao-afspraken, de introductie van een nieuw functiehuis inclusief waardering afgerond. Alle functieprofielen zijn (opnieuw) vastgesteld en vervolgens van een waarde-

ring voorzien.

Verder is in 2021 een externe vertrouwenspersoon aangetrokken waar medewerkers en vrijwilligers ook terecht kunnen, naast de twee interne vertrouwenscontactpersonen. Dit is vastgelegd in het integriteitsbeleid.

Ook dit jaar heeft weer het jaarlijkse onderzoek naar sporen van de ziekte van Lyme in het bloed van buitenmedewerkers (zowel medewerkers als vrijwilligers) plaatsgevonden. Dit onderzoek vindt plaats in november als het tekenseizoen is afgelopen.

In het afgelopen jaar zijn er stappen gezet voor een verdere digitalisering en automatisering van de personeelsprocessen.

Veenborg Welgelegen, Sappemeer

Eekhoorn

Financiële positie

Financiële positie

Het Groninger Landschap is een financieel gezonde organisatie. In het boekjaar 2021 is door de voortgang in uitvoering van projecten en de gerealiseerde aankopen meer besteed aan de doelstelling dan begroot. Met name de extra inkomsten uit nalatenschappen en schenkingen heeft ervoor gezorgd dat het boekjaar positief is afgesloten.

De stichting beschikt over een gezonde financiële huishouding. Er is een sterke positie in reserves en fondsen waardoor de solvabiliteit is gegarandeerd. Naast het belegde vermogen wordt een saldo voor werkkapitaal aangehouden op lopende rekeningen en spaarrekeningen. De omvang van deze liquide middelen is per 31 december 2021 toereikend op basis van de te verwachten inkomsten en uitgaven. Bijlage 1 geeft een overzicht van de in- en uitgaande kasstromen over 2021 en 2020.

Ratio's solvabiliteit en liquiditeit

		2021	2020
Solvabiliteit	Eigen / vreemd vermogen	2,21	1,85
	Eigen / totaal vermogen	0,69	0,65
	Totaal / vreemd vermogen (Debt Ratio)	3,21	2,85

Deze ratio geeft aan in welke mate de stichting in staat is om aan haar schulden te voldoen.

Liquiditeit	Current ratio	5,97	4,67
--------------------	---------------	------	------

Deze ratio geeft aan in welke mate de stichting in staat is om om uit de lopende ontvangsten aan haar kortlopende verplichtingen te voldoen.

Het aanwezig zijn van reserves en voldoende weerstandsvermogen is van belang voor de continuïteit en het kunnen doen van strategische aankopen en/of projecten. Tegelijkertijd blijft de stichting zeer kritisch over een gezonde exploitatie van de stichting. Er is continu aandacht voor de efficiëntie van bestedingen en het optimaliseren van de inkomsten uit terreinen en gebouwen.

Voor de komende jaren wordt in de begroting een licht positief resultaat voorzien. Daarvoor is het noodzakelijk dat het huishoudboekje op orde blijft. De inkomsten moeten minimaal gelijke tred houden met de verwachte kostenstijging als gevolg van inflatie.

Kengetallen

Conform de Richtlijn voor de jaarverslaggeving 650 nemen we in dit jaarverslag kengetallen op voor de bestedingen aan de doelstelling en de kosten voor fondsenwerving. Hoeveel van het geld besteedt Het Groninger Landschap aan de doelstelling? Aan de doelstelling is in 2021 in totaal 8,8 miljoen euro uitgegeven. Dat is maar liefst 94% van de baten. Hiermee voldoet de stichting ruimschoots aan de CBF-norm die stelt dat het percentage besteed aan doelstellingen minimaal 75% moet bedragen. De bereikte 94% was meer dan in 2020 (91%). In 2021 is meer besteed aan het beheer van natuur.

Er is in vergelijking met de begroting meer ontvangen uit nalatenschappen en schenkingen. De inkomsten uit nalatenschappen en schenkingen zijn gereserveerd in de daarvoor aangewezen bestemmingsfondsen en na toezegging door het bestuur gereserveerd in de reserve voor aankopen en projecten. De inkomsten komen in de jaren hierna tot besteding via de exploitatie en gerealiseerde aankopen en projecten.

Onderstaande tabel geeft de verhouding van de totale bestedingen aan de doelstelling(en) in relatie tot de totale baten weer.

	<u>Resultaat 2021</u>	<u>Begroting 2021</u>	<u>Resultaat 2020</u>
Totaal bestedingen aan de doelstelling	8.785	5.440	8.588
Som der baten	9.308	5.843	9.429
Som der lasten	9.458	6.114	9.250
Bestedingspercentage doelstelling t.o.v. som der baten	94%	93%	91%
Bestedingspercentage doelstelling t.o.v. som der lasten	93%	89%	93%

De CBF-norm vereist dat de totale kosten voor fondsenwerving uitgedrukt als percentage van de totale som van de geworven baten niet meer mag bedragen dan 25%. De geworven baten zijn de bijdragen van particulieren, bedrijven, loterijorganisaties, overheden en fondsen. Onderstaande tabel geeft de verhouding weer van de kosten van fondsenwerving in relatie tot de totale geworven baten. In 2021 was het werkelijke kostenpercentage fondsenwerving 3%, ruim onder de CBF-norm van 25%.

	<u>Resultaat 2021</u>	<u>Begroting 2021</u>	<u>Resultaat 2020</u>
Som van de geworven baten	8.179	4.737	8.189
Wervingskosten	247	278	263
Kostenpercentage fondsenwerving	3%	6%	3%

Crowdfunding, giften en nalatenschappen

Het Groninger Landschap investeert in fondsenwerving. Persoonlijk contact met potentiële gevers is daarbij een belangrijk aandachtspunt. Beschermers en andere particulieren dragen Het Groninger Landschap een warm hart toe door financieel bij te dragen of Het Groninger Landschap op te nemen in hun testament. Vaak worden de giften en nalatenschappen gekoppeld aan specifieke terreinen, aankopen of projecten. In 2021 is minder ontvangen uit nalatenschappen dan in 2020. De ontvangsten uit nalatenschappen zijn vooraf niet in te schatten.

Er is in 2021 meer ontvangen uit giften dan in 2020. Een deel van deze giften wordt toegevoegd aan een specifieke bestemming via een bestemmingsfonds. De bijdragen en onttrekkingen worden in het jaarverslag verantwoord.

In 2021 is geen grootschalige wervingsactie voor Beschermers gehouden. Het aantal Beschermers is licht gedaald, het totaal aan donaties is door verhoging van de Beschermersbijdrage gestegen.

Vermogensbeleid

Het Groninger Landschap heeft een vermogen van circa 13 miljoen euro. Het vermogen is samengesteld uit een continuïteitsreserve, bestemmingsreserves en bestemmingsfondsen. Het vermogensbeleid is gericht op instandhouding van het vermogen, zodat deze direct beschikbaar blijft voor besteding aan hieronder aangegeven reserves en fondsen. De continuïteitsreserve is bestemd voor dekking van risico's op korte termijn en om zeker te stellen dat de stichting ook in de toekomst aan de lopende verplichtingen kan voldoen. De termijn voor het ingeschatte risico is gebaseerd op lopende verplichtingen en vastgesteld op een termijn van een jaar. De continuïteitsreserve is daarom per 31 december 2021 vastgesteld op 1 maal de jaarlijkse kosten van de werkorganisatie. De kosten voor de werkorganisatie betreffen kosten voor personeel, kantoor en algemene kosten en de belastingen. De bestedingsmogelijkheid uit de bestemmingsreserves is aangegeven door de directie.

Onderstaande bestemmingsreserves maken onderdeel uit van het vermogen van de stichting:

- Reserve voor projecten in het kader van de doelstelling – toegezegde eigen bijdragen voor projecten.
- Reserve voor projecten fondsenwerving – toegezegde bijdrage voor fondsenwerving.
- Reserve voor aankoop natuurterreinen en monumenten – toegezegde bijdrage voor aankopen.
- Reserve voor activa bedrijfsvoering/doelstelling – waarde materiële vaste activa en voorraden.
- Reserve voor waardeverschillen effecten – ongerealiseerde koersresultaten effecten in portefeuille.

Een deel van de baten die Het Groninger Landschap ontvangt bestaat uit bijdragen uit fondsen op naam. Derden kunnen middels deze fondsen zelf een specifieke bestedingsmogelijkheid bepalen. Deze bijdragen van derden zorgen hierdoor mede voor instandhouding van specifieke natuurgebieden en/of gebouwen.

Beleggingsbeleid

Het vrij belegbare vermogen van de stichting wordt beheerd door een professionele duurzame vermogensbeheerder, namelijk de Triodos Bank. In een Overeenkomst tot Beheer van vermogen is het mandaat met deze vermogensbeheerder vastgelegd conform een beleggingsstatuut. Dit beleggingsstatuut is bedoeld om een helder en eenduidig kader te scheppen voor het beheer van de beleggingen, inclusief de liquiditeiten. In het beleggingsstatuut zijn de doelstellingen voor het beleggen geformuleerd en de randvoorwaarden waaronder deze doelstellingen gerealiseerd kunnen worden.

Het Groninger Landschap kiest voor een solide en defensief beleggingsbeleid. Het beleggingsbeleid is primair gericht op beleggingen voor de lange termijn (15 jaar en langer). Onderstaande tabel geeft de verdeling aan van het te beleggen vermogen tussen de verschillende categorieën. Gemiddeld wordt 40% in aandelen belegd, 60% wordt belegd in vastrentende waarden (obligaties en spaarrekeningen).

Asset Allocatie (defensief)

	Weging		
	neutraal	min	max.
Obligaties	60,0%	57,5%	62,5%
Aandelen	40,0%	37,5%	42,5%
Liquiditeiten	0,0%	0,0%	5,0%
Totaal	100%		

De portefeuille is volledig duurzaam ingericht. Het Groninger Landschap hecht eraan dat de criteria die voor de duurzame selectie worden gehanteerd onderling consequent zijn en worden aangepast aan maatschappelijke ontwikkelingen. Het Groninger Landschap heeft daarom besloten zich aan te sluiten bij de duurzame criteria van Triodos Bank. Een overzicht van de actuele criteria worden gepubliceerd op de website van de Triodos Bank.

Roodborsttapuit

Landgeiten

Toekomst- en risicoparagraaf

Toekomstparagraaf

De Toekomstagenda 'Het verschil maken' geeft onze strategische koers aan voor de periode 2019-2023. We hebben daarin vanuit onze statutaire doelstellingen aangegeven waar de toegevoegde waarde ligt van onze organisatie en hebben dit vertaald naar een strategie voor verwerving, rentmeesterschap, belangenbehartiging, maatschappelijk draagvlak en samenwerking. Als 86-jarige organisatie weten wij als geen ander het belang van continuïteit en daar hoort ook een gezonde financiële positie bij. Bij alle keuzes die we maken, speelt de volgende vraag op de achtergrond een rol: kunnen we het ook op lange termijn waarmaken?

Algemeen

Het Groninger Landschap zet zich in voor bescherming van natuur, landschap en erfgoed in Groningen en het versterken van het maatschappelijk draagvlak daarvoor. Deze missie is nog net zo actueel als in het jaar van onze oprichting 1936 en zal ook altijd actueel blijven. Elke tijd heeft zijn eigen ontwikkelingen die van invloed zijn op de zaken waar wij voor staan. Op dit moment zijn dat onder andere ontwikkelingen op het gebied van landbouw, energietransitie, kustverdediging en mijnbouwschade. Samen met andere organisaties proberen wij in dit speelveld de belangen van natuur, landschap en erfgoed zo goed mogelijk te behartigen. We kiezen daarbij voor een constructieve en oplossingsgerichte benadering.

De meest concrete bijdrage die wij aan onze statutaire doelstelling kunnen leveren is het in eigendom verwerven van natuur, landschap of erfgoed. In de loop der jaren hebben we op die manier 8300 hectare natuur blijvend beschermd, evenals tientallen rijksmonumenten en landschappelijk waardevolle objecten als wierden en oude dijken. We bieden ruimte om onze natuurgebieden en monumenten te beleven en organiseren – dankzij onze vrijwilligers – tal van activiteiten voor het publiek.

Het Groninger Landschap is een compacte organisatie die het beheer en onderhoud in belangrijke mate uitbesteedt. Publieksactiviteiten drijven voor een belangrijk deel op inzet van vrijwilligers. Naarmate het bezit groeit zal de organisatie zich mee ontwikkelen. De komende jaren verwachten we een geleidelijke toename van bezit en een beperkte uitbreiding van de organisatie.

Natuur en Landschap

Aankoop blijft een belangrijk middel om natuurgebieden te versterken, cultuurhistorische landschapselementen te beschermen

en nieuwe kansen voor natuur te verzilveren. Dat laatste speelt onder andere in combinatie met een integrale kustontwikkeling en bij herstel van de Hunze in de stad Groningen.

Bij onze bestaande natuurgebieden is er veel aandacht voor verbetering van de landschappelijke en ecologische kwaliteit (waaronder biodiversiteit). Beheer en inrichting spelen daarin een sleutelrol. Eén van de speerpunten is het weidevogelbeheer. Dat lukt niet zonder samenwerking met landbouworganisaties. Om tot levensvatbare weidevogelkernen te komen, is afronding van de Natuurnetwerk Nederland (NNN) in het Reitdiep cruciaal. Andere opgaven zijn ecologisch herstel van het Eems-Dollard estuarium en herstel van de Hunze in de oostelijke stadsrand van Groningen. Het Nationaal Programma Landelijk Gebied biedt nieuwe kansen om natuur, landschap en biodiversiteit te versterken, in samenhang met de aanpak van de stikstofproblematiek.

Het Groninger Landschap wil zich ook inspannen voor de kwaliteit van natuur en landschap in het agrarisch gebied, die ernstig onder druk staat. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt primair bij de landbouw, maar Het Groninger Landschap wil daar graag een actieve bijdrage aan leveren. Dat kan onder andere door ruimte te bieden aan pilots voor natuurinclusieve landbouw op gronden van Het Groninger Landschap en een actieve bijdrage aan de uitvoering van het manifest 'Naar een rijk platteland', de Groningse uitwerking van het landelijke Deltaplan Biodiversiteitsherstel.

De omschakeling van fossiele energie naar herwinbare energie is dringend noodzakelijk, maar kan grote impact hebben op natuur en landschap in onze provincie. In deze complexe opgave proberen wij natuur en landschap een stem te geven en constructief mee te denken hoe deze energietransitie op een zorgvuldige manier een plek kan krijgen in ons landschap.

Erfgoed

Het Groninger Landschap heeft zich ontwikkeld tot een volwaardige erfgoedorganisatie met de status van een 'professionele organisatie voor monumentenbehoud' (POM). Het Groninger Landschap is niet gericht op zoek naar nieuwe aankopen, maar stelt zich wel actief op als vangnet voor landschapsgereleerd monumentaal erfgoed. Belangrijk criterium bij verwerving van erfgoed is dat er zicht is op een neutrale tot positieve financiële exploitatie. We geven hier invulling aan door te zoeken naar een passende bestemming voor het erfgoed die een zekere mate van inkomsten genereert. Bij overdracht van monumenten door particulieren is sprake van een 'gunfactor': ze vertrouwen hun monument graag toe aan Het Groninger Landschap. Daar waar geen sprake is van een positieve exploitatie, vraagt Het Groninger Landschap om een bruidsschat. Dit is aan de orde bij molens en bij monumenten in het aardbevingsgebied die van de NAM worden overgenomen. Voor de toekomstige ontwikkeling van de organisatie is een zorgvuldig verwervingsbeleid, met een goede balans tussen doelstelling en exploitatie, van groot belang.

Versterking draagvlak

Het Groninger Landschap streeft naar versterking van de betrokkenheid in de streek en versteviging van het draagvlak voor onze activiteiten. Het kwartaalblad *Golden Raand* vormt het belangrijkste communicatiemiddel om de achterban te informeren over ons werk. Aanvullend spelen sociale media als facebook, twitter en instagram een rol. Onze vrijwilligers zijn belangrijke ambassadeurs van onze organisatie en zorgen voor een lokale inbedding op plekken waar we als eigenaar van natuur of erfgoed aanwezig zijn. Bezoekerscentra vormen een 'poort' naar de achterliggende gebie-

den: Reitdiep, Dollard, Waddenkust en Ennemaborg. In Bourtange speelt bezoekerscentrum Terra Mora een vergelijkbare rol. In de centra vertellen we het verhaal van het betreffende landschap en is er ruimte voor persoonlijk contact tussen bezoekers en onze vrijwilligers. De teams organiseren tal van activiteiten, waaronder excursies en doe-activiteiten voor de jeugd. Jeugdeducatie voor basisscholen is erg belangrijk voor Het Groninger Landschap. Samen met collega-organisaties gaan we dit de komende jaren stap voor stap uitrollen over de gehele provincie.

Als gevolg van het coronavirus zijn de publieksactiviteiten in een groot deel van 2020 en 2021 volledig stilgelegd uit oogpunt van de gezondheid van onze vrijwilligers en de bezoekers. Bezoekerscentra zijn gesloten en er vonden geen excursies, festivals en natuurlessen plaats. Werving van nieuwe Beschermers door ons promotieteam kon niet plaatsvinden. Op zo'n moment blijkt de grote meerwaarde van onze vrijwilligers in het persoonlijk contact tussen de organisatie en de inwoners van Groningen. We hebben goede hoop dat 2022 wat betreft publieksactiviteiten weer een 'gewoon' jaar kan worden.

Organisatie

We streven naar een compacte organisatie die het uitvoerende werk grotendeels uitbesteedt aan ondernemers en bedrijven in de regio. We hebben aandacht voor de werkdruk en een plezierige en veilige bedrijfscultuur. In 2020 hebben we integriteitsbeleid ontwikkeld voor de gehele organisatie (medewerkers, vrijwilligers en toezichthouders) en in 2021 is de implementatie daarvan afgerond. We proberen te werken vanuit onze kernwaarden bezield, daadkrachtig en dichtbij. Vrijwilligers zijn een onmisbare schil rond de werkorganisatie die we optimaal willen ondersteunen. Een vitale vrijwilligersorganisatie is geen vanzelfsprekendheid gelet op ontwikkelingen in de maatschappij, waarbij mensen langer doorwerken en er een steeds groter beroep op ze wordt gedaan om een actieve bijdrage te leveren aan mantelzorg of wijk- of dorpsleven. Voor de langere termijn zetten we de lijnen uit om als organisatie aantrekkelijk en relevant te blijven voor vrijwilligers.

Dollard

Baten:

Baten van particulieren	785
Baten van bedrijven	634
Baten van loterijorganisaties	938
Baten van subsidies van overheden	2.478
Baten van andere organisaties zonder winststreven	215

Som van de geworven baten 5.050

Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten 1.242

Som van de baten 6.292

Lasten:

Besteed aan doelstellingen

Aankopen	56
Projecten	1.064
	1.120

Uitvoeringskosten

Natuurterreinen	2.529
Cultuurhistorisch erfgoed	1.130
Voorlichting en educatie	1.000
	4.659

Wervingskosten 288

Kosten beheer en administratie 410

Som van de lasten 6.477

Saldo voor financiële baten en lasten - 185

Saldo financiële baten en lasten 190

Resultaat 5

Risicoparagraaf

Met het oog op de continuïteit van Het Groninger Landschap onderscheiden we vijf categorieën risico's:

- 1 Externe ontwikkelingen
- 2 Realisatie doelstellingen door eigen organisatie
- 3 Compliance
- 4 Operationeel
- 5 Financieel

De risico's zijn weergegeven in de risicomatrix. De risicomatrix heeft als doel om alle risico's te identificeren en zorgt ervoor dat Raad van Toezicht, directie en medewerkers zich van deze risico's bewust zijn. Tevens worden de daarbij horende beheersmaatregelen benoemd en ingebed in de organisatie. Hieronder volgt een korte toelichting bij de risicomatrix.

Externe ontwikkelingen

Hierbij gaat het om ontwikkelingen buiten de eigen organisatie, waar we slechts zeer beperkt invloed op hebben, maar wel mee geconfronteerd (kunnen) worden. Naast bedreigingen kunnen deze externe ontwikkelingen ook kansen met zich meebrengen.

Realisatie doelstellingen door eigen organisatie

Het is van groot belang dat we als organisatie concreet bijdragen aan het realiseren van onze statutaire doelen. Op het moment dat dit stagneert, worden we als organisatie minder relevant en komt de continuïteit in gevaar. Belangrijke mechanismen om deze risico's te beheersen zijn de certificering als natuurbeheerder en als monumentenorganisatie en de toezichthoudende rol van de raad van toezicht.

Compliance

De organisatie werkt niet alleen binnen wet- en regelgeving, maar ook binnen de kaders van het CBF-keurmerk voor Erkende Goede Doelen, de voorwaarden voor een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI), de eigen reglementen voor raad van toezicht en directeur-bestuurder, het vastgelegde integriteitsbeleid en interne werkprocessen voor o.a. opdrachtverlening en tekenbevoegdheid. Zodra handelingen plaatsvinden buiten deze kaders, loopt de organisatie risico.

Operationeel

Het Groninger Landschap loopt in de bedrijfsvoering – net als elk ander bedrijf – operationele risico's op het vlak van o.a. personeel, ICT en aansprakelijkheid.

Financieel

Voor het realiseren van onze doelstellingen is de beschikbaarheid van financiële middelen cruciaal. Het Groninger Landschap heeft een brede financiering waarbij drie bronnen onderscheiden kunnen worden:

- 1 Charitas (donaties, nalatenschappen, fondsen)
- 2 Eigen inkomsten uit exploitatie (huur, pacht)
- 3 Subsidies

In de risicomatrix worden voor elk van deze bronnen de mogelijke risico's benoemd, evenals de acties die worden uitgevoerd om de continuïteit te borgen.

Overige risico's

Klacht bij de Europese Commissie

Naar aanleiding van een klacht ingediend door enkele particuliere grondbezitters (waaronder Nationaal Park de Hoge Veluwe) over de PNB-regeling, welke klacht volgens de Europese Commissie later zou zijn 'opgevolgd' door de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters ('VGG'), oordeelde de Europese Commissie in een besluit d.d. 2 september 2015, dat de Staat de subsidieregeling weliswaar onterecht niet van tevoren heeft aangemeld bij de Commissie, maar keurde zij de regeling achteraf alsnog goed. Zowel de VGG als de terreinbeherende organisaties (TBO's) hebben – op verschillende gronden – tegen dit besluit van de Europese Commissie beroep ingesteld. De VGG heeft beroep ingesteld, omdat zij van mening is dat de formele onderzoeksprocedure had moeten worden geopend. Wij hebben mede beroep aangekend, omdat de TBO's onder andere – in tegenstelling tot de Europese Commissie – van mening zijn dat natuurbeschermingsorganisaties als Stichting Het Groninger Landschap niet kunnen worden gekwalificeerd als 'onderneming', en dus geen sprake is van staatssteun. Voorts is er naar het inzicht van de TBO's evenmin sprake geweest van een 'economisch voordeel', althans niet in de mate die de Europese Commissie lijkt aan te nemen en heeft de PNB-regeling niet geleid tot een vervalsing van de mededinging en/of een beïnvloeding van het interstatelijk handelsverkeer, omdat het alleen gaat over Nederlands natuurbeheer.

Gevolgen/genomen maatregelen – In september 2020 is er een uitspraak geweest van het EU-Hof van Justitie in Luxemburg. In dit arrest zijn de conclusies van het EU-Gerecht uit 2018 in stand gelaten en is geoordeeld dat de Europese Commissie de PNB-regeling middels een verkeerde onderzoeksprocedure heeft beoordeeld, en er zodoende een procedureel gebrek kleefde aan het eerdere besluit van de Europese Commissie uit 2015. Het gevolg van de arresten van het Gerecht en het EU-Hof van Justitie is dat het besluit van de Europese Commissie van 2 september 2015 nietig is. De Europese Commissie zal de PNB-regeling vermoedelijk aan een hernieuwde beoordeling onderwerpen.

Wij wachten de voortgang van dit hernieuwde onderzoek af en zien de uitkomst ervan wederom met vertrouwen tegemoet. In

het kader van de PNB-regeling, gelijk de subsidieregelingen vóór de invoering van de PNB regeling in 1993, werden de TBO's belast met de aankoop of verkrijging van gronden ten behoeve van de totstandbrenging van de Nederlandse Ecologische Hoofdstructuur (thans: Natuurnetwerk Nederland) met als uitdrukkelijk doel de verworven gronden planmatig te transformeren en daarmee ook financieel af te waarderen tot natuurterrein, om deze eeuwigdurend als natuur te beheren en te behouden, alsmede open te stellen. De waarde van deze terreinen is in beginsel nihil, omdat kwalitatief adequaat beheer van natuurterreinen per saldo geld kost. In die zin is er ook geen sprake van financiële bevoordeling of andersoortige begunstiging van Stichting Het Groninger Landschap, waardoor naar onze mening ook geen sprake is van staatssteun. Terugvordering van subsidies dan wel de rente daarover is naar onze mening thans ook niet aan de orde. Daarom is gelijk aan voorgaande jaren geen verplichting opgenomen in de jaarrekening. Voor de volledigheid zij opgemerkt dat mocht de Europese Commissie na herbeoordeling toch tot de conclusie komen dat sprake is van (on)verenigbare staatssteun, de Staat gedwongen kan zijn (een deel van) de ontvangen steun en/of de rente daarover terug te vorderen van de TBO's, hetgeen materiële gevolgen kan hebben voor de financiële positie van de TBO's. Welk besluit de Europese Commissie zal nemen zal eerst moeten worden afgewacht. We blijven ons verder graag richten op onze relatie en samenwerking met particuliere natuureigenaren, die Stichting Het Groninger Landschap van grote waarde vindt en met wie wij in grote mate belangen delen, ook ten aanzien van toekomstig natuurbeheer.

Covid-19

Begin 2020 is het COVID-19 virus uitgebroken. De uitbraak heeft ook impact gehad op onze organisatie. Veel activiteiten lagen stil en bezoekerscentra waren beperkt opengesteld. Het was onder deze omstandigheden een uitdaging om de vele vrijwilligers betrokken te houden bij onze werkzaamheden.

Het COVID-19 virus had in 2020 en 2021 op de totale exploitatie van Het Groninger Landschap een minimaal effect. Voor onze inkomsten zijn wij niet afhankelijk van betalende bezoekers, waardoor we relatief weinig kwetsbaar waren voor de lockdowns en andere beperkende maatregelen. Voor een aantal huurders hebben we maatwerk geboden om ze door deze moeilijke periode heen te helpen. De inkomsten uit verhuur van vakantiewoningen nam door de hoge bezetting juist toe.

Mocht de COVID-19 crisis toch terugkomen, dan kan dit ernstige en structurele economische gevolgen hebben. Op langere termijn zou dit door bezuinigingen bij de overheid van invloed kunnen zijn op de verstrekking van subsidies voor beheer, inrichting en aankopen.

In 2020 en 2021 is ons promotieteam niet actief geweest, waardoor er via deze route minder nieuwe Beschermers binnenkwamen. Als gevolg van COVID-19 zijn veel mensen hun eigen omgeving meer

gaan waarderen, hetgeen zou kunnen resulteren in een groter draagvlak voor onze organisatie.

Financiële instrumenten

Algemeen

De stichting maakt in de normale bedrijfsuitoefening gebruik van uiteenlopende financiële instrumenten die de instelling blootstellen aan markten/of kredietrisico's. De stichting handelt niet in financiële derivaten en heeft procedures en gedragslijnen om de omvang van het kredietrisico bij elke tegenpartij of markt te beperken. Bij het niet nakomen door een tegenpartij van een aan de stichting verschuldigde betaling blijft een eventueel daaruit voortvloeiend verlies beperkt tot de marktwaarde van het desbetreffende instrument. De contractwaarde of fictieve hoofdsommen van de financiële instrumenten zijn slechts een indicatie van de mate waarin van dergelijke financiële instrumenten gebruik wordt gemaakt en niet van het bedrag van de krediet- of marktrisico's.

Kredietrisico

De vorderingen zijn veelal vorderingen op subsidieverstrekkers als provincie Groningen, gemeenten en andere overheden. Bij deze instellingen is het risico dat deze posities niet zullen worden betaald gering. De vorderingen inzake legaten zijn opgenomen op basis van de ontvangen beschikkingen van de notaris.

Renterisico en kasstroomrisico

Het renterisico is beperkt tot eventuele veranderingen in de marktwaarde van opgenomen en uitgegeven leningen. Bij deze leningen is sprake van een vast rentepercentage over de gehele looptijd. De leningen worden aangehouden tot het einde van de looptijd. De instelling heeft derhalve als beleid om geen afgeleide financiële instrumenten te gebruiken om (tussentijdse) rentefluctuaties te beheersen. Op basis van te verwachten inkomsten en uitgaven wordt periodiek een liquiditeitsprognose opgesteld. Indien op basis van de kasstromen een tekort wordt verwacht moeten middelen aan de beleggingsportefeuille worden onttrokken.

Reële waarde

De reële waarde van de meeste in de balans verantwoorde financiële instrumenten, waaronder vorderingen, effecten, liquide middelen en kortlopende schulden, benadert de boekwaarde ervan.

Risicomatrix

Categorie	Risico	Impact	Beheersing
Externe ontwikkelingen	Biodiversiteitsverlies	- Verdwijnen soorten, functioneren ecosystemen, wegvallen ecosysteemdiensten + Groeiend maatschappelijk bewustzijn	Versterken kwaliteit en omvang natuurgebieden, aanjagen biodiversiteitsherstel agrarisch gebied
	Klimaatverandering	- Verdrinken Waddenzee, verdwijnen kwelders + Toenemend gevoel van urgentie	Ontwikkeling klimaatadaptieve kustzone, aanplant bos
	Energietransitie	- Aantasting landschap, effect op vogels en vleermuizen + Meer aandacht voor landschap	Actieve en constructieve belangenbehartiging
	Aardbevingen	- Aantasting erfgoed	Actieve invulling vangnetfunctie, herbestemming
	Afname politiek draagvlak	- Verslechteren samenwerken overheid, wegvallen financiering + Meer steun van burgers	Actieve invulling vangnetfunctie, herbestemming
	(Inter)nationale politieke en economische ontwikkelingen	- Afnemende overheidssubsidies - Gevolgen voor vermogensbeheer + Toenemend belang van de regio	Verminderen van afhankelijkheid, versterken van de basis
Realisatie doelstellingen door eigen organisatie	Ontbreken consistente strategie en positionering	- Divergeren in eigendommen en activiteiten; onduidelijke positie; slechte herkenbaarheid; exploitatierisico's	Evalueren en actualiseren meerjarenstrategie; permanent proces; betrekken externen
	Stagnatie verwervingen natuur en erfgoed	- Verminderde relevantie; stagnerende organisatieontwikkeling	Ontwikkelen meerdere aankoopstrategieën (bijv. Groninger Natuurfonds)
	Stagnatie inrichting natuur / restauratie erfgoed	- Teruglopen kwaliteit natuur en erfgoed; verminderde exploitatie	Actieve fondsenwerving; verschuiving naar 'instandhoudingsbeheer'
	Te laag niveau van beheer en onderhoud	- Teruglopen kwaliteit natuur en erfgoed; wegvallen voorbeeldfunctie; afnemend draagvlak	Bewaken functionaliteit; goede balans tussen doelen en exploitatie
	Afnemend draagvlak	- Verkleinen achterban; verzwakken maatschappelijke positie; verminderde inkomsten uit donaties en nalatenschappen	Actieve relatie met achterban; goede communicatiestrategie

Categorie	Risico	Impact	Beheersing
Compliance	Niet naleven voorschriften goede doelen organisaties – CBF/ANBI	- Vermindering inkomsten fondsenwerving; verlies draagvlak	Bewaken voorschriften; juiste interne- en externe controle
	Functioneren Raad van Toezicht	- Onvoldoende toetsing beleidskaders; ontbreken extern toezicht op financieel beleid	Gekwalificeerde toezichthouders; selectieprocedure en profielschets leden RvT; zelfevaluatie RvT
	Toezicht op directeur/bestuurder	- Besluitvorming bestuurder buiten mandaat; afbraak waardering organisatie door externe communicatie	Jaarlijkse evaluatie functioneren directie; vast agendapunt vergadering RvT in aanwezigheid directie
	Schending integriteitsbeleid door medewerkers en RvT	- Reputatieschade; onveilige werkvloer	Inbedden integriteitsbeleid in organisatie; verplicht stellen VOG; toegankelijkheid vertrouwenscontactpersoon
	Onvoldoende functiescheiding door beperkte omvang organisatie	- Ongewenste uitgaande geldstromen; door niet geaccordeerde opdracht-verlening en betalingen	Opstellen regeling opdrachtverlening en accordering facturen en continue toetsing op naleving hiervan
Operationeel	Tekort gekwalificeerde vrijwilligers	- Beperkte openstelling bezoekerscentra; minder activiteiten; afname draagvlak door minder zichtbaarheid	Formuleren toekomstgericht vrijwilligersbeleid; actieve werving van nieuwe vrijwilligers; betrekken en waarderen vrijwilligers; zorgen voor voldoende aanbod in scholing
	Tekort gekwalificeerde betaalde medewerkers	- Onvoldoende kwaliteit in beheer; onvoldoende externe communicatie; beperkte financiële controle	Aantrekkelijk werkgeverschap; Persoonlijk ontwikkelingsplan; organisatie brede trainingen; bewustwording personeel; interne communicatie en overdracht
	Reputatieschade	- Verlies draagvlak; opzegging Beschermers; terugloop financiële bijdragen; afname samenwerking met derden	Tijdige externe communicatie; transparantie; waardering informatiebehoefte derden; voldoende intern- en extern toezicht op organisatie; instellen vertrouwenspersoon en extern meldpunt integriteit
	Verzuim en onveilige arbeidsomstandigheden werknemers	- Te weinig capaciteit voor behalen gewenste doelstelling; naam als slechte werkgever; aansprakelijkheidstelling	Prettige werkomstandigheden; Risico-inventarisatie veilig werken en continue aandacht hiervoor
	ICT – dataverlies en schending privacy gevoelige gegevens	- Verlies financiële- en privacy gevoelige data aan kwaadwilligen; gijzeling soft- en hardware door derden	Werken conform ICT beveiligingsbeleid; beleid inbedden binnen organisatie; bewustwording personeel van risico's werken met privacy gevoelige gegevens
	Aansprakelijkheidstelling en verlies eigendommen door schade	- Aansprakelijkheidsstelling voor gevolgen uitvoeren werkzaamheden; Schade door storm, brand; diefstal aan eigendommen	Goede risico inventarisatie; continue aandacht veilig werken; veiligheid gebruik en openstelling eigendommen; aansluiting verzekerings-portefeuille op verwachte risico's

Categorie	Risico	Impact	Beheersing	Financiële impact per jaar
Financieel	Onvoldoende weerstandsvermogen	Continuïteit organisatie in ge- ding om in de toekomst aan de doelstelling te voldoen	Opstellen meerjarenbeleidsplan met bijbehorende begroting om tijdig op veranderende situaties te anticiperen	
	Vermogensbeheer - verlies belegd vermogen	Eenmalig groot waardeverlies door beurscrash; langjarige te- ruglopende aandelen- en obli- gatiekoersen	Beleggingsstatuut matig defensief; professionele vermogensbeheerder; toezicht middels externe adviseur en Financiële Audit Commissie; interne controle	
	Overschrijding budget projecten	Verlies vermogen door extra uit- gaven; lagere externe financie- ring door terugloop vertrouwen; reputatieschade	Besluitvormingsprocedure voor pro- jecten en de financiering hiervoor; continue budgetbewaking; aanbeste- dingsbeleid	
	Terugloop structurele bijdragen particulieren en bedrijven	Minder beschikbare middelen voor aankopen, beheer en in- richting en restauratie	Zichtbaarheid organisatie; professio- nele werving; laten zien aan particu- lieren en bedrijven waarom hun bij- drage impact heeft	
	Verlaging bijdrage Nationale Postcode Loterij	Aanpassen hoogte bijdrage door NPL door niet nakomen voor- waarden of beschikbaar stellen (deel) gelden loterij aan andere beneficiënten	Uitdragen welke impact de bijdrage van de NPL heeft op het realiseren van de doelen door de organisatie. Handelen conform voorwaarden goe- de doelenorganisatie; CBF keur; trans- parantie inzet middelen	
	Bezuiniging subsidies overheden	Verlagen subsidie door overhe- den als gevolg van bezuinigingen; wijziging politiek speelveld; afna- me waardering natuur en erf- goed; niet nakomen voorwaarden door de organisatie	Goede samenwerking overheden; in- vulling provinciale beheerambities; maatschappelijk draagvlak; certifice- ring als erkend natuur- en erfgoed beheerder	
	Covid; impact financiering lange termijn	Zorgen voor voldoende bewust- wording voor natuur; zoek naar andere externe middelen; ver- sterking eigen inkomsten	Zorgen voor voldoende bewustwor- ding voor natuur; zoek naar andere externe middelen; versterking eigen inkomsten	
	Lagere structurele inkomsten fond- sen voor onderhoud erfgoed	Afname Brim subsidie; afname bijdrage fondsen voor onder- houd erfgoed	Werken conform voorschriften Profes- sionele Organisatie voor Monumen- tenbehoud; fondsenwerving	
	Terugloop/negatieve exploitatie eigendommen	- Door inrichting natuurterreinen; lagere inkomsten uit pacht; ho- gere uitgaven beheer + Verbetering exploitatie eigen- dommen	Rendementseis aankopen en investe- ringen; versterking eigen inkomsten uit verhuur en pacht; versterking ex- ploitatie eigendommen	

Laag	< € 100.000
Middel	€ 100.000 - € 1.000.000
Hoog	> € 1.000.000

Verantwoordingsverklaring goed bestuur

Het Groninger Landschap heeft de Erkenning voor goede doelen uitgegeven door CBF. Een van de voorwaarden: een verantwoordingsverklaring, waarin we laten zien hoe we invulling geven aan de drie principes van het Reglement van de CBF-Erkenning.

- onderscheid de functies toezicht houden, besturen en uitvoeren;
- optimaliseer de effectiviteit en efficiency van bestedingen;
- optimaliseer de omgang met belanghebbenden.

Onderscheid toezicht, besturen en uitvoeren

Het Groninger Landschap is een stichting met een directeur/bestuurder en een Raad van Toezicht. In de consolidatie zijn begrepen Stichting Het Groninger Landschap, Stichting Weltevreden, Stichting Beheer Borgterrein Ewsum en Stichting Odd Fellow Huis Welgelegen.

De functie van toezicht ligt bij de Raad van Toezicht, de functie van bestuur bij de directeur/bestuurder en de functie uitvoering bij de werkorganisatie, daarbij ondersteund door de vrijwilligersorganisatie.

De Raad van Toezicht bestaat uit de voorzitter en leden. Belangrijke taken zijn het toezicht op het door de directeur gevoerde beleid. De directie neemt besluiten op het gebied van beleidsvorming, grondaankopen, begroting, jaarverslag en jaarrekening. De Raad van Toezicht oefent het toezicht uit op basis van schriftelijke stukken, die periodiek in de vergaderingen van de Raad van Toezicht worden besproken in aanwezigheid van de directeur. Verder verstrekken de directie en medewerkers mondelinge toelichtingen en vinden werkbezoeken plaats. Daarnaast worden desgewenst externe deskundigen geraadpleegd. De begroting, de jaarrekening, het jaarverslag, het meerjarenbeleidsplan en besluiten tot verwerving worden ter goedkeuring voorgelegd aan de Raad van Toezicht.

Leden van de Raad van Toezicht worden benoemd door de Raad van Toezicht. Voor leden van de Raad van Toezicht is statutair een zittingsduur bepaald van vier jaar, met een mogelijkheid voor een tweede termijn van eveneens vier jaar. De leden van de Raad van Toezicht treden af conform een rooster van aftreden. Indien één of meer vacatures openstaan, wordt een profielschets van de beoogde leden opgesteld. De Raad van Toezicht stelt een wervingsprocedure vast en benoemt vervolgens op basis van een schriftelijke voordracht het nieuwe lid van de Raad van Toezicht.

Het functioneren van de medewerkers wordt door de directeur geëvalueerd conform een vastgestelde beoordelingssystematiek. Het functioneren van de directeur wordt geëvalueerd door de Raad van Toezicht. De directie legt door middel van het jaarver-

slag en de jaarrekening verantwoording af aan de beschermers, schenkers, sponsors en de diverse subsidieverstrekkers. Het jaarverslag wordt tevens gepubliceerd op de website van Het Groninger Landschap. Het functioneren van (de leden van) de Raad van Toezicht, wordt elk jaar in een bijeenkomst van de Raad van Toezicht geëvalueerd.

De relevante nevenfuncties van de leden van de Raad van Toezicht en de directie staan vermeld op pagina 33 en 34.

Effectiviteit en efficiency van bestedingen

Door het vaststellen van het meerjarenbeleidsplan en meerjarenbegroting en de daaruit voortvloeien- de jaarplannen en begrotingen geeft de directie richting aan de doelstellingen van Het Groninger Landschap. In het meerjarenbeleidsplan staan richtinggevende doelstellingen geformuleerd. In de begroting zijn per activiteit doelstellingen aangegeven. Deze worden doorgevoerd in de werkplannen van de afzonderlijke afdelingen. Het monitoren en evalueren van de uitvoering van processen en activiteiten vindt plaats door middel van kwartaal- en jaarverslagen die tevens worden voorgelegd aan de Raad van Toezicht. De Raad van Toezicht wordt, op financieel vlak, ondersteund door een Financiële Audit Commissie. Deze commissie bestaat uit twee leden van de Raad van Toezicht. Het jaarverslag wordt ook getoetst aan het meerjarenbeleidsplan en de meerjarenbegroting. Beide plannen en het jaarverslag worden goedgekeurd door de Raad van Toezicht.

Directie en afdelingshoofden monitoren en evalueren de uitvoering van activiteiten en processen met behulp van de werkplannen en kwartaalrapportages van de betreffende afdeling. De financiële interne processen worden per kwartaal door middel van een management rapportage volgens een van tevoren opgesteld schema gemonitord.

De AO-IC (administratieve organisatie en interne controle) wordt jaarlijks geactualiseerd en getoetst door de externe accountant.

Het beleggingsbeleid is primair gericht op beleggingen voor de lange termijn (15 jaar en langer). Het

vermogen wordt op een solide en defensieve wijze belegd.

Het bestedingspercentage doelstelling ten opzichte van de som der baten is gepresenteerd op pagina 78.

Het percentage kosten fondsenwerving in relatie tot de totale geworven baten is gepresenteerd op pagina 84.

Omgang met belanghebbenden

Het Groninger Landschap streeft naar een open dialoog met belanghebbenden die zijn onder te verdelen in medewerkers, vrijwilligers, beschermers, schenkers, omwonenden, bezoekers, relaties, bedrijven, overheden, particulieren, pers, landbouw-, erfgoed-, natuur- en milieuorganisaties en andere betrokkenen.

De inhoud en kwaliteit van de verstrekte informatie wordt door de leidinggevendenden gewaarborgd. Het persbeleid is gericht op openheid. De specifieke doelgroepen worden met diverse communicatiemiddelen, zoals het kwartaalblad, het jaarverslag en de samenvatting van het jaarverslag, de website, sociale media, nieuwsbrieven, persberichten, gebiedsgerichte en projectgerichte informatiebijeenkomsten en door deelname aan diverse overlegorganen en samenwerkingsverbanden geïnformeerd.

Het communicatiebeleid van de stichting is vastgelegd in het meerjarenbeleidsplan. Het beleid is erop gericht om optimale relaties te hebben met belanghebbenden en belangstellenden en hen gericht te informeren, bijvoorbeeld over de betekenis van natuur, landschap en erfgoed, actuele ontwikkelingen, de activiteiten van de stichting en de besteding van de ontvangen gelden.

De informatieverstrekking vindt plaats via verschillende uitingen gericht op de relevante doelgroep, zoals publicaties, informatiepanelen, bezoekerscentra, overleggen met overheden, deelname aan netwerken en overlegorganen. Om daarnaast goed te kunnen voorzien in de informatiebehoeften van de belanghebbenden, zijn de diverse algemene communicatie-uitingen, zoals het kwartaalblad, de folders en de website, ondergebracht bij de afdeling Publiek & Relatie. Bezoekerscentra en door vrijwilligers georganiseerde excursies zijn een belangrijk communicatiemiddel voor de bezoekers van onze natuurgebieden. Genoemde middelen worden ingezet om elkaar te versterken. Belanghebbenden kunnen op één telefoonnummer en één algemeen e-mailadres terecht.

Het Groninger Landschap neemt deel aan verschillende structurele bestuurlijke overleggen met provincie, gemeenten, waterschappen, bedrijfsleven en natuur-, landbouw- en erfgoedorganisaties, zowel op provinciaal niveau als gebiedsgericht. Het Groninger Landschap maakt deel uit van de Coalitie Wadden Natuurlijk en is onderdeel van het Beheerders Collectief Waddenzee. Landelijk wordt onder de paraplu van LandschappenNL samengewerkt met alle provinciale landschapsorganisaties.

Het beleid met betrekking tot fondsenwerving

Het fondsenwervingsbeleid van de stichting is gericht op het werven van donateurs, bedrijfsvrienden, schenkingen en nalatenschappen. Het doel is om zoveel mogelijk Groningers Beschermers van Het Groninger Landschap te laten worden. Wervingsacties zijn daar ook specifiek op gericht. Ten behoeve van de uitvoering van specifieke projecten worden wervingsactiviteiten ontwikkeld gericht op fondsen en bedrijven.

De stichting beschikt over een vastgelegde procedure om eventuele klachten en vragen zorgvuldig af te handelen. Tevens wordt tijdens de jaarlijkse beschermersbijeenkomst gelegenheid gegeven tot informatie-uitwisseling over het beleid van de stichting.

Stichting Het Groninger Landschap is een Erkend Goed Doel dat onder toezicht staat van het CBF.

De geconsolideerde jaarrekening is ingericht conform de in de Richtlijn Verslaggeving Fondsenwervende Instellingen opgenomen richtlijnen. De richtlijn maakt onderdeel uit van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, opgesteld door de Raad voor de Jaarverslaggeving.

Financieringsstructuur

In de financieringsstructuur van Stichting Het Groninger Landschap zijn vier belangrijke geldstromen te onderkennen, te weten: het structurele deel van de exploitatie, de aankopen, het uitvoeren van éénmalige projecten en de bijzondere inkomsten.

Het structurele deel van de exploitatie

In dit structurele deel van de exploitatie worden alle baten en lasten ten behoeve van de eigen organisatie verantwoord, die nodig zijn om de bedrijfsvoering te laten functioneren. Dit deel van de exploitatie wordt gefinancierd met structurele inkomsten zoals beschermersbijdragen, beleggingen, beheerssubsidies en inkomsten uit terreinen en gebouwen.

De aankopen

De aankopen van natuurterreinen en cultuurhistorische monumenten worden deels gefinancierd uit ontvangen subsidies van overheden. Het niet-gesubsidieerde deel van deze aankoopkosten wordt gefinancierd uit fondsen, nalatenschappen en giften en het door de directie bestemde deel van het eigen vermogen voor aankopen, via de staat van baten en lasten.

Het uitvoeren van projecten

De kosten van eenmalige projecten worden voor een groot deel gefinancierd uit de hiervoor ontvangen subsidies van overheden en particuliere fondsen, waaronder de Nationale Postcode Loterij. Het niet-gesubsidieerde deel wordt gefinancierd uit het door de directie bestemde deel van het eigen vermogen voor de uitvoering van projecten, via de staat van baten en lasten.

De bijzondere inkomsten

De bijzondere inkomsten bestaan uit inkomsten uit nalatenschappen, giften en sponsoring. Deze inkomsten, die uit oogpunt van

continuïteit een onzeker karakter hebben, worden besteed aan aankopen en eenmalige projecten.

Reserves

De uitkomst van de staat van baten en lasten wordt bij besluit van de directie als volgt verdeeld:

- een dotatie c.q. onttrekking aan de continuïteitsreserve, voor de dekking van risico's op korte termijn, tot aan het gestelde maximum;
- een dotatie c.q. onttrekking aan de reserve projecten in het kader van de doelstelling;
- een dotatie c.q. onttrekking aan de reserve aankoop natuurterreinen.

Met deze wijze van financiering wordt getracht de continuïteit in de uitvoering van de doelstellingen van de Stichting en een slagvaardige en doeltreffende inzet van de beschikbare middelen, te waarborgen. Het eigen vermogen en de toegenomen activiteiten ten aanzien van fondsenwerving voor projecten maken het de Stichting mogelijk, haar bezittingen op een kwalitatief hoog niveau in te richten, te onderhouden en verder blijvend open te stellen.

Bestemmingsfondsen in relatie tot de reserves

Een gedeelte van de ontvangen baten die Het Groninger Landschap ontvangt bestaat uit bijdragen uit fondsen op naam. Derden kunnen middels deze fondsen zelf een specifieke bestedingsmogelijkheid bepalen. Deze bijdragen van derden zorgen hierdoor mede voor instandhouding van specifieke natuurgebieden en/of monumenten. De bestemmingsfondsen maken deel uit van het vermogen van de stichting. Indien de bijdragen aan de fondsen op naam in een verslagjaar niet direct worden besteed, neemt de omvang van deze fondsen toe. Het financiële resultaat van een verslagjaar wordt allereerst verdeeld over de bestemde fondsen, daar waar de bestemming dat voorschrijft of toelaat en vervolgens over de andere reserves.

Uitkomst van de staat van baten en lasten

De staat van baten en lasten over 2021 sluit met een overschot van 235 tegenover een overschot van 371 in 2020. Voor het jaar 2021 was een positief

resultaat begroot van 2. Het overschot over 2021 is voornamelijk het gevolg van hogere inkomsten uit schenkingen en nalatenschappen. Er is in 2021 meer geld besteed aan de realisatie van projecten en aankopen dan begroot.

	Uitkomst 2021	Begroting 2021	Uitkomst 2020
Totale baten	9.308	5.843	9.429
Totale lasten	9.458	6.114	9.250
Saldo voor financiële baten en lasten	- 150	- 271	179
Financiële baten en lasten	385	273	192
Overschot c.q. tekort (-/-)	235	2	371

Uitkomst 2021 versus uitkomst 2020

Het verschil tussen het resultaat van 2021 en 2020 kan als volgt worden verklaard:

Resultaat 2021	235	
Resultaat 2020	371	
Vershil	- 136	
	Positief	Negatief
Hogere inkomsten uit bijdragen Beschermers	82	
Hogere inkomsten uit schenkingen	294	
Lagere inkomsten uit nalatenschappen en legaten		825
Hogere inkomsten uit Subsidie Natuur en Landschap	198	
Hogere inkomsten uit subsidie toezicht natuur	37	
Hogere inkomsten Nationaal Restauratiefonds	83	
Lagere inkomsten uit baten eigen producten en overige baten		111
Lagere dotatie voorziening groot onderhoud in 2021	44	
Hogere kosten uitbesteed werk in 2021		120
Hogere reis, verblijf en opleidingskosten in 2021		43
Saldo financiële baten en lasten hoger in 2021	193	
Overige	32	
	963	1.099
Vershil	- 136	

Uitkomst 2021 versus begroting 2021

Het verschil tussen het resultaat van 2021 en het begrote resultaat voor 2021, kan als volgt worden verklaard:

Resultaat 2021	235	
Begroot resultaat 2021	2	
Vershil	233	
	Positief	Negatief
Hogere inkomsten uit schenkingen	353	
Hogere inkomsten uit nalatenschappen en legaten	263	
Hogere inkomsten uit Subsidiestelsel Natuur en Landschap	197	
Hogere inkomsten uit Nationaal Restauratiefonds	56	
Hogere inkomsten baten uit eigen producten, verhuur erfgoed	42	
Hogere eigen bijdrage aan projecten en aankopen		875
Lagere kosten uitbesteed werk	54	
Lagere reis, verblijf- en opleidingskosten	62	
Saldo financiële baten en lasten hoger dan begroot	112	
Overige		31
	1.139	906
Vershil	233	

Nettoresultaat uit beleggingen

Het rendement in 2021 op de beleggingen was 4,8%, het rendement in 2020 was 2,1%.

Eigen bijdrage aan projecten en aankopen

De eigen bijdrage aan aankopen is nader gespecificeerd op pagina 67.

De eigen bijdrage aan projecten is nader gespecificeerd op pagina 81.

Voorziening versus reserves en bestemmingsfondsen

Voor het groot onderhoud aan gebouwen, monumenten en terreinen is onder het vreemde vermogen een voorziening opgebouwd. De dotaties aan deze voorziening worden gedaan via de staat van baten en lasten en hebben rechtstreeks invloed op het resultaat. De reserves en bestemmingsfondsen worden gepresenteerd onder het eigen vermogen. Toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves en bestemmingsfondsen vinden plaats na resultaatverdeling en hebben geen invloed op de hoogte van het resultaat zelf, maar op de uiteindelijke verdeling van het resultaat.

Begroting 2022

De geconsolideerde begroting is opgenomen op pagina 47.

Haren, 18 mei 2022

Marco Glastra
directeur

Luchtwachtoren701 - Warfhuizen

Geconsolideerde balans (na bestemming saldo) per 31 december 2021

(x 1.000 euro)

	31 december 2021		31 december 2020	
ACTIVA				
Materiële vaste activa	1.342		1.211	
Financiële vaste activa	445		445	
		1.787		1.656
Voorraden	29		25	
Vorderingen en overlopende activa	5.156		5.056	
Beleggingen	8.305		7.863	
Liquide middelen	4.204		5.729	
		17.694		18.673
Totaal		19.481		20.329
PASSIVA				
Reserves en fondsen				
Reserves				
• Continuïteitsreserve	3.275		3.110	
• Bestemmingsreserves	7.633		7.834	
		10.908		10.944
Fondsen				
• Bestemmingsfondsen		2.512		2.241
		13.420		13.185
Voorzieningen		2.900		2.935
Langlopende schulden		198		208
Kortlopende schulden		2.963		4.001
Totaal		19.481		20.329

Baardmannetje

Geconsolideerde staat van baten en lasten over 2021

(x 1.000 euro)

	Resultaat 2021	Begroot 2021	Resultaat 2020
Baten:			
Baten van particulieren	1.395	755	1.849
Baten van bedrijven	1.575	636	1.610
Baten van loterijorganisaties	938	938	945
Baten van subsidies van overheden	3.923	2.228	3.540
Baten van andere organisaties zonder winststreven	348	180	245
Som van de geworven baten	8.179	4.737	8.189
Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	1.129	1.106	1.092
Overige baten	-	-	148
Som van de baten	9.308	5.843	9.429
Lasten:			
Besteed aan doelstellingen			
Natuurterreinen			
- aankopen	700	28	535
- projecten	1.225	817	1.130
- beheer	2.296	2.378	2.136
	4.221	3.223	3.801
Cultuurhistorisch erfgoed			
- aankopen	28	27	33
- projecten	2.354	127	2.449
- beheer	1.054	993	1.040
	3.436	1.147	3.522
Voorlichting en educatie			
- projecten	204	134	284
- beheer	924	936	981
	1.128	1.070	1.265
	8.785	5.440	8.588
Wervingskosten	247	278	263
Kosten beheer en administratie	426	396	399
Som van de lasten	9.458	6.114	9.250
Saldo voor financiële baten en lasten	- 150	- 271	179
Saldo financiële baten en lasten	385	273	192
Resultaat	235	2	371
Resultaatbestemming			
Toevoeging/onttrekking aan:			
continuïteitsreserve	165		97
bestemmingsreserves	- 201		636
bestemmingsfondsen	271		- 362
	235		371

Subsidies en kosten voor projecten en aankopen worden PM begroot.

Het is niet mogelijk om de voortgang van de realisatie van projecten en aankopen en de daarbij horende vrijval van subsidies en kosten specifiek te plannen. In de begroting is derhalve de bijdrage van de Nationale Postcode Loterij en een deel van de begrote nalatenschappen en schenkingen als beschikbare bijdrage voor projecten opgenomen.

Vos

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening 2021

Algemeen

Grondslagen

Als houder van het keurmerk van het Centraal Bureau Fondsenwerving (Erkend Goed Doel) is de jaarrekening van Stichting Het Groninger Landschap opgesteld en ingericht conform de Richtlijn Verslaggeving Fondsenwervende Instellingen. De jaarrekening 2021 is opgesteld overeenkomstig de richtlijn RJ 650.

Algemene gegevens en groepsverhoudingen

Het Groninger Landschap is statutair gevestigd in Groningen en houdt kantoor te Haren, op het adres Rijsstraatweg 333. Het Kamer van Koophandel nummer van de stichting is 41009551. De belangrijkste activiteiten zijn beheer en instandhouding van natuur en cultuurhistorische gebouwen en objecten in de provincie Groningen en het geven van voorlichting hierover.

Continuïteitsveronderstelling

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

Algemene toelichting

Risico – Klacht bij de Europese Commissie.

Naar aanleiding van een klacht ingediend door enkele particuliere grondbezitters over de PNB-regeling, oordeelde de Europese Commissie in een besluit d.d. 2 september 2015, dat de Staat de subsidieregeling weliswaar onterecht niet van tevoren heeft aangemeld bij de Commissie, maar keurde zij de regeling achteraf alsnog goed.

Zowel de VGG als de terreinbeherende organisaties (TBO's) hebben – op verschillende gronden – tegen dit besluit van de Europese Commissie beroep ingesteld.

Een verdere toelichting op dit beroep en de gevolgen/maatregelen is te vinden in de Risicoparagraaf op pagina 48 in het jaarverslag.

Verslaggevingperiode

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van een verslagperiode van een jaar. Het boekjaar valt samen met het kalenderjaar.

Verbonden rechtspersonen

Alle verbonden rechtspersonen zijn toegelicht bij de consolidatiekring.

Consolidatie

Consolidatie heeft voor 100% plaatsgevonden en er zijn geen minderheidsbelangen. De geconsolideerde jaarrekening is opgemaakt conform de Richtlijn Verslaggeving Fondsenwervende Instellingen. In de consolidatie zijn de drie hieronder vermelde stichtingen opgenomen. De cijfers van de stichtingen zijn volgens genoemde richtlijnen vastgesteld. De directie van de stichtingen wordt gevoerd door de directie van Het Groninger Landschap.

De geconsolideerde jaarrekening omvat de financiële gegevens van de stichting en haar groepsmaatschappijen en andere rechtspersonen waarover overheersende zeggenschap kan worden uitgeoefend dan wel waarover de centrale leiding bestaat. Nieuwverworven deelnemingen worden in de consolidatie betrokken vanaf het tijdstip waarop beleidsbepalende invloed kan worden uitgeoefend. Afgestoten deelnemingen worden in de consolidatie betrokken tot het tijdstip van beëindiging van deze invloed. In de geconsolideerde jaarrekening zijn de onderlinge schulden, vorderingen en transacties geëlimineerd. De groepsmaatschappijen zijn integraal geconsolideerd, waarbij het minderheidsbelang van derden afzonderlijk tot uitdrukking is gebracht.

Stichting Beheer Borgterrein Ewsum

Doelstelling: beheer en openstelling borgterrein Ewsum te Middelstum.

Stichting Weltevreden

Doelstelling: het verschaffen van huisvesting aan senioren en alleenstaanden en in het algemeen het verlenen van ondersteuning, waar en voor zover zulks mogelijk is; voor de huisvesting komen inzonderheid inwoners of oud-inwoners der gemeente Haren in aanmerking.

Stichting Odd Fellow Huis Welgelegen

Doelstelling: het verwerven, beheer en in stand houden van monumenten in de zin van de Monumentenwet en deze ten dienste stellen van ethische, culturele en maatschappelijke doeleinden.

Waarderingsgrondslagen balans

Grondslagen van waardering van activa en passiva

De algemene grondslag voor de waardering van de activa en passiva is de verkrijgingsprijs of de vervaardigingsprijs. Voor zover niet anders vermeld, worden activa en passiva opgenomen voor de geamortiseerde kostprijs. De baten en lasten worden toegerekend aan de periode waarop deze betrekking hebben.

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de stichting zullen toevoelen en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Gebruik van schattingen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat het management oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

De volgende waarderingsgrondslag is naar de mening van het management het meest kritisch voor het weergeven van de financiële positie en vereist schattingen en veronderstellingen:

- de inschatting van de voorziening groot onderhoud.

Materiële vaste activa

Bedrijfsmiddelen

Kantoorgebouw

Het kantoorgebouw wordt gewaardeerd tegen verkrijging- of vervaardigingsprijs onder aftrek van jaarlijkse afschrijvingen op basis van een vast per-

centage van de verkrijging- of vervaardigingsprijs. Het afschrijvingspercentage bedraagt 2% per jaar.

Natuurterreinen en monumentale gebouwen

Stichting Het Groninger Landschap schaft in het kader van haar doelstelling natuurterreinen en monumenten aan en houdt deze middels beheer in stand. Instandhouding betekent ook dat de natuurterreinen en monumenten niet worden vervreemd. De toekomstige exploitatie van natuurgebieden en monumenten is negatief. Derhalve worden de natuurgebieden en monumenten niet gewaardeerd.

Niet gesubsidieerde aankoopkosten worden, via de staat van baten en lasten, ineens ten laste van het bestemde vermogen voor aankopen natuurterreinen en monumentale gebouwen gebracht. De stichting heeft de verwerkingswijze in de toelichting op de investeringen uiteengezet en tevens de niet gesubsidieerde aankoopkosten van de investeringen in het verslagjaar vermeld.

Machines en inventarissen

Gewaardeerd tegen aanschaffingskosten onder aftrek van jaarlijkse afschrijvingen op basis van 10-33% van de verkrijging- of vervaardigingsprijs. De aanschaffingen vinden plaats in het kader van de doelstelling.

Financiële vaste activa

Hypothecaire lening

De tot financiële vaste activa behorende vorderingen (leningen) worden na de eerste waardering in beginsel opgenomen tegen de geamortiseerde kostprijs. Indien er geen sprake is van agio of disagio en transactiekosten is de geamortiseerde kostprijs gelijk aan de aflossingswaarde van de vorderingen. Het betreft een verstrekte lening met een rentepercentage van 1%. Er is geen aflossingsschema overeengekomen.

Participatie Zonneweide

In het kader van duurzaamheid, is in 2020 geparticipeerd in Energie Coöperatie Zonneweide te Glimmen.

De opgenomen waarde betreft de inschrijfwarde van de participatie.

Vorraden

Vorraden worden gewaardeerd tegen kostprijs of lagere marktwaarde.

Bij de waardering van de voorraden wordt rekening gehouden met de eventueel op balansdatum opgetreden waardeverminderingen.

Vorderingen en overlopende activa

De eerste waardering van vorderingen is tegen reële waarde, inclusief transactiekosten. De vervolgwaaardering van vorderingen

is tegen geamortiseerde kostprijs. Een voorziening wordt getroffen op de vorderingen op grond van verwachte oninbaarheid. De te verwachten maar nog niet ontvangen erfstellingen en legaten zijn vastgesteld aan de hand van betrouwbare berichtgevingen over de omvang.

Effecten en overige beleggingen

De aandelen en bedrijfsobligaties worden gewaardeerd op reële waarde. Binnen het mandaat van de vermogensbeheerders kunnen liquide middelen worden aangehouden. Die liquide middelen kunnen worden aangehouden onder de overige beleggingen.

Liquide middelen

De liquide middelen betreffen vrij opneembare banktegoeden en worden gewaardeerd op nominale waarde.

Reserves

Continuïteitsreserve

De continuïteitsreserve is gevormd om de continuïteit te waarborgen ingeval van (tijdelijke) sterk tegenvallende opbrengsten. De continuïteitsreserve is door de directie bepaald op tenminste 1 maal en maximaal 1,5 maal van de kosten van de werkorganisatie.

Bestemmingsreserves

De beperkte bestedingsmogelijkheid van de bestemmingsreserve is door de directie bepaald. De bestedingsmogelijkheid betreft geen verplichting, de directie is bevoegd tot opheffing van de beperking.

Fondsen

Bestemmingsfondsen

Bestemmingsfondsen betreffen middelen die zijn verkregen met een door derden aangegeven specifieke bestemming.

Bestemming saldo baten en lasten

De bestemming van het saldo baten en lasten geschiedt conform het besluit van de directie en is opgenomen als toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten over 2021.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan, waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is in te schatten. De voorziening is gewaardeerd tegen contante waarde waarbij gerekend is met een disconteringsvoet van 0%.

Wanneer verplichtingen naar verwachting door een derde zullen worden vergoed, wordt deze vergoeding als een actief in de balans opgenomen indien het waarschijnlijk is dat deze vergoeding zal worden ontvangen bij de afwikkeling van de verplichting.

Groot onderhoud cultuurhistorisch erfgoed

Voor verwachte kosten inzake onderhoud van cultuurhistorisch erfgoed is een voorziening gevormd, gebaseerd op een meerjarenonderhoudsplan voor de komende 50 jaar.

Groot onderhoud natuurterreinen

Voor verwachte kosten inzake grote onderhoudswerkzaamheden in de natuurterreinen is een voorziening gevormd, gebaseerd op een meerjarenonderhoudsplan voor de komende 10 tot 20 jaar.

Schulden

Onder de langlopende schulden worden schulden opgenomen met een resterende looptijd van meer dan één jaar. De kortlopende schulden hebben een verwachte looptijd van maximaal één jaar. De schulden worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs.

Grondslagen voor de resultaatbepaling

Algemeen

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de baten en de lasten over het verslagjaar, met inachtneming van de hiervoor reeds vermelde waarderingsgrondslagen.

De baten en lasten worden toegerekend aan de periode waarop deze betrekking hebben, uitgaande van historische kosten. Verliezen worden verantwoord als deze voorzienbaar zijn; baten worden verantwoord als deze gerealiseerd zijn.

De baten uit loterijen waarin begrepen de opbrengst uit de Nationale Postcode Loterij, worden verantwoord in het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Giften en nalatenschappen worden in aanmerking genomen in het jaar waarin de omvang met een redelijke mate van zekerheid kan worden vastgesteld. Bestedingen, subsidies en particuliere bijdragen met betrekking tot natuurontwikkeling-, cultuurhistorisch erfgoed- en openstellingsprojecten worden toegerekend op basis van voortgang van het project. De overige bestedingen worden verantwoord in het jaar waarin de werkzaamheden zijn uitgevoerd.

Baten van particulieren

De baten van particulieren bevatten de ontvangsten van beschermers en niet-beschermers mid-

dels donaties, nalatenschappen, legaten en schenkingen.

Baten van bedrijven

De baten van bedrijven bevatten de ontvangsten van bedrijven voor de realisatie van projecten en aankopen en het onderhoud van natuur en gebouwen.

Baten van loterijorganisaties

De baten die hieronder worden verantwoord bevatten de ontvangsten van de Nationale Postcode Loterij.

Baten van subsidies van overheden

Overheidssubsidies worden aanvankelijk in de balans opgenomen als vooruit ontvangen baten zodra er redelijke zekerheid bestaat dat zij zullen worden ontvangen en dat zal worden voldaan aan de daaraan verbonden voorwaarden. Subsidies ter compensatie van de door de stichting gemaakte kosten worden als opbrengsten in de winst-en-verliesrekening opgenomen in dezelfde periode als die waarin de kosten worden gemaakt.

Baten van andere organisaties zonder winststreven

De baten van andere organisaties zonder winststreven bevatten de baten die zijn ontvangen van stichtingen en fondsen zonder winststreven voor de realisatie van de projecten en aankopen en het onderhoud van natuur en gebouwen.

Saldo financiële baten en lasten

Het saldo financiële baten en lasten is het saldo tussen de directe baten uit beleggingen, de ongerealiseerde koersresultaten en de kosten voor beleggingen. De directe baten uit beleggingen betreffen de ontvangen dividenden en interest van effecten, alsmede de rente op banktegoeden. De ongerealiseerde en de gerealiseerde koersresultaten uit beleggingen worden hier verantwoord. Voor het ongerealiseerde deel van de koersresultaten wordt een bestemmingsreserve gevormd.

Kosten beheer en administratie

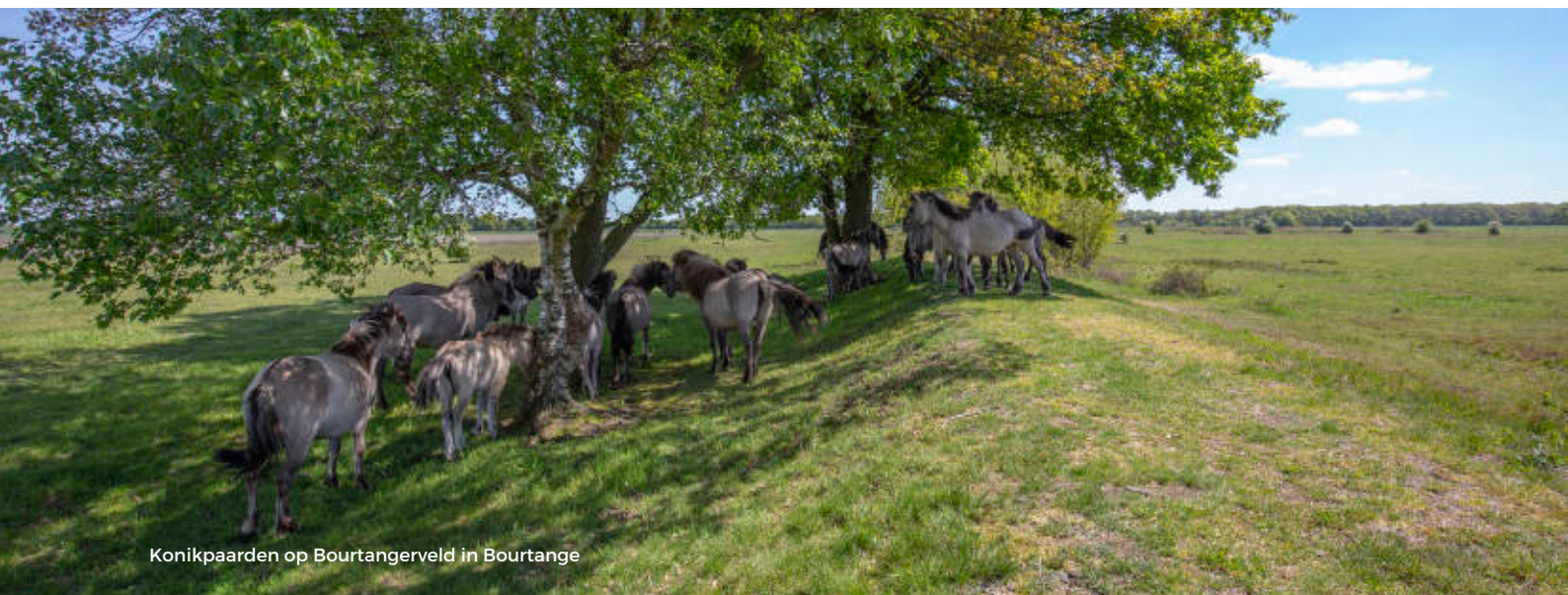
De kosten voor beheer en administratie bestaan uit de kosten van de directie en de administratie. Het Groninger Landschap hanteert bij de vaststelling van deze kosten de aanbevelingen van de Vereniging Fondsenwervende Instellingen.

Personele kosten

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de resultatenrekening voor zover ze verschuldigd zijn aan werknemers.

Pensioenen

De aan Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Landbouw te betalen premie wordt als last in de winst-en-verliesrekening verantwoord en, voor zover de aan het Bedrijfspensioenfonds voor de Landbouw te betalen premie nog niet is voldaan, als verplichting op de balans opgenomen. Het Groninger Landschap heeft geen verplichting tot het doen van aanvullende bijdragen in het geval van een tekort bij het Bedrijfspensioenfonds voor de Landbouw, anders dan het voldoen van toekomstig hogere premiebijdragen. Om deze reden worden de op een periode betrekking hebbende premiebijdragen in die periode ten laste van het resultaat gebracht.

Konikpaarden op Bourtangerveld in Bourtange

Toelichting op de geconsolideerde balans

31 december 2021

(x 1.000 euro)

Materiële vaste activa

Bedrijfsmiddelen

Kantoorgebouw

Het kantoorgebouw is in gebruik voor de bedrijfsvoering. Dit betreft het kantoorgebouw aan de Rijkstraatweg 333 te Haren.

Direct in gebruik voor de doelstelling

De machines, inventaris, natuurterreinen en erfgoed zijn in gebruik voor de doelstelling.

Natuurterreinen

Aankopen natuurgebieden en erfgoed

In 2021 is het eigendom met 25 hectare toegenomen.

Er is bij Coendersborg 24 hectare aangekocht waarvan ruim 1 hectare is gefinancierd uit het Groninger Natuurfonds. Bij Niebert is 1 hectare verkregen uit een nalatenschap.

Het verloop in 2021 is als volgt:

	Kantoorgebouw	Machines en inventarissen	Natuurterreinen en erfgoed	Totaal
Cum. aanschaffingskosten 1 jan 2021	1.528	910	-	2.438
Cum. afschrijvingen 1 jan 2021	- 536	- 691	-	- 1.227
Boekwaarde 1 januari 2021	992	219	-	1.211
Investerings	-	263	680	943
Ontvangen subsidies	-	-	-	-
Eigen bijdrage	-	-	- 680	- 680
Afschrijving 2021	- 30	- 102	-	- 132
Totaal mutaties	- 30	161	-	131
Boekwaarde per 31 december 2021	962	380	-	1.342
Als volgt gespecificeerd:				
Cum. aanschaffingskosten t/m 2021	1.528	1.014	-	2.542
Cum. afschrijvingen t/m 2021	- 566	- 634	-	- 1.200
Boekwaarde per 31 december 2021	962	380	-	1.342

De eigen bijdrage aan aankopen van natuurterreinen en opstallen in 2020 was 508.

Financiële vaste activa

	31-12-2021	31-12-2020
Hypothecaire lening	425	425
Participatie Zonneweide Glimmen	20	20
Totaal	445	445

Hypothecaire lening

De lening is verstrekt in het kader van de doelstelling. Om het beheer van de natte gronden in het Hunzedal mogelijk te maken, moet de uitvoering hiervan op een deskundige manier en met de inzet van het juiste materieel worden uitgevoerd. Om dit duurzaam mogelijk te maken, is in 2009 aan een agrariër een hypothecaire lening van 425 verstrekt met als onderpand een gebouw. Het betreft een lening met een rentepercentage van 1%. Er is geen aflossingsschema overeengekomen.

Participatie Zonneweide

In het kader van duurzaamheid, is in 2020 geparticipeerd in Energie Coöperatie Zonneweide te Glimmen.

Deze participatie komt overeen met circa 50% van het stroomgebruik van Huize Weltevreden in Glimmen en ons kantoor in Haren.

Vorraden

Het betreft vee dat wordt ingezet bij het beheer van de terreinen en de voorraad verkoopartikelen uit de bezoekerscentra. De voorraden worden ingezet in het kader van de doelstelling.

Vorderingen en overlopende activa

Het verloop over 2021 is als volgt:

	31-12-2021	31-12-2020
Belastingen en sociale premies	44	29
Subsidie - beheer	1.827	1.651
Interest	22	26
Huren, pachten	33	58
Projecten in uitvoering	60	93
Projectsubsidies	1.492	862
Onderhoudssubsidie	67	161
Bijdrage beheer door bedrijven	30	30
Erfstellingen en legaten	539	1.050
Baten van loterijorganisaties	938	938
Diversen	104	158
Totaal	5.156	5.056

Projectsubsidies

	31-12-2021	31-12-2020
<i>Te vorderen subsidies projecten:</i>		
Project natuurverbetering Polder Breebaart	418	463
Project Kleine Polder	461	78
Project boerderij Melkema	239	23
Project Welgelegen borg en tuin	221	37
Project herstel boerderij De Haver	96	89
Project Harener Wildernis	34	-
Project Atlantikwall	-	129
Project inrichting bezoekerscentrum Ennemaborg	-	26
Overige projecten	23	17
Totaal	1.492	862

De te vorderen projectsubsidies hebben betrekking op (deels) afgeronde projecten. De bijdrage voor boerderij De Haver wordt in het eerste kwartaal van 2022 ontvangen. De bijdrage voor het project natuurverbetering Polder Breebaart is opgenomen in het project Vitale Kust Eems Dollard en wordt eind 2022 ontvangen.

De overige projectbijdragen betreffen bijdragen voor projecten in uitvoering en worden periodiek gedeclareerd bij de subsidieverstrekkers.

De beheersubsidie betreft de te ontvangen subsidies van de Provincie Groningen. De subsidie Natuur- en Landschapsbeheer (SNL) wordt jaarlijks achteraf in januari ontvangen. De vordering uit erfstellingen en legaten is vastgesteld op basis van de opgave van de executeur van de nalatenschappen. De afwikkeling van de nalatenschappen zal plaats vinden in het eerste halfjaar van 2022.

Onder de kortlopende vorderingen staan vorderingen met een looptijd van minder dan 1 jaar verantwoord. Vorderingen die betrekking hebben op een periode gelegen na één jaar na balansdatum zijn verwerkt onder de financiële vaste activa.

Beleggingen

In 2021 is de verdeling van het belegde vermogen conform het vastgestelde beleggingsbeleid uitgevoerd. Het vermogensbeheer is uitbesteed aan de Triodos Bank. Om onnodig koersverlies te voorkomen, is met de vermogensbeheerder afgesproken dat de verdeling van het vermogen niet op dagbasis in overeenstemming hoeft te zijn met het vastgestelde beleggingsbe-

	31-12-2021		31-12-2020	
Spaarrekeningen	63	0,8%	333	4,2%
Obligaties	4.798	57,8%	4.522	57,5%
Aandelen	3.444	41,4%	3.008	38,3%
Totaal	8.305		7.863	

leid. Bovenstaande effectenportefeuille wordt volledig ingezet voor de financiering van activiteiten ten behoeve van de doelstelling.

Beleggingsbeleid

Het beleggingsbeleid is primair gericht op beleggingen voor de lange termijn (15 jaar en langer). De belegging van het vermogen zal op solide en defensieve wijze geschieden, waarbij de verdeling van het te beleggen vermogen tussen de verschillende categorieën als volgt wordt samengesteld:

Asset Allocatie

	weging		
	neutraal	min.	max.
Aandelen	60,0%	57,5%	62,5%
Obligaties	40,0%	37,5%	42,5%
Liquiditeiten	0,0 %	0,0 %	5,0%
Totaal	100,0%		

	Spaarrekening	Obligaties	Aandelen	Totaal
Stand per 1 januari 2021	333	4.522	3.008	7.863
Aankopen	-	1.117	284	1.401
Verkopen / mutaties	- 270	- 729	- 325	- 1.324
Ongerealiseerde waardeverschillen	-	- 112	477	365
Stand per 31 december 2021	63	4.798	3.444	8.305

Liquide middelen

	31-12-2021	31-12-2020
Banken spaarrekeningen	1.191	501
Banken rekening-courant	3.006	5.220
Kasmiddelen	7	8
Totaal	4.204	5.729

Eigen vermogen

Het verloop over 2021 is als volgt:

	Stand per 31-12-2020	Toegevoegd	Onttrokken	Stand per 31-12-2021
Continuïteitsreserve	3.110	165	-	3.275
Bestemmingsreserves	7.834	1.900	2.101	7.633
Totaal	10.944	2.065	2.101	10.908

Continuïteitsreserve

De continuïteitsreserve is bestemd voor dekking van risico's op korte termijn en om zeker te stellen dat de stichting ook in de toekomst aan de lopende verplichtingen kan voldoen. De termijn voor het ingeschatte risico is gebaseerd op lopende verplichtingen en vastgesteld op een termijn van 1 jaar. De continuïteitsreserve is daarom per 31 december 2021 vastgesteld op 1 maal de jaarlijkse kosten van de werkorganisatie. De kosten voor de werkorganisatie betreffen kosten voor personeel, kantoor en algemene kosten en de belastingen. De hoogte van de continuïteitsreserve valt binnen de omvang die door de directie is vastgesteld namelijk tenminste 1 maal en maximaal 1,5 maal de jaarlijkse kosten voor de werkorganisatie.

Bestemmingsreserves

Het verloop over 2021 is als volgt:

	Stand per 31-12-2020	Toegevoegd	Onttrokken	Stand per 31-12-2021
Projecten in het kader van de doelstelling	1.196	1.090	1.012	1.274
Projecten fondsenwerving	30	30	30	30
Aankoop natuurterreinen en monumentale gebouwen	4.595	29	927	3.697
Reserve activa bedrijfsvoering	992	-	30	962
Reserve activa doelstelling	244	267	102	409
Reserve waardeverschillen effecten	777	484	-	1.261
Totaal	7.834	1.900	2.101	7.633

Op bovenstaande bestemmingsreserves berust geen verplichting. De beperkte bestedingsmogelijkheid is aangegeven door de directie.

Fondsen

De beperkte bestedingsmogelijkheid van de fondsen is aangegeven door derden.

Het verloop over 2021 is als volgt:

	Stand per 31-12-2020	Toegevoegd	Onttrokken	Stand per 31-12-2021
C.P. Sikkemafonds	156	-	-	156
Fonds wintervoeding	2	-	-	2
Waterconvenantsfonds	1.406	454	424	1.436
Kikkomanfonds	2	20	22	-
Mulder Premie Fonds	528	-	108	420
Het Blauwe Kleifonds	53	50	-	103
Thies Dijkhuis Fonds	94	96	-	190
Groninger Natuurfonds	-	206	48	158
Paradijsfonds	-	25	-	25
Jeugdeducatiefonds	-	22	-	22
Totaal	2.241	873	602	2.512

Het C.P. Sikkemafonds is bestemd voor niet gesubsidieerde aankopen van kwelders. Het fonds Wintervoeding is bestemd voor het bijvoeren van vogels in strenge winters.

Het Waterconvenantsfonds is in 1999 ingesteld naar aanleiding van het met het Waterbedrijf Groningen overeengekomen waterconvenant. De beschikbaar gestelde bedragen van 454 per jaar zijn bestemd voor verwerving, inrichting en beheer van de bezittingen in het Hunzedal. In 2021 is 424 besteed aan aankopen, projecten en onderhoud in het Hunzedal.

Voor het project Water over Wolfsbarge stelde Kikkoman Foods Europe B.V., met ingang van het jaar 2000, bijdragen ter beschikking ter dekking van de niet gesubsidieerde projectkosten alsmede voor de onderhoudskosten. In 2017 is een nieuwe overeenkomst met Kikkoman Foods Europe B.V. overeengekomen voor een periode van 5 jaar. Kikkoman Foods Europe B.V. stelt op basis van dezelfde voorwaarden voor deze periode een bijdrage van 20 per jaar ter beschikking. In 2021 is 22 besteed aan beheerkosten.

Het Mulder Premie Fonds is bestemd voor het herstel en het behoud van cultuurhistorische waarden en landschapselementen in het landelijk Gorecht-gebied. In 2021 is 108 besteed aan beheerkosten en projectkosten.

Het Blauwe Kleifonds is bestemd voor de aankoop van natuurterreinen en voor projecten voor natuurherstel. In 2019 is een nieuwe schenkingsovereenkomst ontvangen voor een periode van 5 jaar. De jaarlijkse schenking is 50 per jaar, in 2021 zijn geen uitgaven aan het fonds onttrokken.

In 2020 is het Thies Dijkhuis Fonds ingesteld. Het fonds is bestemd voor het herstel van de boerderij van de voormalig eigenaar, Thies Dijkhuis. Ook kunnen de inkomsten worden aangewend worden voor aankopen en kleinschalige inrichting in de Hunzzone.

Het Groninger Natuurfonds is in 2021 ingesteld en bedoeld voor het aankopen van grond in de provincie Groningen om er natuur van te maken. Het fonds wordt gevuld met donaties van particulieren. De grond die gekocht wordt ligt buiten het Natuur Netwerk Nederland waardoor de aankoop niet subsidiabel is en dus volledig met particulier geld moet worden gefinancierd. Met hun donatie kunnen particulieren zo een concrete bijdrage leveren aan het herstel van biodiversiteit. De verworven grond komt in eigendom en beheer van Het Groninger Landschap. In 2021 is 48 onttrokken aan het fonds voor de aankoop van grond bij de Coendersborg.

Het Paradijsfonds is in 2021 ingesteld en bedoeld om de natuurwaarden van het perceel 't Pad 5 te versterken door inrichting en beheer van dit perceel.

Het Groninger Landschap vindt het belangrijk om jongeren in Groningen natuur en landschap te laten beleven. We willen dit bereiken door het geven van lessen op basisscholen en het organiseren van activiteiten. Om dit voor iedereen toegankelijk te maken, wordt er geen vergoeding gevraagd.

In 2021 is hiervoor het Jeugdeducatiefonds ingesteld.

Vorzieningen

Het verloop over 2021 is als volgt:

	Stand per 31-12-2020	Dotaties	Onttrokken	Stand per 31-12-2021
Voorziening groot onderhoud cultuurhistorisch erfgoed	2.780	123	141	2.762
Voorziening groot onderhoud natuurreservaten	155	42	59	138
Totaal	2.935	165	200	2.900

Voorziening groot onderhoud cultuurhistorisch erfgoed

De voorziening voor onderhoudskosten is gevormd voor periodiek groot onderhoud dat dient te worden verricht aan de gebouwen. De voorziening voor onderhoudskosten is langlopend. De verplichting die is opgenomen in de voorziening met een looptijd langer dan 5 jaar bedraagt 1.709. Voor 2022 wordt verwacht dat 117 uit de voorziening wordt ingezet voor groot onderhoud.

Voorziening groot onderhoud natuurterreinen

De voorziening voor onderhoudskosten is gevormd voor periodiek groot onderhoud dat dient te worden verricht in de natuurterreinen. De voorziening voor onderhoudskosten is langlopend. De verplichting die is opgenomen in de voorziening met een looptijd langer dan 5 jaar bedraagt 93. Voor 2022 worden geen uitgaven verwacht uit de voorziening.

Langlopende schulden

Het verloop over 2021 is als volgt:

	Hypotheek Stichting Nationaal Restauratiefonds	Particuliere lening	Totaal langlopende schulden
Stand per 31 december 2020	217	49	266
Opgenomen leningen	-	-	-
Afgepast in 2021	- 9	- 49	- 58
	208	-	208
Aflossingen 2022, schulden op korte termijn	- 10	-	- 10
Stand per 31 december 2021	198	-	198

De totale langlopende schuld met een looptijd langer dan 5 jaar is 160. Dit betreft de hypotheek verstrekt door Stichting Nationaal Restauratiefonds.

Hypotheek verstrekt door Stichting Nationaal Restauratiefonds

Betreft een in 2011 verstrekte hypothecaire lening voor de restauratie van een boerderij in Nuis. Het betreft een annuïteiten-hypotheek met een looptijd van 30 jaar. De verschuldigde rente bedraagt 1,5% per jaar.

Particuliere lening

Betreft een in 2017 verstrekte lening voor de verwerving van boerderij Mellemmaheerd in Nieuweschan.

Het betreft een lening met een looptijd van 5 jaar, met jaarlijks gelijke termijnen. De aflossing van de lening evenals de verschuldigde rente van 2%, wordt in 5-jaarlijkse gelijke termijnen door de voorgaande eigenaar geschonken. De schenking van de aflossing in 2021 en de verschuldigde rente over 2021 is onder schenkingen van particulieren verantwoord.

Schulden en overlopende passiva

Het verloop over 2021 is als volgt:

	31-12-2021	31-12-2020
Binnen één jaar vervallende aflossingen op langlopende schulden	10	58
Vooruitontvangen donaties en schenkingen	77	97
Belastingen en sociale premies	133	112
Salarissen en personeelskosten	96	112
Projecten	2.041	2.940
Crediteuren	499	555
Vooruitontvangen huren	59	58
Nog te ontvangen facturen	29	22
Diversen	19	47
Totaal	2.963	4.001

Onder de kortlopende schulden staan verplichtingen met een looptijd van minder dan één jaar verantwoord. Verplichtingen die betrekking hebben op jaren gelegen na één jaar na balansdatum zijn verwerkt onder de langlopende schulden.

Onder de kortlopende schulden voor projecten is de bijdrage van de NAM voor het onderhoud van boerderij Occo Reintiesheerd en boerderij Melkema opgenomen. Alhoewel de bijdrage een langlopend karakter heeft, wordt de bijdrage gepresenteerd onder de kortlopende schulden.

Financiële instrumenten

Algemeen

De stichting maakt in de normale bedrijfsuitoefening gebruik van uiteenlopende financiële instrumenten die de stichting blootstellen aan markt- en/of kredietrisico's. Deze betreffen financiële instrumenten die in de balans zijn opgenomen.

De stichting handelt niet in deze financiële derivaten en heeft procedures en gedragslijnen om de omvang van het kredietrisico bij elke tegenpartij of markt te beperken. Bij het niet nakomen door een tegenpartij van de aan de stichting verschuldigde betaling blijft het eventuele daaruit voortvloeiende verlies beperkt tot de marktwaarde van het desbetreffende instrument. De contractwaarde of fictieve hoofdsommen van de financiële instrumenten zijn slechts een indicatie van de mate waarin van dergelijke financiële instrumenten gebruik wordt gemaakt en niet van het bedrag van de krediet- of marktrisico's.

Kredietrisico

De vorderingen zijn veelal vorderingen op subsidieverstrekkers als provincie Groningen, gemeenten en andere overheden. Bij deze instellingen is het risico dat deze posities niet zullen worden betaald gering. De vorderingen inzake legaten en nalatenschappen zijn opgenomen op basis van de ontvangen beschikkingen van de notaris.

Renterisico en kasstroomrisico

Het renterisico is beperkt tot eventuele veranderingen in de marktwaarde van opgenomen en uitgegeven leningen. Bij deze leningen is sprake van een vast rentepercentage over de gehele looptijd. De leningen worden aangehouden tot het einde van de looptijd. De stichting heeft derhalve als beleid om geen afgeleide financiële instrumenten te gebruiken om (tussentijdse) rentefluctuaties te beheersen.

Reële waarde

De reële waarde van de meeste in de balans verantwoorde financiële instrumenten, waaronder vorderingen, effecten, liquide middelen en kortlopende schulden, benadert de boekwaarde ervan.

Niet in Balans opgenomen verplichtingen

De waardering van het recht op vakantiedagen per 31 december 2021 is niet opgenomen onder de kortlopende schulden. In de CAO is bepaald dat het aantal dagen die meegenomen mogen worden naar het volgende kalenderjaar beperkt is.

De gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum.

Landgoed Ennemaborg in Midwolda

Toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten over 2021

(x 1.000 euro)

Baten

Baten van particulieren

In het boekjaar zijn van particulieren de onderstaande bijdragen ontvangen:

	Resultaat 2021	Begroting 2021	Resultaat 2020
Donaties Beschermers	439	415	357
Giften en schenkingen	543	190	249
Nalatenschappen en legaten	413	150	1.238
Projectbijdragen particulieren	-	-	5
Totaal	1.395	755	1.849

Schenkeningen

Onder schenkingen is in totaal 399 opgenomen als schenkingen voor het Blauwe Kleifonds, het Thies Dijkhuisfonds, Groninger Natuurfonds, Paradijsfonds en het Jeugdeducatiefonds. Voor een nadere toelichting zie pagina 70 en 71 onder Fondsen.

Projectbijdragen voor particulieren

Betreft bijdragen door particulieren voor projecten. Voor een nadere toelichting zie pagina 82 subsidies en bijdragen projecten.

Baten van bedrijven

In het boekjaar zijn van bedrijven de onderstaande bijdragen ontvangen:

	Resultaat 2021	Begroting 2021	Resultaat 2020
Bijdragen Vrienden	58	60	44
Waterbedrijf Groningen - Waterconvenantsfonds	454	454	454
Kikkoman Foods Europe - Kikkomanfonds	20	20	20
Bedrijven, bijdrage beheer	30	29	30
Bedrijven, bijdragen projecten	1.013	73	1.062
Totaal	1.575	636	1.610

Projectbijdragen voor bedrijven

Betreft bijdragen voor projecten van bedrijven. Voor een nadere toelichting zie pagina 82 subsidies en bijdragen projecten.

Baten van loterijorganisaties

In het boekjaar is de onderstaande bijdrage ontvangen:

	Resultaat 2021	Begroting 2021	Resultaat 2020
Nationale Postcode Loterij- bijdrage projecten	938	938	938
Nationale Postcode Loterij- bijdrage Nederland Zoemt	-	-	7
Totaal	938	938	945

Nationale Postcode Loterij

In 2021 is een nieuw contract tussen LandschappenNL (het samenwerkingsverband van provinciale landschapsorganisaties) en de Nationale Postcode Loterij afgesloten voor een periode van 5 jaar. LandschappenNL is door de Nationale Postcode Loterij aangewezen als beneficiënt en deelt mee in de opbrengsten uit de loterij. In het verslagjaar wordt 938 ontvangen. Het aan LandschappenNL uit te keren bedrag wordt jaarlijks door de Nationale Postcode Loterij bepaald.

Sinds 1996 worden de provinciale landschappen gesteund door de Nationale Postcode Loterij. De bijdragen zijn van groot belang en stellen de landschappen al jarenlang in staat om talrijke natuurprojecten te realiseren.

Baten van subsidies van overheden

In het boekjaar zijn door overheden de volgende subsidies verstrekt:

	Resultaat 2021	Begroting 2021	Resultaat 2020
Incidentele subsidies			
Projecten	1.461	p.m.	1.315
Structurele subsidies			
Subsidiestelsel Natuur en Landschap, Provincie Groningen	1.849	1.652	1.651
Beheersubsidie Kwelders, Provincie Groningen	65	67	65
Subsidie toezicht natuur, Provincie Groningen	37	-	-
Budgetsubsidie, Provincie Groningen	448	447	440
Subsidie uitvoeringsprogramma Cultuur, Provincie Groningen	42	41	41
Subsidie steunmaatregelen Cultuur, Provincie Groningen	-	-	7
Gemeentelijke onderhoudssubsidie molens	21	21	21
	2.462	2.228	2.225
Totaal	3.923	2.228	3.540

Baten van andere organisaties zonder winststreven

In het boekjaar zijn door organisaties zonder winststreven de volgende bijdragen verstrekt:

	Resultaat 2021	Begroting 2021	Resultaat 2020
Nationaal Restauratiefonds	189	133	106
J.B. Scholtenfonds, bijdrage onderhoud molens	57	47	47
Projectbijdragen			
Nationaal Restauratiefonds	44	-	19
Prins Bernhard Cultuurfonds	25	-	25
Stichting De Versterking	14	-	27
Bettie Wiegmanfonds	3	-	7
H.S. Kammingafonds	2	-	7
Bredius stichting	7	-	-
Dinamofonds	7	-	-
Overige fondsen	-	-	7
Totaal	348	180	245

Fondsen, bijdrage onderhoud molens

Voor het jaarlijkse onderhoud van de molens wordt voor 2021 van het J.B. Scholtenfonds een bijdrage ontvangen.

Projectbijdragen

Betreft bijdragen voor projecten door stichtingen en fondsen. Voor een nadere toelichting zie pagina 82 subsidies en bijdragen projecten.

Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten

De opbrengsten zijn als volgt te specificeren:

Huren, pachten, natuurbegraven
en overige producten terreinbeheer en erfgoed
Inkomsten overige activiteiten, verkoop artikelen

Totaal

Resultaat 2021	Begroting 2021	Resultaat 2020
1.110	1.068	1.090
19	38	2
1.129	1.106	1.092

Inkomsten uit overige activiteiten, verkoop artikelen

Omzet
Kostprijs

Totaal

Resultaat 2021	Resultaat 2020
84	51
- 65	- 49
19	2

Henk Staghouver opent project Polder Breebaart en Bunkers Fiemel in Termunten met kanonschot

Saldo financiële baten en lasten

Het saldo uit financiële baten en lasten kan als volgt worden gespecificeerd:

	Resultaat 2021	Resultaat 2020
Spaarrekeningen		
Rente	-	-
Obligaties		
Rente	35	54
Koersresultaat	- 2	- 37
Niet-gerealiseerde waardeverschillen	- 112	43
	- 79	60
Aandelen		
Dividend	54	69
Koersresultaat	21	- 57
Niet-gerealiseerde waardeverschillen	477	191
	552	203
Rente ontvangen overig	4	4
Rente op banktegoeden	-	-
Totaal resultaat uit beleggingen	477	267
Kosten van beleggingen		
<i>Staat verdeling naar bestemming</i>		
Personeelskosten	- 16	- 13
Uitbesteed werk: beheer beleggingsportefeuille	- 49	- 49
Kantoorkosten: bewaar-, transactie en financieringskosten	- 3	- 5
Rente lening, overige betaalde rente	- 24	- 8
Totale kosten van beleggingen	- 92	- 75
Saldo financiële baten en lasten	385	192

Het rendement in 2021 op de beleggingen was 4,8%, het rendement in 2020 was 2,1%. Het gemiddelde nettorendement over de jaren 2019 tot en met 2021 is 6,3%.

Bestedingspercentage

Onderstaand is de verhouding van de totale bestedingen aan de doelstelling(en) in relatie tot de totale baten procentueel weergegeven.

	Resultaat 2021	Begroting 2021	Resultaat 2020
Totaal bestedingen aan de doelstelling	8.785	5.440	8.588
Som der baten	9.308	5.843	9.429
Som der lasten	9.458	6.114	9.250
Bestedingspercentage doelstelling t.o.v. som der baten	94%	93%	91%
Bestedingspercentage doelstelling t.o.v. som der lasten	93%	89%	93%

De norm voor de kosten van beheer en administratie is vastgesteld op basis van hetgeen in de branche gebruikelijk is, maximaal 10% van de totale baten. In 2021 bedroeg het percentage 4,6%, over de jaren 2019 tot en met 2021 was het gemiddelde 4,3%.

Specificatie en verdeling kosten naar bestemming

(x 1.000 euro)

Bestemming	Doelstelling				Wervingskosten	Beheer- en administratie	Resultaat 2021	Begroting 2021	Resultaat 2020
	Aankoop en beheer van natuurterreinen	Aankoop en beheer van cultuurhistorisch erfgoed	Voorlichting en educatie						
Lasten									
Aankopen en verwervingen									
Directe kosten - aankoopbedragen	680	-	-		-	-	680	-	508
Indirecte kosten personeel aankopen natuur en gebouwen	20	28	-		-	-	48	55	60
Projecten in het kader van de doelstelling									
Directe kosten - uitbesteed werk	1.062	2.225	95		-	-	3.382	16	3.468
Directe kosten - projectmedewerkers	66	35	73		-	-	174	151	186
Indirecte kosten - personeel	97	94	36		-	-	227	286	209
Eigen bijdrage, beschikbaar voor directe kosten, aankopen en projecten	-	-	-		-	-	-	625	-
	1.925	2.382	204		-	-	4.511	1.133	4.431
Uitvoeringskosten									
Voorziening groot onderhoud, per saldo toegevoegd/onttrokken	44	89	14		-	2	149	128	193
Personeelskosten	809	230	294		117	329	1.779	1.753	1.782
Uitbesteed werk	1.082	476	181		16	19	1.774	1.828	1.654
Reis, verblijf- en opleidingskosten	101	10	35		3	6	155	217	112
Kosten raad van toezicht	-	-	-		-	3	3	3	3
Kantoor- en algemene kosten	122	190	105		71	51	539	505	526
Belastingen	83	45	21		-	4	153	140	138
Publiciteit en communicatie, inclusief recreatie	12	6	257		38	4	317	323	322
Afschrijving	40	7	15		2	8	72	75	85
Overige lasten	3	1	2		-	-	6	9	4
	2.296	1.054	924		247	426	4.947	4.981	4.819
Totaal	4.221	3.436	1.128		247	426	9.458	6.114	9.250

Lasten

Toelichting lastenverdeling

Algemeen

De toerekening van de kosten naar bestemming geschiedt op bedrijfseconomische basis, waarbij rekening wordt gehouden met de besteding van tijd en middelen aan de onderdelen.

Aankopen en verwervingen

In 2021 is 25 hectare natuurgebied en een aantal monumenten verworven. Voor een nadere specificatie zie pagina 67 onder 'direct in gebruik voor de doelstelling'.

Projecten en aankopen in het kader van de doelstelling

Aankopen

	Kosten	Subsidies & bijdragen	Eigen bijdrage
Directe kosten verwerving natuurterreinen	680	-	680
Directe kosten verwerving cultuur historisch erfgoed	-	-	-
Indirecte kosten - personeelskosten verwerving	48	-	48
Totaal aankopen natuurterreinen en erfgoed 2021	728	-	728

Konikpaarden

Projecten

Projecten natuurterreinen

Afgerond

	Kosten	Subsidies & bijdragen	Eigen bijdrage
Natuurverbetering Polder Breebaart	71	105	- 34 * 1
Schelpenstrandjes en visdiefvloten Klutenplas	2	2	-
Beleefpad Lettelberterpetten	8	5	3
Uitbreiding vosveilig broedgebied Punt van Reide	1	1	-
Overige projecten	4	3	1

In uitvoering

Kleine Polder - Termunterzijl	458	435	23
Herstellen historische tuin Welgelegen	289	155	134
Midwolder Bouwten, natuurinclusieve landbouw	38	24	14
Verbetermaatregelen weidevogels	121	7	114
Harener Wildernis	47	34	13
Overige projecten	23	3	20
Directe kosten - projectmedewerkers natuurterreinen	66		66
Indirecte kosten - personeelskosten begeleiding projecten	97		97
	1.225	774	451

Projecten cultuurhistorisch erfgoed

Afgerond

Boerderij De Haver Onderdendam	641	510	131
Verduurzaming en inrichting villa Barmerhoek - voorbereiding	19		19
Overige projecten	8		8

In uitvoering

Boerderijen Melkema Huizinge en Occo Reintiesheerd Stedum	982	851	131
Slapen bij de Kerkuil, Ennemaborg	60		60
Saneren en inrichten Steenfabriek Rusthoven	37	18	19
Molen en molenaarswoning Zeldenrust Westervijlwerd	285	242	43
Amerikaanse windmotor Kikkoman - groot onderhoud	81	72	9
Restauratie Nieberter Molen	3	2	1
Borg en dienstwoning Welgelegen - groot onderhoud	92	64	28
Overige projecten	17		17
Directe kosten - projectmedewerkers erfgoed	35	35	-
Indirecte kosten - personeelskosten begeleiding projecten	94		94
	2.354	1.794	560

Projecten voorlichting en educatie

Jeugdeducatie, uitbesteed werk	32		32
Inrichting bezoekerscentrum Ennemaborg	48	8	40
Overige projecten	15		15
Directe kosten - projectmedewerkers Voorlichting en educatie	73		73
Indirecte kosten - personeelskosten begeleiding projecten	36		36
	204	8	196

Totaal projecten 2021

3.783	2.576	1.207
--------------	--------------	--------------

Totaal aankopen en projecten 2021

4.511	2.576	1.935
--------------	--------------	--------------

Totaal aankopen en projecten 2020

4.431	2.474	1.957
--------------	--------------	--------------

* 1 correctie in verband met te hoog verantwoorde eigen bijdrage in voorgaande boekjaren.

Subsidies en bijdragen projecten

	TOTALEN	Baten van Particulieren	Baten van Bedrijven	Subsidies van overheden	Baten organisaties zonder winststreven
Natuurverbetering Polder Breebaart	105				
Ministerie EZK				8	
Waddenfonds				47	
NUON Duurzaamheidsfonds			50		
Kleine polder - Termunterzijl	435				
Waddenfonds				316	
Gemeente Delfzijl				23	
Provincie Groningen				50	
NAM en NUON Duurzaamheidsfonds			46		
Midwolder Bouwten, natuurinclusieve landbouw	24				
Nationaal Programma Groningen				24	
Boerderijen Melkema, De Haver en Occo Reintiesheerd	1.396				
NAM			728		
Stichting Nationaal Restauratiefonds					44
Provincie Groningen				624	
Harener Wildernis	34				
Provincie Groningen				34	
Beleefpad Lettelberterpetten	5				
Stichting De Versterking					5
Verbetermaatregelen weidevogels	7				
Dinamofonds					7
Schelpenstrandjes en Visdiefvloten Klutenplas	2				
Bettie Wiegman Fonds					2
Saneren terrein Steenfabriek Rusthoven	18				
Provincie Groningen en Gemeente Eemsdelta				18	
Herstellen historische tuin Welgelegen	155				
Provincie Groningen				120	
Prins Bernhard Cultuurfonds					23
Stichting de Versterking					5
Bredius stichting					7
Molen en molenaarswoning Zeldenrust Westervijtwerd	242				
NAM			186		
Provincie Groningen				56	
Inrichting bezoekerscentrum Ennemaborg	8				
Stichting De Versterking					4
H.S. Kammingafonds					2
PB Cultuurfonds - Van Lange Fonds / Helena Vrucht Fonds					2
Amerikaanse windmotor Kikkoman - groot onderhoud	72				
Provincie Groningen				72	
Restauratie Nieberter Molen	2				
Provincie Groningen				2	
Borg en dienstwoning Welgelegen - groot onderhoud	64				
Provincie Groningen				64	
Uitbreiding vosveilig broedgebied Punt van Reide	1				
Bettie Wiegman Fonds					1
Overige projecten	6		3	3	
Totaal	2.576	-	1.013	1.461	102
Eigen bijdragen projecten	1.207				
Totale projectkosten 2021	3.783				

Eigen bijdrage projecten

De eigen bijdragen aan projecten worden mogelijk gemaakt door de ontvangen bijdragen van de Nationale Postcode Loterij, Vrienden van Het Groninger Landschap, het Waterconvenantsfonds, nalatenschappen en legaten en particuliere schenkingen.

Voorziening groot onderhoud cultuurhistorisch erfgoed

De voorziening voor onderhoudskosten is gevormd voor periodiek groot onderhoud dat dient te worden verricht op de gebouwen. De voorziening voor onderhoudskosten is langlopend.

Voorziening groot onderhoud natuurterreinen

De voorziening voor onderhoudskosten is gevormd voor periodiek groot onderhoud dat dient te worden verricht in de natuurterreinen. De voorziening voor onderhoudskosten is langlopend.

Personeelskosten

De kosten zijn als volgt te specificeren:

	Resultaat 2021	Begroting 2021	Resultaat 2020
Lonen en salarissen	1.559	1.646	1.574
Inhuur personeel	100	-	76
Pensioen- en werknemersverzekeringen	520	532	537
Reiskosten woon-werk	16	38	21
Kleding personeel en vrijwillig medewerkers	26	37	22
Overige personeelskosten	7	7	7
Totaal	2.228	2.260	2.237

Uitbesteed werk

Het betreft voornamelijk de volgende werkzaamheden in de terreinen en aan cultuurhistorische monumenten:

- onderhoud waterlopen, bebording, paden/wegen en rasters
- onderhoud gebouwen
- maaien en klepelen
- kleinschalige inrichtingsmaatregelen

Reis-, verblijf- en opleidingskosten

Het betreft kosten voor reis, verblijf en opleidingen van de betaalde en vrijwillige medewerkers.

Kantoor- en algemene kosten

De kosten zijn als volgt te specificeren:

	Resultaat 2021	Begroting 2021	Resultaat 2020
Kantoorkosten	266	245	235
Contributie LandschappenNL	54	59	54
Huisvestingskosten	108	100	126
Assurantiekosten	111	101	111
Totaal	539	505	526

Publiciteit en communicatie

Onder de kosten voor publiciteit en communicatie zijn begrepen de uitgaven voor het kwartaalblad "Golden Raand".

Wervingskosten

De kosten zijn als volgt te specificeren:

	Resultaat 2021	Begroting 2021	Resultaat 2020
Personeelskosten	117	141	120
Uitbestede werkzaamheden, directe wervingskosten	16	6	10
Kantoor- en algemene kosten	71	76	72
Publiciteit en communicatie	38	50	58
Reis, verblijf- en overige kosten	5	5	3
Totaal	247	278	263

Percentage kosten (fondsen)werving

Onderstaand is de verhouding van de kosten fondsenwerving in relatie tot de totale baten procentueel weergegeven.

	Resultaat 2021	Begroting 2021	Resultaat 2020
Som van de geworven baten	8.179	4.737	8.189
Wervingskosten	247	278	263
Kostenpercentage fondsenwerving	3%	6%	3%

De kosten betreffen activiteiten voor het werven van baten van particulieren, bedrijven, loterijorganisatie, overheden en organisaties zonder winststreven.

Personeelsbestand

Het aantal fte in 2021 bedroeg 30,7. Over 2020 bedroeg het aantal fte 30,3.

De medewerkers zijn als volgt verdeeld over de verschillende afdelingen:

	2021	2020
Directie	1,0 fte	1,0 fte
Afdeling bedrijfsvoering en staf	7,6 fte	7,0 fte
Afdeling natuur en landschap	12,4 fte	13,3 fte
Afdeling erfgoed	4,8 fte	4,7 fte
Afdeling publiek en relatie	4,9 fte	4,3 fte

Organogram

Zie pagina 32.

Beloning leden Raad van Toezicht

De leden van de Raad van Toezicht verrichten hun werkzaamheden belangeloos. Het Groninger Landschap verstrekt geen leningen, voorschotten of garanties aan de leden van de Raad van Toezicht. Het verantwoorde bedrag betreft kosten voor een verzekeringspolis tegen bestuurdersaansprakelijkheid.

Beloning Directie

De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor het beloningsbeleid, de hoogte van de directiebeloning en de hoogte van andere beloningscomponenten. Het beloningsbeleid en de vaststelling van de beloning past volledig binnen de kaders van de regeling CAO Bos en Natuur, ondernemingsdeel De Landschappen.

Het Groninger Landschap wordt geleid door één directeur, de heer M.J. Glastra. Er wordt aan de directeur geen leaseauto beschikbaar gesteld, tevens worden er aan de directeur geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt.

Functie	directeur
Dienstverband	
Aard (looptijd)	onbepaalde tijd
Uren	37,0
Parttime percentage	100%
Periode	januari 2021 t/m december 2021
Beloning (in Euro)	
Jaarinkomen	
Bruto loon	96.199
Vakantiegeld	7.440
Totaal jaarinkomen	103.639
Pensioenlasten werkgeversdeel	21.448
Belastbare km-vergoeding	203
Pensioenlast (wg) en vergoedingen	21.651
Totale beloning 2021	125.290
Totale beloning 2020	122.328

Het jaarinkomen van de directeur blijft binnen het maximum van 125.011 euro (1 fte/12 mnd, index 1 juli 2020) volgens de Regeling beloning directeuren van goededoelenorganisaties. Ook het jaarinkomen, de pensioenlast en de belaste vergoedingen (totale beloning) blijven binnen het in de regeling opgenomen maximum van 201.000 per jaar. Voor een toelichting op het beleid en de uitgangspunten voor de directiebeloning verwijzen we naar hoofdstuk Organisatie van het jaarverslag.

Kluut

Enkelvoudige balans (na bestemming saldo) per 31 december 2021

(x 1.000 euro)

	31 december 2021		31 december 2020	
ACTIVA				
Materiële vaste activa		1.340		1.209
Financiële vaste activa		435		435
		1.775		1.644
Vorraden	29		25	
Vorderingen en overlopende activa	6.663		6.866	
Beleggingen	8.305		7.863	
Liquide middelen	2.447		3.687	
		17.444		18.441
Totaal		19.219		20.085
PASSIVA				
Reserves en fondsen				
Reserves				
• Continuïteitsreserve	3.275		3.110	
• Bestemmingsreserves	7.520		7.732	
		10.795		10.842
Fondsen				
• Bestemmingsfondsen		2.512		2.241
		13.307		13.083
Voorzieningen		2.761		2.806
Langlopende schulden		198		208
Kortlopende schulden		2.953		3.988
Totaal		19.219		20.085

Enkelvoudige staat van baten en lasten 2021

(x 1.000 euro)

	Resultaat 2021	resultaat 2020
Baten:		
Baten van particulieren	1.395	1.849
Baten van bedrijven	1.575	1.610
Baten van loterijorganisaties	938	945
Baten van subsidies van overheden	3.923	3.540
Baten van andere organisaties zonder winststreven	305	232
Som van de geworven baten	8.136	8.176
Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	973	972
Overige baten	-	148
Som van de baten	9.109	9.296
Lasten:		
Besteed aan doelstellingen		
Natuurterreinen		
• aankopen	700	535
• projecten	1.225	1.130
• beheer	2.242	2.086
	4.167	3.751
Cultuurhistorisch erfgoed		
• aankopen	28	33
• projecten	2.354	2.449
• beheer	915	883
	3.297	3.365
Voorlichting en educatie		
• projecten	204	284
• beheer	924	981
	1.128	1.265
Wervingskosten	8.592	8.381
	247	263
Kosten beheer en administratie	426	399
Som van de lasten	9.265	9.043
Saldo voor financiële baten en lasten	- 156	253
Saldo financiële baten en lasten	380	188
Resultaat	224	441
Resultaatbestemming		
Toevoeging/onttrekking aan:		
continuïteitsreserve	165	97
bestemmingsreserves	- 212	706
bestemmingsfondsen	271	- 362
	224	441

Subsidies en kosten voor projecten en aankopen worden PM begroot. Het is niet mogelijk om de voortgang van de realisatie van projecten en aankopen en de daarbij horende vrijval van subsidies en kosten specifiek te plannen. In de begroting is derhalve de bijdrage van de Nationale Postcode Loterij en een deel van de begrote nalatenschappen en schenkingen als beschikbare bijdrage voor projecten opgenomen.

Bosanemoon

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening van Stichting Het Groninger Landschap

Algemeen

Voor de waarderingsgrondslagen wordt verwezen naar de grondslagen zoals gepresenteerd onder de geconsolideerde jaarrekening.

Grondslagen

Deelnemingen waarin invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid kan worden uitgeoefend, worden gewaardeerd volgens de vermogensmutatiemethode op basis van de nettovermogenswaarde. Indien waardering tegen nettovermogenswaarde niet kan plaatsvinden doordat de hiervoor benodigde informatie niet kan worden verkregen, wordt de deelneming gewaardeerd volgens het zichtbaar eigen vermogen.

Bij de bepaling van de netto vermogenswaarde worden de waarderingsgrondslagen van de onderneming gehanteerd. Deelnemingen met een negatieve nettovermogenswaarde worden op nihil gewaardeerd. Een aandeel in de winst van de deelneming in latere jaren wordt pas verwerkt als en voor zover het cumulatieve niet verwerkte aandeel in het verlies is ingelopen. Wanneer de onderneming geheel of gedeeltelijk instaat voor de schulden van de betreffende deelneming of de feitelijke verplichting heeft de deelneming (voor zijn aandeel) in staat te stellen tot betaling van haar schulden. De negatieve waarde van de deelneming wordt primair ten laste van de vorderingen op de betreffende deelneming gebracht en voor het restant opgenomen onder de schulden.

Stichting Beheer Borgterrein Ewsum

Doelstelling: beheer en openstelling borgterrein Ewsum te Middelstum.

Stichting Weltevreden

Doelstelling: het verschaffen van huisvesting aan senioren en alleenstaanden en in het algemeen het verlenen van ondersteuning, waar en voor zover zulks mogelijk is; voor de huisvesting komen inzonderheid inwoners of oud-inwoners der gemeente Haren in aanmerking.

Stichting Odd Fellow Huis Welgelegen

Doelstelling: het verwerven, beheren en in stand houden van monumenten in de zin van de Monumentenwet en deze ten dienste stellen van ethische, culturele en maatschappelijke doeleinden.

	Vermogen 2021	Resultaat 2021	Vermogen 2020
Eigen vermogen Stichting Het Groninger Landschap enkelvoudig	13.307	224	13.083
Eigen vermogen Stichting Beheer Borgterrein Ewsum	30	29	1
Eigen vermogen Stichting Weltevreden	243	- 11	254
Eigen vermogen Stichting Odd Fellow Huis Welgelegen	- 160	- 7	- 153
Eigen vermogen geconsolideerd	13.420	235	13.185

Voor nadere toelichting op de balansposten alsmede de staat van baten en lasten wordt gezien het minimale aandeel van de deelneming en stichtingen verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening.

Haren, 18 mei 2022

Directeur

Marco Glastra

Raad van Toezicht

Emme Groot, voorzitter

Bert Scholtens, vice voorzitter, lid Financiële Audit Commissie

Natasja Lubbers, lid

Raymond Klaassen, lid

Rutger Dijsselhof, lid Financiële Audit Commissie

Saskia van Gessel, lid

Gerdien Postma, lid

Bourtange

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de directie en de raad van toezicht van Stichting Het Groninger Landschap

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2021

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2021 van Stichting Het Groninger Landschap te gemeente Groningen gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Het Groninger Landschap per 31 december 2021 en van het resultaat over 2021 in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2021;
2. de geconsolideerde en enkelvoudige winst- en verliesrekening over 2021; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Het Groninger Landschap zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

De andere informatie bestaat uit de paragrafen onder het kopje "Jaarverslag 2021" (zijnde het bestuursverslag), bijlage 1 "Overzicht van in- en uitgaande geldstromen" en de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten van de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het directieverslag en de overige gegevens in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de directie en de raad van toezicht voor de jaarrekening

De directie is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties. In dit kader is de directie verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de directie noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de directie afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet de directie de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de directie het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. De directie moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de directie en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door de directie gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de rele-

vante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;

- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de groepsonderdelen. Bepalend hierbij zijn de omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen of de activiteiten. Op grond hiervan hebben wij de groepsonderdelen geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de volledige financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Tynaarlo, 31 mei 2022
Afier Auditors B.V.
drs. J.H. Kreuze RA/RE

Keuterij Harssensbosch in Adorp

Bijlage 1:

Overzicht van in- en uitgaande kasstromen

Dit overzicht geeft inzicht in het verloop van de in- en uitgaande kasstromen over 2021 en 2020.

	2021	2020
Inkomende kasstromen		
Ontvangsten van particulieren	1.837	775
Ontvangsten van van bedrijven	601	830
Ontvangsten van loterijen	938	945
Ontvangsten uit subsidies van overheden	3.095	4.739
Ontvangsten van andere organisaties zonder winststreven	498	237
Ontvangsten voor tegenprestatie voor levering van producten en/of diensten	1.152	1.075
Overige ontvangsten	-	269
Onttrekking beleggingen	-	5.000
Totaal inkomend	8.121	13.870
Uitgaande kasstromen		
Betalingen in het kader van de doelstelling	9.331	9.509
Betalingen in investeringen in materiële vaste activa	264	131
Betalingen hypothecaire lening	9	9
Aflossingen schulden	-	-
Totaal uitgaand	9.604	9.649
Saldo financiële baten en lasten	- 42	- 34
Totaal mutatie liquide middelen	- 1.525	4.187
Liquide middelen 1 januari	5.729	1.542
Liquide middelen 31 december	4.204	5.729

Colofon

Het jaarverslag 2021 'Elke vierkante meter telt' is een uitgave van Het Groninger Landschap.

Mei 2022

Tekst: Addo van der Eijk en Sjoerd Vitters

Fotografie: A.C. van Zwol (18), Aljan Scholtens (90), Andre van der Meulen (26), Anneke Hoes (54), Ard Bodewes (66), Bas Meelker (39, 74), Geert Job Sevink (11, 22, 93), Gerrit Kiekebos (4, 19, 60), Gert Roelfsema (29), Het Groninger Landschap (10, 40, 77), Ingrid van der Spoel (14), Jans Weijer (34, 62), Marleen Annema (10, 12, 25, 32, 44, 46), Miranda Lahuis (9, 58), Nanno Kranenburg (43), R.N.H. Fotografie (80), René oosterhuis (88), Rijkswaterstaat luchtsurveillance (30), Ron Buist (17), Steven Weghorst (36), Thijs Glastra (18, 40), Wilco van der Laan (11), Wim Frank (85)

Grafisch Ontwerp: CorfuDesign, Henk Tuinema